

การศึกษารูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดการสร้างสรรค
งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติ
ในภาคอีสาน

คณะผู้วิจัย

นางสาวรุ่งอรุณ บุญสายันต์

นายประยูร ลาแสง

นางสายชล สิงห์สุวรรณ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๓

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดการสร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการสร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติสู่อนุชนรุ่นหลัง 3) เพื่อรวบรวมกลอนลำขึ้นสำคัญโดดเด่นของศิลปินแห่งชาติ

การศึกษาคั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน จำนวน 4 คน ที่ได้รับรางวัลสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2) ศึกษาในพื้นที่ จ.ขอนแก่น และ จ.อุบลราชธานี ตามภูมิลำเนาในปัจจุบันของศิลปินแห่งชาติ 3) เครื่องมือในการศึกษาและการเก็บข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์การวิจัย และ เอกสารทุติยภูมิ โดยสนใจชีวประวัติส่วนบุคคล แรงจูงใจในการสร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรม รูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ กลอนลำที่สำคัญโดดเด่น และ ข้อคิดและความต้องการในการสนับสนุนจากศิลปินแห่งชาติ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลข้อมูลการสัมภาษณ์รายบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรวมผลเป็นภาพรวมของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. แรงจูงใจที่มีผลต่อการสร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน ทั้ง 4 ท่าน มีคุณสมบัติและพรสวรรค์ส่วนอันเป็นแรงใจส่วนบุคคลพื้นฐานสำคัญหลายประการ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมในครอบครัว ชุมชน และสภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน ก็มีส่วนสำคัญให้ท่านได้สร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำและได้สืบทอดผลงานออกมาได้ล้ำค่ายิ่ง
2. รูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน
2.1 การเรียนรู้การสร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ได้มีรูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน ตั้งแต่ขั้นตอนของ คัดเลือกศิษย์เตรียมความพร้อม ไหว้ครู การใช้ชีวิตในบ้านครู การฝึกทักษะความชำนาญ การทดสอบลูกศิษย์ แดกลำ ยกอ้อ การแสดงเวทีสาธารณะ การหาประสบการณ์จากครูอื่นๆ การเป็นหมอลำมีอาชีพ และการเป็นครูสอนลูกศิษย์

- 2.2 การสืบทอดการสร้างสรรค์งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ในระยะแรกจะมีการใช้รูปแบบ การสอนลูกศิษย์เหมือนดังสมัยที่ศิลปินแห่งชาติได้เรียนรู้มาจากครูของตน ในระยะหลังได้ เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากอายุและสุขภาพศิลปินแห่งชาติทั้ง 4 ท่านมากขึ้น ประกอบกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และสืบทอดหมอลำ สภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ชุมชน และ สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จึงทำให้กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดเปลี่ยนแปลงไปด้วย
3. ผลงานกลอนลำชิ้นสำคัญโดดเด่นที่ศิลปินแห่งชาติชื่นชอบ ประทับใจ จะเป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ เพื่อสอนให้ผู้ฟังได้รู้ถึงพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมอีสาน การใช้ชีวิตในวัยต่างๆ และเนื้อหาเพื่อการพัฒนาสังคม ส่วนกลอนลำที่ผู้ฟังชื่นชอบ ประทับใจ จะเป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระหลากหลายขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายผู้ฟัง

Abstract

A study of model of learning and teaching in creating Mo-Lum of national artists in north east of Thailand. The objectives of the research are 1) Motivation affecting on art creativity of Mo-Lum performance of national artists. 2) Model of learning and teaching Mo-Lum to next generations of national artists. 3) To collect outstanding lyrics of those national artists.

In this qualitative research, 1) The subjects of the study were 4 national artists who were offered the performance award (Mo-Lum) by Office of the National Culture commission. 2) The research was conducted in Khon Kaen, Roi Et and Ubonratchathanee, base on residency of the national artists. 3) The data were collected by research questionnaires and secondary document, base on national artists profiles, their motivations to create Mo-Lum, Model of learning and teaching in Mo-Lum, outstanding lyrics, and their opinion and needs of supports. 4) The data analysis were concluded and analyzed to speculate the perspectives of national artists in north east of Thailand.

The findings of research.

1) The motivations affecting on art creativity of Mo-Lum performance of national artists were personal talent, family circumstances, communities and also outside environment of the communities.

2) Model of learning and teaching Mo-Lum to next generations of national artists.

2.1) Model of learning in creating Mo-Lum were systemically involved in model, process, method in community life style. Art acquisition initiated from student selection, preparation, ceremony of paying respect, living with teacher, rehearsals, testing, applying knowledge and experienced, obligation, public Mo-Lum show, learning new experience with other teacher, Mo-Lum professional, teaching freshment.

2.2) Model of teaching in creating Mo-Lum, first Mo-Lum practices had been transferred in the same way national artists had been, but due to the fact that the national artists became older, the objective of learning and teaching are change, family circumstances, community, outside environment of community have become change from the past, so have the learning and teaching approaches.

3) The content distinguished lyrics with which the national artists were pleased, most were useful and educational for the audience to know about Buddhism, north east of Thailand culture, living in each stage of life, and social development. The content of lyrics with which the audience were satisfied most were varied depending on group of audience.

คำนำ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดการสร้างสรรคงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน” เกิดจากการที่คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมงานทางศิลปะพื้นเมือง กันอยู่เนืองๆ ได้มีโอกาสสนทนาแลกเปลี่ยน ตลอดจนร่วมงานและรับใช้หมอลำ ศิลปินแห่งชาติบางท่าน กลุ่มภูมิปัญญาเหล่านี้ได้กระตุ้นแนวคิดให้กลุ่มผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าในการสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรม หมอลำ ซึ่งถูกเปลี่ยนแปลงวิถีการเรียนรู้ ไปพร้อมๆ กับ วิถีชีวิตของผู้คนที่รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสังคม บุคลากรที่มีคุณค่ายิ่งของชาติ ทางด้านศิลปะวัฒนธรรมอีสาน อาจเป็นกลุ่มที่เรียกว่า “หมอลำยุคสุดท้าย” ที่เหลืออยู่แม้จุดเชื่อมโยงการเรียนรู้ซึ่งอาจยังไม่ขาดสิ้นสายเสียงหมอลำแท้ไปเสียทีเดียว แต่เส้นใยที่เหลืออยู่ก็ขาดก็ว บางลงทุกที ดังนั้น กลุ่มผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการริบเร่งเก็บเกี่ยวองค์ความรู้ของชาติในรูปแบบของการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะเรื่องของการเรียนรู้และการสืบทอดการสร้างสรรคงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ซึ่งมีอยู่ในสังคมอีสานมาช้านาน และยังมีผู้ศึกษาไว้

ขอขอบคุณ ศิลปินแห่งชาติและผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้กรุณาถ่ายทอดประสบการณ์ และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่งประกอบการศึกษาในครั้งนี้

คณะผู้วิจัยหวังว่า ผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจงานด้านศิลปะวัฒนธรรมหมอลำตามสมควรและสามารถนำสาระบางส่วนไปใช้ประกอบการศึกษา อันเป็นการช่วยกันสืบทอดการเรียนรู้ต่อไป

คณะผู้วิจัย

กันยายน 2545

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญที่มาของปัญหา	1-1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	1-3
1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย	1-3
1.4 ผู้ใช้ประโยชน์การวิจัย	1-3
1.5 ขอบเขตการศึกษา	1-3
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	1-4
บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย	
2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	2-1
2.2 พื้นที่การศึกษา	2-1
2.3 กรอบคิดในการศึกษา	2-1
2.4 เครื่องมือในการศึกษา	2-2
2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	2-3
2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	2-3
บทที่ 3 ผลการศึกษา	
3.1 กรณีศึกษา : หมอลำทองมาก จันทะลือ	3-2
3.2 กรณีศึกษา : หมอลำเคน ดาเกลา	3-23
3.3 กรณีศึกษา : หมอลำจิววรรณ ดำเนิน	3-39
3.4 กรณีศึกษา : หมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายชัย	3-67
บทที่ 4 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
4.1 สรุปผลการศึกษา	4-1
4.2 ข้อเสนอแนะ	4-14

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรก จนถึงปัจจุบัน ได้มีการนำสื่อประเภทต่างๆ ทั้งสื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อพื้นบ้าน และสื่อเฉพาะกิจเข้ามาช่วยงานพัฒนาสังคม แต่ทว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ การลงมือปฏิบัติของประชาชนตามแนวทางการพัฒนานั้นมักไม่ได้ผลที่แน่นอน สื่อไม่สามารถจะตอบสนองความต้องการด้านข่าวสารของประชาชน และ ที่สำคัญประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้สื่อเพื่อการพัฒนา (โครงการวิจัยเรื่องระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน, 2543) อาจกล่าวได้ว่าประชาชนผู้รับสื่อ ขาดโอกาสที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร ในรูปแบบและเนื้อหา ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน

คนชนบทในภาคอีสานนับเป็นทรัพยากรมนุษย์ส่วนใหญ่ของประเทศ และคนเหล่านี้ยังต้องการข้อมูล ความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน หมอลำเป็นสื่อพื้นบ้านที่สำคัญและมีผลต่อการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาความคิดหรือปัญญา อารมณ์ความรู้สึก และ พฤติกรรมการกระทำของชาวบ้าน เพราะจากการศึกษาผลงานหมอลำในด้านเนื้อหาสาระของการแสดงออกพบว่า ในเนื้อหาของการแต่งกลอนลำ ของหมอลำนั้นได้ครอบคลุมวิถีชีวิตของชาวอีสานตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและด้านการดำเนินชีวิต (เขาวงกต, 2536) และที่สำคัญหมอลำมีอิทธิพลในการชี้นำความคิดของคนในสังคมอีสาน เนื่องจากเป็นผู้ที่สังคมถือเป็นบุคคลผู้มีความรู้ ความสามารถและเชี่ยวชาญทางการลำ จึงเรียกว่า "หมอ" เป็นภูมิปัญญาที่อยู่คู่สังคมมาช้านาน

ในระยะหลัง หมอลำกลอนได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น โดยได้ร่วมกับภาครัฐใช้หมอลำเป็นสื่อกลางในการสื่อสารข้อมูลต่างๆ จากระดับนโยบายของรัฐมาสู่ประชาชน นับตั้งแต่การลำกลอนเพื่อการสร้างความสามัคคีมั่นคงในชาติ การรณรงค์ด้านสุขภาพ บทบาทหน้าที่ สิทธิประชาชน และการเชิญชวนให้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม ฯลฯ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลและยังคงดำเนินต่อมาถึงปัจจุบัน ดังนั้นการใช้สื่อทางวัฒนธรรมหมอลำ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นทางเลือกหนึ่งที่นับได้ว่าเป็น จุดแข็งหรือเป็นทุนทางสังคมที่ไทยเหลืออยู่

ปัจจุบันประเทศไทยยังอยู่ในช่วงวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม ปัจจัยภายใน สังคมไทยยังมีความอ่อนแอในเรื่องใหญ่ๆ 5 ประการคือ ศีลธรรมอ่อนแอ ปัญญาอ่อนแอ ระบบเศรษฐกิจ

อ่อนแอ ระบบรัฐอ่อนแอ สังคมอ่อนแอ ถ้าเราเรียกองค์ประกอบของสังคมดังกล่าวข้างต้นว่า
ชั้น 5 ของสังคม หรือ เบญจชั้นของสังคม (ประเวศน์, 2541) จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์
ในการแก้ไขปัญหาชาติร่วมกันของคนในสังคม เรียก “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” อันได้แก่องค์
ประกอบของ วิชาการ (Knowledge) การเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) และ การ
เมือง (Politic) (ประเวศน์, 2544) โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือเพื่อเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่ง
ได้เน้นหนักในเรื่องของสื่อทางเลือกและสื่อทางวัฒนธรรม

ในขณะเดียวกัน การเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาทางวิชาชีพหมอลำยังมีความสำคัญที่
ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการสร้างสรรค์ผลงานหมอลำ หมอลำทองมาก เล่าว่า “หมอลำต้องมี
ความรู้กว้างขวางรู้ทุกงานทุกกระทรวงรวมแล้วให้รู้แปดหมื่นสี่พันพระธรรมชั้นตรี การที่จะประสบ
ความสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยมีความรู้คติโลก คติธรรม เป็นประการแรก...” (จารุวรรณ, 2540)
การเรียนรู้เพื่อสั่งสมประสบการณ์หมอลำซึ่งต้องมีความรักในอาชีพหมอลำเป็นชีวิตจิตใจ เป็นแรง
จูงใจที่ผลักดันให้หมอลำใช้ความอดทนและยอมทุ่มเทเวลาในการเรียนรู้ทั้งทำพ็อน ลีลาการแสดง
มานะพยายามท่องกลอนให้ขึ้นใจไม่ติดขัด บางคนได้ศึกษาจากครูหมอลำหลายสำนักเพื่อเพิ่มเติม
เทคนิคการแสดงให้แตกฉาน รอบรู้ว่าจะออกมาประกอบอาชีพแสดง หรือ ขึ้นสู่เวทีอาชีพอย่าง
มั่นใจได้ แต่ปัจจุบันคุณค่าขององค์ความรู้ในงานอาชีพกำลังถูกลดทอนไปตามกระแสความ
เปลี่ยนแปลงของสังคม จนเกิดเป็นปัญหาของหมอลำยุคใหม่ คือ ...การขาดโอกาสศึกษาเล่าเรียน
ศิลปะการลำอย่างจริงจัง การขาดศรัทธาในวิชาชีพไม่อุทิศตนและทุ่มเทในการท่องบ่นบทกลอน มี
ความรีบร้อนในการเงินมากกว่าสร้างงาน ตามลักษณะค่านิยมของสังคมไทยยุคใหม่ซึ่งเชิดชู
อำนาจเงินมากกว่าเชิดชูภูมิปัญญา ทำให้ผู้สร้างศิลปะการทำงานแบบสูกเอาเผากิน หมอลำยุค
ใหม่หลายคนใช้เวลาเรียนหมอลำเพียง 3 เดือน ในขณะที่รุ่นเก่าเรียนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสาววัย
หนุ่ม โดยใช้เวลาหลายปี การมีสถาบันสอนหมอลำโดยให้ทุนให้โอกาสศึกษาศิลปะการลำเพื่อเป็น
ศิลปินอาชีพ มีการสอบเพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำก่อนประกอบอาชีพหมอลำจึงเป็นความจำ
เป็น... (จารุวรรณ, 2540) จากการสะท้อนปัญหาข้างต้นจะเห็นว่าหลายฝ่ายได้ตระหนักถึงปัญหา
วิกฤตทางการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานทางวิชาชีพขึ้น
เพื่อดำรงแบบแผนของศิลปะการแสดงสาขานี้ไว้

ดังนั้นการศึกษาวิจัย แรงจูงใจที่จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์งานหมอลำ การศึกษา
รูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดหมอลำ เนื้อหากลอนลำ จึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง ซึ่งจะสอดคล้อง
ทัศนคติการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่มุ่งเน้นให้สังคมไทย

เป็นสิ่งคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ อันได้แก่ การคิดเป็นทำเป็น เรียนรู้ตลอดชีวิต มีนวัตกรรมความคิดริเริ่มสร้างทุนทางปัญญา สืบสานประเพณีวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการสร้างสรรคงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติ
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติสู่นุชนรุ่นหลัง
- 3) เพื่อรวบรวมกลอนลำขึ้นสำคัญโดดเด่นของศิลปินแห่งชาติ

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1) ทราบแรงจูงใจ เงื่อนไข หรือ องค์ประกอบ ที่มีผลต่อการสร้างสรรคงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติ
- 2) มีรูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ซึ่งจะเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาในอดีตที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน กับงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ และการศิลปินการแสดงพื้นบ้านอื่นๆ
- 3) มีเนื้อหากลอนลำพื้นบ้านขึ้นสำคัญโดดเด่น อันจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เช่น ตัวอย่างการเรียนรู้เพื่อการเขียนกลอนลำ การนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในพัฒนาด้านต่างๆตามความเหมาะสม

1.4 ผู้ใช้ประโยชน์การวิจัย

- 1) รัฐบาล รัฐสภา กระทรวง ทบวง กรม ฯลฯ ที่ต้องการใช้สื่อหมอลำเป็นผู้รณรงค์ เผยแพร่ โน้มน้าวใจเพื่อการพัฒนา
- 2) กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เรียนรู้รูปแบบการจัดการศึกษา หรือ การเรียนรู้แบบชาวบ้าน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาในชุมชน
- 3) สถาบันวัฒนธรรม และ สถาบันการศึกษาด้านวัฒนธรรม ได้รับข้อมูลความรู้จากกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 4) ศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อคิดทบทวนรูปแบบเอกลักษณ์ความสามารถเฉพาะตัว การจัดระบบข้อมูล และได้ใช้ประโยชน์จากการวิจัย
- 5) คณะหมอลำ ลูกศิษย์อนุชนรุ่นหลัง ได้ศึกษาเรียนรู้รูปแบบการเรียนรู้และสืบทอด และเนื้อหา กลอนที่สำคัญโดดเด่นของศิลปินแห่งชาติ

1.5 ขอบเขตการศึกษา

- 1) ศึกษาความคิดเห็นปัจเจกบุคคลของศิลปินแห่งชาติ

2) ศึกษาเนื้อหา ด้านแรงจูงใจศิลปิน รูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ เนื้อหาผลงานกลอนลำ ในช่วงปีที่ศิลปินแห่งชาติแต่ละคนเริ่มทำงานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

3) ศึกษาในพื้นที่ จ.ขอนแก่น และ อุบลราชธานี ตามภูมิลำเนาปัจจุบันของศิลปินแห่งชาติ

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

แรงจูงใจ หมายถึง เจือ้นไข สภาพการณ์ ที่ทำให้อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคลของศิลปินแห่งชาติ มีผลต่อการสร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ได้แก่ แรงจูงใจที่เกิดจากส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมในครอบครัวและชุมชน สภาพแวดล้อมจากภายนอกชุมชน

การสร้างสรรค้งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ หมายถึง การแสดงหมอลำ การแต่งเนื้อหาทำนองกลอนลำ

รูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอด หมายถึง วงจรของขั้นตอนสำคัญในการศึกษาเรียนรู้และการสืบทอดการสอน โดยใช้ความรู้จากภูมิปัญญา ประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ตั้งแต่เริ่มต้นจากการเป็นลูกศิษย์จนเป็นหมอลำมืออาชีพ หรือ ครูผู้สอน

ยกอ้อ หมายถึง พิธีการที่ครูยอมรับและอนุญาตให้ลูกศิษย์สำเร็จจากการเรียนรู้และสืบทอดหมอลำ นับเป็นอุบายเพื่อสร้างความมั่นใจในการแสดงหมอลำให้กับลูกศิษย์

ค้ายอ้อ หมายถึง เครื่องไหว้ที่ครูกำหนดขึ้นเพื่อให้ประกอบการยกอ้อ ได้แก่ เหล้ากลอง ไข่หน่วยสด ชั้น 5 (ธูป 5 คู่ เทียน 5 คู่) บางครูให้เพิ่มผ้าชิ้น 1 ผืน ผ้าแพร 1 วา หรือ อื่นๆ

แตกลำ หมายถึง สภาพความชำนาญ ประสบการณ์ในการแสดงหมอลำ เช่น การถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก การแสดงท่าทางสู่ผู้ฟัง การลำสด การด้นสดในสถานการณ์เฉพาะหน้า และ รวมถึงความสามารถในการเขียนกลอนลำด้วยตนเองในโอกาสต่างๆ

ลูกสะเด็ด หมายถึง ลีลาการร้องหมอลำที่ใช้ลูกคอหลายชั้นในตอนจบกลอน เพื่อเรียกความสนใจ ประทับใจจากผู้ฟัง

การทดสอบลูกศิษย์ หมายถึง การติดตามทดสอบในระหว่างการเรียนรู้ และ ประเมินความสามารถและความก้าวหน้าของการเรียนรู้และสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

वादลำ สังवादลำ หมายถึง ความสามารถในการตีบทบาท การแสดงท่าทางยกมือยกเท้า การสอดแทรกน้ำเสียงอารมณ์ให้สัมพันธ์กับเนื้อหาของกลอนลำได้อย่างเหมาะสม

คะลำ หมายถึง ข้อห้าม สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

แปลงทาง หมายถึง การบอกโครงเรื่อง หรือ แต่งแนวทางการแสดงหมอลำ ด้วยประโยคสำคัญ หรือ สำนวน จากนั้นให้ลูกศิษย์ไปแต่งกลอนลำต่อเอง

บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดการสร้างสรรค์งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษา เป็นศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน จำนวน 4 คน ที่ได้รับรางวัลสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เลือกศิลปินแห่งชาติทั้งหมดจำนวน 4 คน (Key Person) ได้แก่

- 1) หมอลำทองมาก จันทลือ จ.อุบลราชธานี
- 2) หมอลำเคน ดาเหลา จ.ขอนแก่น
- 3) หมอลำอวีร์วรรณ ดำเนิน จ.อุบลราชธานี
- 4) หมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายพิชัย จ.ขอนแก่น

2.2 พื้นที่การศึกษา

ดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ จ.ขอนแก่น และ จ.อุบลราชธานี ตามภูมิลำเนาในปัจจุบันของศิลปินแห่งชาติ

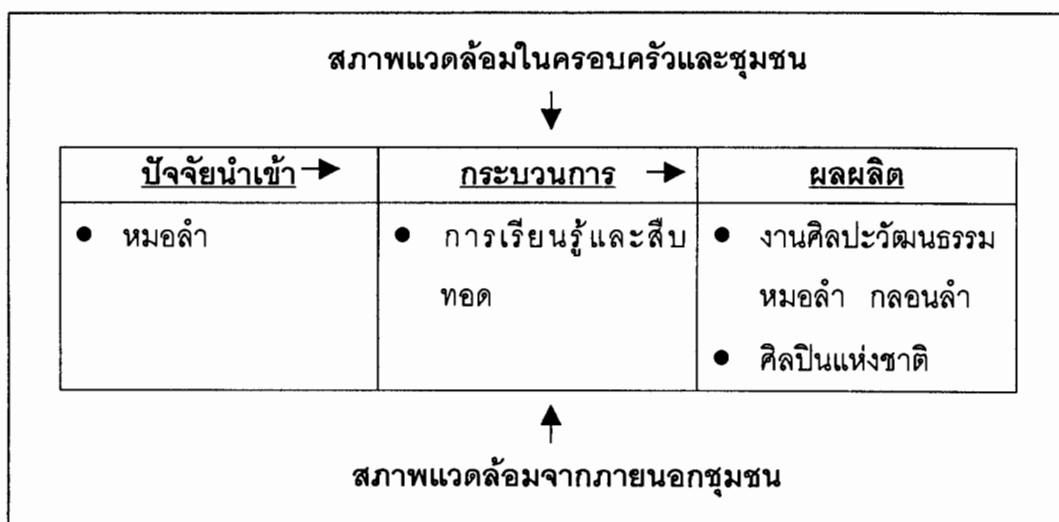
2.3 กรอบคิดในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีระบบเป็นกรอบคิดในการศึกษา และมีกรอบเนื้อหาที่สำคัญ ดังนี้

2.3.1 กรอบคิดการศึกษา

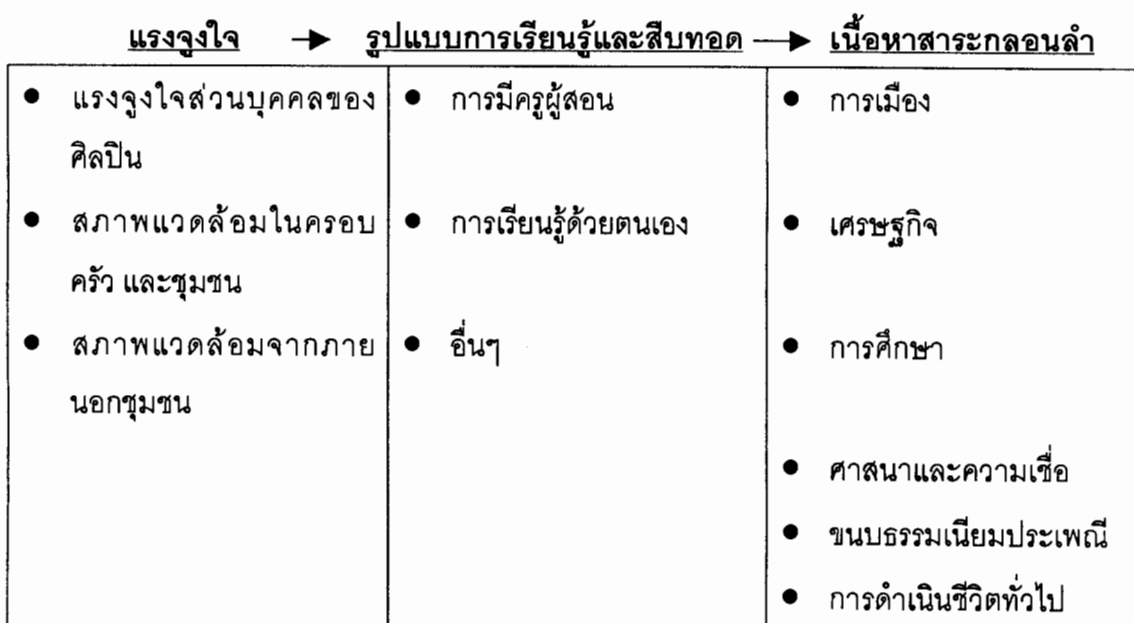
ให้ความสำคัญกับศิลปินแห่งชาติ ในเรื่องของแรงจูงใจและกระบวนการการเรียนรู้และการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ภายใต้สภาพแวดล้อมของครอบครัว ชุมชน และปัจจัยอื่นๆ ภายนอกชุมชน โดยมีผลจากกระบวนการคือความสำเร็จในงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ กลอนลำ และการได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ

แผนภาพที่ 1 กรอบคิดในการศึกษา

2.3.2 กรอบเนื้อหาการศึกษา

แผนภาพที่ 2 กรอบเนื้อหาการศึกษา

2.4 เครื่องมือในการศึกษา

ใช้แบบสัมภาษณ์การวิจัย โดยมีกระบวนการสร้างแบบสัมภาษณ์ดังนี้

- 1) สร้างแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหาการวิจัย และ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) แบบสัมภาษณ์การวิจัย ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของศิลปินแห่งชาติ

ตอนที่ 2 ข้อมูลแรงจูงใจ

ตอนที่ 3 ข้อมูลรูปแบบการเรียนรู้และการสืบทอด

ตอนที่ 4 ข้อมูลผลงานกลอนลำ

ตอนที่ 5 ข้อคิดและความต้องการในการสนับสนุนจากศิลปินแห่งชาติ

3) นำร่างแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบ โดยทำการทดลองสัมภาษณ์ศิลปินท้องถิ่น จำนวน 2 คน

4) จัดปรับแบบสัมภาษณ์การวิจัย

2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ศิลปินแห่งชาติเป็นรายบุคคล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือการวิจัย

2) รวบรวม เรียบเรียงผลงานกลอนลำ ถอดเทปบันทึกเสียง คำร้องหรือกลอนลำจากการบอกเล่า

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) สรุปผลข้อมูลการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยเน้นถึงแรงจูงใจ รูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดของศิลปินแต่ละคน และ รวมผลเป็นภาพรวมของรูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน

2) นำเสนอเนื้อหากลอนลำ ตามความสำคัญและโดดเด่นของศิลปินแห่งชาติแต่ละคน โดยมีการจัดลำดับความสำคัญผลงานเด่นของศิลปินแต่ละคน จากความชื่นชอบประทับใจส่วนตัวและจากผู้ฟัง

3) เชื่อมโยงผลการศึกษา เขียนรายงาน และ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

บทที่ 3 ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดการสร้างสรรค์งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ศึกษาศิลปินแห่งชาติ 4 ท่าน นำเสนอผลการศึกษาเป็นรายบุคคล ดังต่อไปนี้

3.1 กรณีศึกษา : หมอลำทองมาก จันทะลือ

ชื่อ นายทองมาก จันทะลือ

ชื่อในการแสดง หมอลำทองมาก (หมอลำภูทา)

ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2529

3.2 กรณีศึกษา : หมอลำเคน ดาเหลา

ชื่อ นายเคน ดาเหลา

ชื่อในการแสดง หมอลำเคน ดาเหลา (ฮูด)

ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2534

3.3 กรณีศึกษา : หมอลำจวีวรรณ ดำเนิน

ชื่อ นางจวีวรรณ พันธุ์

ชื่อในการแสดง หมอลำจวีวรรณ ดำเนิน

ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536

3.4 กรณีศึกษา : หมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย

ชื่อ นางบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย

ชื่อในการแสดง หมอลำนางบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย

ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2540

หมอลำ ทองมาก จันทะลือ
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ)
ปี พ.ศ. 2529

3.1 กรณีศึกษา : หมอลำทองมาก จันทะลือ

- ชื่อ นายทองมาก จันทะลือ
- ชื่อในการแสดง ทองมาก (หมอลำภูทา)
- ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2529
- ที่อยู่ในปัจจุบัน 156 หมู่ 5 บ้านแมต ต.เมืองศรีโค อ. วารินชำราบ จ. อุบลราชธานี 340190 โทรศัพท์ 045 - 288611

3.1.1 ชีวิตครอบครัว การศึกษา การเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

หมอลำทองมาก จันทะลือ หรือคนทั่วไปเรียกว่า "หมอลำภูทา" เกิดเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2467 ณ บ้านชีท่าม่วง ตำบลชนบท อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เป็นบุตรคนที่ 2 ของนายสอน นางสมบุญ จันทะลือ ในจำนวนพี่น้องท้องเดียวกัน 8 คน ชาย 4 หญิง 4 พ่อแม่มีอาชีพทำนา ฐานะยากจน ในสภาพที่อยู่อาศัยที่บ้านสวนด้วยไม้ไผ่ ที่นาทำกินอยู่ติดลำชี ในหน้าฝนน้ำจะท่วมที่นาส่งผลให้การทำนาได้ผลไม่ดีนัก เว้นช่วง 2-3 ปีจึงจะได้ผลดีสักครั้ง สภาพครอบครัวจึงต้องหาอาชีพเสริมด้วยการหาปลามาขายเพื่อซื้อข้าว หรือหากลวยมาผสมข้าวกินพอประทังชีวิต

หมอลำทองมาก จันทะลือ เข้ารับการศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนศาลาวัด บ้านชีท่าม่วง ซึ่งเป็นนักเรียนรุ่นแรก พื้นฐานเป็นบุคคลที่มีจิตใจชอบหมอลำมาตั้งแต่วัยเด็ก นอกจากนี้ยังได้สนใจการแสดงศิลปะพื้นเมืองอีสานอื่นๆ เมื่อจบประถมศึกษา(ป.4) ในครั้งนั้นครูใหญ่ซึ่งเป็นเพื่อนกับพ่อมาขอให้เด็กชายทองมากไปช่วยสอนจะแบ่งเงินเดือนให้ แต่พ่อไม่ให้ไปบอกว่าเงินเดือนน้อย สู้ถือหางเรือให้พ่อทอดแหจับปลาขายไม่ได้ จึงหมดโอกาสเป็นครูสอนนักเรียน หมอลำทองมากเริ่มสนใจเรียนรู้ ร้องหมอลำเมื่ออายุ 13-14 ปี

ครั้นอายุ 17 ปี พ่อแม่ได้อพยพครอบครัวหนีน้ำท่วมไปหาที่ทำกินใหม่ ที่บ้านป่าดู่้อย หมู่ที่ 13 ตำบลโพนเพ็ก อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น และที่นี้เองได้พบกับ พระอาจารย์อ่อนธรรมวโร พระนักเทศน์วิทยะฝึกปากเอก ที่มาจากอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ได้เปิดสำนักสอนหมอลำขึ้นที่บ้านป่าดู่้อย ด้วยใจรักทางหมอลำนายทองมากจึงได้พูดกับแม่ให้พ่อไปฝากเข้าเป็นศิษย์ซึ่งพ่อแม่พี่น้องก็ยินดีสนับสนุน ในตอนนั้นมีปณิธานอยู่ว่า "ไม่ได้เป็นหมอลำก็จะเป็นหมอแคน" ประกอบกับชาวบ้านทั่วไปนิยมชมชอบยกย่องอาชีพหมอลำจึงทำให้เกิดศรัทธาชวนชวนที่จะเรียนรู้ หมอลำทองมากจึงได้เข้ามาขอตัวเป็นศิษย์ เพียงอาจารย์ให้แต่งขันห้า และสวดมนต์ไหว้พระแล้วอาจารย์ก็รับเข้าเป็นศิษย์ จึงนับว่าเป็น "ปฐมอาจารย์" ของหมอลำทองมาก

เนื่องจากพระอาจารย์อ่อนเป็นพระภิกษุ รูปแบบการเรียนลำกับท่านจึงเป็นการแต่งกลอนให้ลูกศิษย์ไปท่อง ส่วนใหญ่เป็นกลอนความรู้พื้นฐาน เช่น พุทธประวัติ หลักธรรมคำสอนต่างๆ ของพระพุทธเจ้า ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ เมื่อท่องได้แล้วก็มาลำให้ฟัง ลูกศิษย์คนไหนท่องยังไม่ได้ก็ยังไม่ต้องกลอนใหม่ให้ โดยได้ใช้เวลาสอนหลังสวดมนต์เย็นเสร็จแล้ว ส่วนเวลาอื่นให้ลูกศิษย์ไปทำงาน เลี้ยงวัวเลี้ยงควายที่บ้านที่ไร่ที่นาของตน ทำงานไปท่องกลอนไป ครั้นเลิกงานตอนเย็นจึงให้มาเรียนที่วัด บางครั้งกินอนค้างที่วัด ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเนื้อหาความรู้ ไม่นั่นลีลาทำลำ เนื่องจากเพราะอาจารย์เป็นบรรพชิตไม่สะดวกในการสาธิตการลำ แต่จุดเด่นของอาจารย์อ่อนท่านเป็นผู้มีภูมิความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแตกฉานในสนธิมูล จึงสามารถแต่งกลอนลำได้หลากหลาย สมัยก่อนกลอนลำเป็นสิ่งจำเป็นมาก ในการลำจะเป็นรูปแบบประชันกลอนความรู้กันเป็นส่วนใหญ่ ใครมีกลอนน้อยก็พ่ายแพ้คู่ลำและประชาชนไม่นิยมชมชอบ งานแสดงก็จะน้อยตามไปด้วย งานแรกที่พระอาจารย์อ่อนพาไปออกงาน คือลำงานแจกข้าว อาจารย์อ่อนเป็นครูคนแรกที่ต้อง "ยกอ้อ" ทุกครั้งเวลาขึ้นลำ โดยครูจะมีคาถาให้ท่องบริกรรม มีเครื่องประกอบ ชันห้า ชันแปดกับเงิน 6 สลึง ผ้าขาวหนึ่งวา และเหล็กก่องไขหน่วย เป็นเครื่องไหว้ที่เรียกว่า "คายอ้อ" ในลำงานแจกข้าว ซึ่งจะเป็นการเทศน์ในตอนกลางวันส่วนกลางคืนให้หมอลำทองมากลำถึงเที่ยงคืนจึงเลิก ครั้งนั้นได้รับค่าตอบแทนค่าจ้าง 50 สตางค์ ขณะนั้นลูกศิษย์พระอาจารย์อ่อน มีด้วยกัน 3 คน มีนายคำบุ๋ นายกอง และหมอลำทองมาก เรียนอยู่กับพระอาจารย์อ่อน 2-3 ปี

จากนั้นพระอาจารย์ส่งให้ไปเรียนต่อกับน้องชายของท่าน ชื่อหมอลำคำอ้าย ที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม 1 ปี รูปแบบการเรียนลำจะเป็นการเรียนแบบตัวต่อตัว และต้องไปอยู่สำนักของอาจารย์ มีการรับใช้ปรนนิบัติช่วยกิจการงานของอาจารย์ทุกอย่างเป็นค่าตอบแทน จากนั้นก็กลับมาอยู่บ้านเรียนกับพระอาจารย์อ่อนต่อไปอีกระยะหนึ่ง โดยการเรียนรู้เรียนมูล คติโลกคตินิยม ตอนบ่ายๆไปฟังเสียงนกเขียงร้องอยู่ใต้ต้นจิ้ง นับเป็นวิชาศาลานกเขียงโหมง ออฮีเอียงโง่งๆ เพื่อให้รู้ภาษากร้องในกิริยาต่างๆ (นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้ว่าเกี่ยวกับนกว่า ถ้าเห็นคนเดินผ่านไปมาไม่มีอาวุธนกจะไม่บินหนี แต่ถ้าเห็นอาวุธก็จะบินหนีไป) เมื่ออาจารย์เห็นว่าเรียนความรู้ได้มากพอแล้ว ชาติแต่वादลำและจังหวัดจะโคนยังไม่ดี น่าจะมีการไปแสวงหาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติม

พระอาจารย์อ่อน จึงแนะนำให้หมอลำทองมาก ไปเรียนกับ อาจารย์ฉลวย เจริญสุข บ้านชาติ อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ขณะที่เรียนอยู่กับอาจารย์ฉลวยนั้นมีลูกศิษย์ร่วมสำนักถึง 20-30 คน เป็นการเรียนลำเดี่ยว อาจารย์ให้ช่วยทำนาเป็นค่าเรียน ที่นา 3 แปลงทำอยู่ 9 วันจึงเสร็จเรียนกับอาจารย์ฉลวย อยู่ปีเดียวก็เลิก ระหว่างนี้การลำก็ยังไม่ดีขึ้นมากนัก ต่อจากนั้นได้แสวงหา

อาจารย์ต่อไปอีก ระยะเวลาไปเรียนอยู่กับสำนัก พระมหาปิ่น วัดบ้านหนองไฮ ตำบลโพนเพ็ก อำเภอ มัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น อีก 1 ปี และที่บ้านหนองไฮนี้เองได้พบกับ อาจารย์คำผาย โยมา อาจารย์หมอลำอีกคนหนึ่ง จึงขอเรียนลำด้วย อาจารย์คำผายนี้เป็นผู้มีความสามารถทาง“สังวาล ลำ”และกระบวนลีลาท่าทาง นับว่าเป็นอาจารย์คนสำคัญที่สุด ที่สอนเคล็ดสูงสุดในการลำให้รู้จัก คำว่า “วาดลำ” นายทองมากได้เรียนรู้ว่า แท้จริงแล้วความสำคัญของวาดลำอยู่ที่กลอนลำนั่นเอง คือความสามารถในการตีบทบาท การแสดงท่าทางยกมือยกเท้า การสอดแทรกน้ำเสียงอารมณ์ให้ สัมพันธ์กับเนื้อหาของกลอนลำได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถลำกลอนสด กลอนต้นจากสิ่งที่ เห็นอย่างปัจจุบันทันด่วนได้ ซึ่งภาษาหมอลำเรียกว่า “แตกลำ” เรียนอยู่เพียงชั่ว 3 เดือนก็เข้าใจ แล้วกลับบ้านป่าดู่น้อย กลับมาเล่าประสบการณ์ให้พระอาจารย์อ่อน และพ่อแม่ฟัง

จากประสบการณ์ที่เรียนมา พระอาจารย์อ่อน ได้ทดสอบโดยให้วากกลอนสดบนศาลาวัดที่มี ฎยาติโยมนั่งฟังอยู่ด้วย โดยให้พรรณนาถึงศาลาและฎยาติโยม ณ ที่นั้น หมอลำทองมากก็ดัน กลอนสดไปได้โดยไม่ติดขัด จนเป็นที่ชอบใจของฎยาติโยมบนศาลาและเป็นที่ยอมรับของอาจารย์ ว่าเป็นหมอลำอาชีพและแตกลำแล้ว จึงได้ให้หมอลำทองมาก “ยกอ้อ” ด้วยเครื่องไหว้ “ค้ายอ้อ” ประกอบด้วย ชันห้า ชันแปด กับเงิน 6 สลึง ผ้าขาวหนึ่งวา และเหล้าก่องไขหน่วย เป็นอันจบการ เรียนวิชาเรียนลำ จากนั้นก็ออกหาลำเป็นอาชีพได้

จากนั้นได้ออกเดินทางหารับงานแสดงหมอลำและยังได้ศึกษาหาประสบการณ์กับสำนัก อาจารย์ต่างๆ อีกหลายคนไปพร้อม เช่น อาจารย์สิบตรีภิรมย์ (เป็นทหารที่ลำด้วย) จังหวัด มหาสารคาม อาจารย์กิม (ฉายา “กิมตาเดียว ตาหนึ่งเหลียวเตะคนกะได้”) จังหวัดร้อยเอ็ด และ อาจารย์เคน อามาตย์บัณฑิต อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

ในการเรียนรู้หมอลำของหมอลำทองมาก ไม่ได้เรียนต่อเนื่องคราวเดียวกันกับอาจารย์แต่ ละคนจนถึง 7 ปี เป็นการเรียนไปทำงานไปด้วย เช่น ในช่วงการเรียนรู้ 3-4 ปี เมื่อทองกลอนได้ มากพอที่จะสามารถลำตลอดคืนได้ก็รับงานแสดงไปด้วย เรียนรู้แสวงหาประสบการณ์อาจารย์ต่าง ๆ ไปด้วย เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้สามารถลำประชันกับคู่ลำได้ทุกกรณี ครั้นมีความแตกฉานทั้งด้าน กลอนลำ ด้านบทบาทการแสดงและมีชื่อเสียงแล้วจึงทำหน้าที่เป็นครูถ่ายทอดศิลปะความรู้ด้าน หมอลำให้แก่ลูกศิษย์ต่อไป

3.1.2 ประสบการณ์การทำงานหมอลำ และ อื่น ๆ

ชีวิตในวัย 20-21 ปี หมอลำทองมาก ได้มุ่งมั่นให้กับอาชีพหมอลำอย่างเต็มที่ โดยได้ ตระเวนออกหาลำในจังหวัดต่างๆทั่วภาคอีสาน เนื่องจากในสมัยก่อนหมอลำต้องออกหาผู้ว่าจ้าง จะต่างจากปัจจุบันที่ผู้ว่าจ้างจะออกหาหมอลำ ได้รับราคาค่าจ้างงานละ 2 – 3 บาท

ในปี พ.ศ. 2493 ขณะทีไปแสดงหมอลำที่บ้านแห่ หมู่ที่ 3 อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้พบกับสาวบ้านแห่ที่ชื่อ นางสาวบัวผัน ทวยเวียง และต่อมาได้แต่งงานครองรักเป็นคู่ชีวิตกัน มาจนถึงปัจจุบัน เมื่อแต่งงานแล้วได้อาศัยอยู่บ้านภรรยา นอกจากตระเวนหาลำเป็นอาชีพแล้วยังทำนา เลี้ยงหมู เลี้ยงควาย เพราะพ่อตามีควายถึง 40 ตัว ชาวบ้านมาขอร้องให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ต่อจากพ่อตา แต่ด้วยใจไม่รักและเงินเดือนน้อยจึงไม่รับ

ครั้งปี พ.ศ. 2498 มีการก่อตั้งสมาคมหมอลำขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น โดย อาจารย์คำติ สารผล ด้วยหวังโอกาสก้าวหน้าในอาชีพหมอลำและอาศัยสมาคมหมอลำขอนแก่นรับงานแสดง ให้ หมอลำทองมากจึงได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกสมาคม ทำให้งานแสดงมีมากขึ้นเป็นลำดับ ในที่สุดปี พ.ศ. 2500 จึงตัดสินใจขายควายและอพยพมาตั้งรกรากที่จังหวัดขอนแก่น โดยหวังที่จะสร้างรายได้จากการเป็นหมอลำมีอาชีพอย่างเต็มที่ ในช่วงนี้เองบริษัทโอสถสภาเด็กเฮงหยูจำกัด ได้เข้ามาเป็นผู้อุปถัมภ์สมาคมหมอลำขอนแก่น ได้ซื้อเวลาออกรายการวิทยุเพื่อโฆษณาผลิตภัณฑ์ยา ทัมใจและขี้ผึ้งบาล์มทัมใจ จึงได้หาโฆษกวิทยุมาจัดรายการ และหมอลำทองมากจึงได้เข้าไปทำหน้าที่เป็นโฆษก ชื่อ "ลุงหนวด" ในนามสมาคมหมอลำขอนแก่น รายการวิทยุดังกล่าวได้เป็นที่ถูกใจและชื่นชอบของผู้ฟังอย่างกว้างขวางมาก เพราะนอกจากโฆษณาสินค้าให้บริษัทแล้ว ยังได้มีการนำเทพหมอลำในสังกัดสมาคมมาผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนออกอากาศไปด้วย ทำให้ประชาชนได้รับความบันเทิงและมีแนวทางตัดสินใจเลือกว่าจ้างหมอลำคนที่ตนชื่นชอบได้สะดวกมากขึ้น ชื่อเสียงของ"ลุงหนวด" ก็เป็นที่รู้จักทั่วไปของผู้ชื่นชอบหมอลำ

ในโอกาสนี้บริษัทโอสถสภาเด็กเฮงหยูจำกัดได้แยกตัวออกมาจากสมาคมหมอลำขอนแก่น มาก่อตั้งเป็นสำนักงานหมอลำบ้านพักทัมใจขึ้น ที่ซอยร่มร่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และได้ว่าจ้างให้หมอลำทองมากเป็นผู้จัดการสำนักงานหมอลำบ้านพักทัมใจและเป็นโฆษกจัดรายการวิทยุด้วย ขณะนั้นหมอลำทองมากมีรายได้จากบริษัทเป็นเงินเดือนประจำทางหนึ่งและรายได้จากค่าว่าจ้างในการออกไปแสดงหมอลำในงานต่างๆอีกทางหนึ่ง ในช่วงที่เป็นนักจัดรายการอยู่นั้น บริษัทได้ส่งหมอลำทองมากไปอบรมหาความรู้ในด้านการประกาศ การสื่อสารและนักจัดรายการวิทยุ ทำให้มีความรู้และศิลปะในการจัดรายการมากขึ้นจนเป็นที่ติดใจของแฟนรายการมากมาย

ปี พ.ศ. 2508 บริษัทโอสถสภาเด็กเฮงหยูจำกัด ประสบความสำเร็จในการขายสินค้าเป็นอย่างมาก จึงได้ซื้อเวลาการออกอากาศรายการวิทยุโดยได้ขยายพื้นที่ออกอากาศไปที่จังหวัดมหาสารคาม และได้มอบหมายให้หมอลำทองมากไปเป็นผู้บริหารจัดการสำนักงานหมอลำบ้านพักทัมใจ สาขาจังหวัดมหาสารคาม อยู่ได้ไม่ถึงปีบริษัทได้เพิ่มสาขาไปที่จังหวัดร้อยเอ็ด และสาขาจังหวัดอุบลราชธานี คณะกรรมการบริษัทลงมติให้นายทองมากไปเป็นผู้จัดการสำนักงานหมอลำ

บ้านพักทัมใจ สาขาจังหวัดอุบลราชธานี จึงได้อพยพครอบครัวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นครั้งสำคัญในชีวิต ที่อุบลราชธานีจัดรายการได้ 6 เดือนยอดขายยาทัมใจดีขึ้นเรื่อยๆ แต่ซึ้งบัลลังก์ทัมใจกลับขายไม่ดี บริษัทจึงมอบหมายให้นายทองมากคิดคำโฆษณาขายซึ้งบัลลังก์ทัมใจเพื่อเพิ่มยอดขาย นายทองมากได้คิดคำว่า "กูทา ๆ ๆ กูไปทาไป ตื่นนอนก็กูไปทาไป" จนเป็นที่ติดปากของประชาชนทั่วไป จึงกลายเป็นวลีฉายาประจำตัวของหมอลำทองมากว่า "หมอลำกูทา" มาตั้งแต่บัดนั้น และยอดขายก็ดีขึ้นเป็นลำดับ

ครั้นปี พ.ศ.2511 ได้ตัดสินใจครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ลาออกจากผู้จัดการสำนักงานหมอลำบ้านพักทัมใจ สาขาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อออกมาตั้งสำนักงานหมอลำของตนเอง โดยใช้ชื่อว่า "สำนักงานหมอลำกูทาทบริการ" ส่วนการจัดรายการวิทยุนั้นแม้ได้ลาออกจากสำนักงานหมอลำบ้านพักทัมใจ แต่ก็ได้รายการใหม่ เช่น โฆษณาฟองน้ำตราดาวเทียม ปลายกระป๋องตราปุ่มปู้ย ที่สถานี ว.ป.ถ.6 จังหวัดอุบลราชธานี ทางสถานีเห็นความสามารถจึงให้เวลาประชาสัมพันธ์ฟรี ใน "รายการเปิดหมอลำแทรกด้วยข่าวการเมือง นิทานก้อม และสาธารณะสุข" เพื่อจัดรายการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ในวิถีชาวบ้าน เช่น นิทานก้อม เรื่องตลก หรือคำสอย เป็นต้น ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ วันละ 1 ชั่วโมง เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเลิกจัดไปเมื่อ 4-5 ปีให้หลังนี้เอง ปัจจุบันหันมาทำไร่นาสวนผสม เป็นประธานกลุ่มเกษตรแผนใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี

ในช่วงที่จัดรายการอยู่อุบลราชธานีนี้ นับเป็นช่วงที่โด่งดังมาก จุดหมายจากผู้ฟังรายการเริ่มทยอยเข้ามาไม่ขาดสาย งานการแสดงหมอลำก็มีมากเป็นพิเศษ มีอยู่ครั้งหนึ่งเจ้าภาพมาว่าจ้างหมอลำทองมากไปแสดงในงาน "ในสัญญาว่าจ้างจะจ้างกันเป็นฮา ฮาละ 10 บาท เนื่องจากถ้าผู้ฟังชอบใจเขาจะพากันฮา ถ้าผู้ฟังไม่ฮา ก็แสดงว่าลำไม่ดี เจ้าภาพจึงได้ตั้งกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อนับจำนวนฮาของคนฟัง เมื่อขึ้นเวทีแสดงหมอลำทองมากได้ขึ้นลำได้อย่างถึงใจผู้ฟังฮาทั้งกันคั้น จนคณะกรรมการนับไม่ถ้วน เจ้าภาพสู้ราคาไม่ไหวจึงขอเปลี่ยนสัญญาเป็นจ่ายค่าจ้างเป็นคั้นเหมือนเดิมคือคั้นละ 1,500 บาท"

ในปี พ.ศ.2512 หมอลำทองมากได้พลิกผันตัวเองเข้าสู่วงการเมือง โดยอาศัยความมีชื่อเสียงจากการเป็นนักจัดรายการวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้มาก ประกอบกับได้ตระเวนแสดงหมอลำไปในที่ต่างๆ ทำให้สามารถเข้าถึงชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ในการลงรับสมัครเลือกตั้งเพื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ในนามผู้สมัครอิสระไม่สังกัดพรรคใด เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขต ทั้งจังหวัดจะต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 9 คน ปรากฏว่าหมอลำทองมากได้รับคะแนนเลือกตั้งเป็นอันดับที่ 5 จนได้เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด

อุบลราชธานี อย่างสมภาคภูมิ เนื่องจากได้รับความไว้วางใจจากประชาชนลงคะแนนให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่ได้แจกสิ่งของหรืออามิสใดๆ

บทบาทการเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมอลำทองมาก จันทะลือ ได้อุทิศตนเองเพื่อสังคมประเทศชาติ ทุกครั้งที่อภิปรายในสภาจะพูดถึง "ปัญหาของชาวไร่ชาวนา ทุกข์ของผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และ อาสาสมัครรักษาดินแดน(อ.ส.)" และเป็น ส.ส. คนแรกที่ "ลำในสภาเพื่อบอกเล่าถึงความยากจนของพี่น้องประชาชน" ทำหน้าที่รับใช้พี่น้องประชาชนอยู่ในตำแหน่ง ส.ส. 2 ปี 9 เดือน จากนั้นได้ลงสมัครเลือกตั้ง ส.ส.อีก 3 สมัย (พ.ศ.2518, 2519 และ พ.ศ.2522) แต่ไม่ได้รับการเลือกเข้าสู่สภาจึงเลิกเดินทางสายการการเมือง

ในปี พ.ศ.2512 นี้ได้ขอเปลี่ยน "สำนักงานหมอลำอุทาบบริการ" มาเป็น "สมาคมหมอลำอุทาบบริการ" มีสำนักงานตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 39/5 ถนนพโลรังฤทธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีหมอลำจากทุกสารทิศเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกสังกัดสมาคมมากมาย ในขณะที่เดียวกันก็ได้ขยายสาขาสมาคมหมอลำอุทาบออกไปหลายจังหวัด เช่น มหาสารคาม ยโสธร และ ศรีสะเกษ การดำเนินธุรกิจหมอลำควบคู่กับแสดงหมอลำทำให้เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางยิ่งขึ้น

ครั้นปี พ.ศ.2514 มีความเห็นว่าในภาคอีสานมีสมาคม และสำนักงานหมอลำมากมาย กระจายอยู่แทบทุกจังหวัดยากจะกำหนดมาตรฐานเดียวกัน หมอลำทองมากจึงเป็น "แกนนำรวบรวมสมาคมและสำนักงานต่างๆเข้าเป็นศูนย์เดียวกัน" โดยใช้ชื่อว่า "สหพันธ์สมาคมหมอลำแห่งประเทศไทย" ครั้นปี พ.ศ.2520 ได้พยายามสืบสานมรดกทางหมอลำเอาไว้จึงได้ตั้งโรงเรียนสอนหมอลำขึ้นใช้ชื่อว่า "โรงเรียนศิลปินศึกษา" ที่บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 14 ตำบลค่าน้ำแสบ อำเภอลำดวน รินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยได้ดำเนินการเรียนการสอนไปได้ระยะหนึ่งแต่ไม่ได้รับใบอนุญาตจึงหยุดกิจการไป

จุดเด่น หมอลำทองมาก จันทะลือ เป็นหมอลำกลอนที่ล่ำวาดซอนแก่น มีลีลาจังหวะรวดเร็วเร้าใจ เป็นหมอลำที่มีความรู้ ความสามารถสูง บุคลิกดี น้ำเสียงดี ตลอดจนมีความเฉลียวฉลาดและปฏิภาณไหวพริบสูง บทกลอนลำมีมากมายหลากหลายทั้งกลอนศาสนา กลอนศีลธรรม กลอนสอนใจ กลอนนิทาน กลอนเกี่ยว กลอนเดินดง กลอนโจทท์แก้แปลถาม กลอนสาด (กลอนด่าหรือสบประหม่าคู่ลำ) กลอนตลก (เป็นที่รู้จักดีของคนฟัง) และกลอนเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง ตลอดจนคติธรรมสอนใจ

3.1.3 การสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

หมอลำทองมาก จันทะลือ นับว่าเป็นบรมครูแห่งหมอลำคนหนึ่ง ที่ได้ถ่ายทอดศิลปะความรู้ทางหมอลำสู่คนรุ่นหลังจำนวนมาก โดยมีลูกศิษย์ทางด้านหมอลำจำนวนมากกว่า 1,000 คน

สอนหมอลำหมู่ และลำเพลินประมาณ 80 คนละ สอนลำเรื่องตอกลอนประมาณ 100 คนละ รวมทั้งสอนหมอลำซึ่งยุคใหม่อีกจำนวนมาก ตลอดจนเป็นวิทยากรสอนหมอลำ หมอแคน ให้แก่นักศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์และผู้สนใจ ในสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี มีลูกศิษย์มารับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ประมาณ 3-4 รุ่น รุ่นละ 100 คนเศษ

การสืบทอดงานศิลปะการแสดงหมอลำได้เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2511 ในปีแรกที่ก่อตั้งสำนักงานหมอลำอุทาบการ มีหมอลำเข้ามาเป็นสมาชิกอยู่ในสำนักงานจำนวนมาก มีลูกศิษย์เข้ามาเรียนลำอย่างต่อเนื่องตลอดมา โดยมีรูปแบบการสอน 2 ลักษณะ คือ มาเป็นลูกศิษย์โดยตรงแบบตัวต่อตัวเมื่อมีความสามารถเพียงพอแล้วก็ออกลำ รับงานแสดงหมอลำเป็นอาชีพ และลักษณะที่สองมาสังกัดสำนักงานเพื่อให้สำนักงานรับงานแสดงให้ ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิบัติตัวในฐานะศิษย์ไปด้วย เช่น ช่วยงานในสำนักงาน และได้กลอนลำจากครูไปท่องจำเป็นการเพิ่มพูนความรู้เดิมให้มากขึ้น ตลอดจนได้รับการชี้แนะในการแสดงและอื่น ๆ จากเจ้าของสำนักงาน

ต่อมา รูปแบบการสอนเพื่อสืบทอดการแสดงหมอลำได้เปลี่ยนไป นับจากปี พ.ศ.2520 ได้ทำในลักษณะสถาบันการศึกษาในปัจจุบัน ได้ตั้งโรงเรียนศิลปศึกษา เพื่อเปิดสอนหมอลำ ให้แก่เยาวชนและประชาชนที่สนใจ แต่เปิดสอนได้ปีเดียวก็เลิกเนื่องจากไม่ได้รับใบอนุญาต ต่อมาปี พ.ศ. 2536-2537 ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมอุบลราชธานีและสถาบันราชภัฏอุบลราชธานีทำโครงการถ่ายทอดผลงานศิลปแห่งชาติ โดยสอนหมอลำ หมอแคน หมอพิณ ให้แก่นักเรียนนักศึกษาและประชาชน รุ่นละ 100 คนเศษ หลังจากนั้นสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ได้นำนักศึกษาวิชา นาฏศิลป์ และผู้สนใจเข้ารับการอบรมศิลปะการแสดงหมอลำติดต่อกันมาทุกปี จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2540)

3.1.4 ผลงานกลอนลำที่แต่งโดย หมอลำทองมาก จันทะลือ

เนื่องจากได้มีโอกาสเข้ารับใช้ประชาชนในนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 เรื่อยมา หมอลำทองมากจึงได้อุทิศตนช่วยเหลือหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น การกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ ในการเผยแพร่ความรู้ และรณรงค์แก้ไขปัญหาทางสาธารณสุข เช่น อีสานไม่กินปลาดิบ โรคเอดส์ ประชาธิปไตย ปัญหายาเสพติด การต่อต้านอุบัติเหตุ นอกจากนี้ได้เผยแพร่ความรู้เรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้านให้หน่วยงานราชการและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ เยอรมัน เบลเยียม ฮอลแลนด์ โดยได้ร่วมประชุมสัมมนา เป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานราชการ นับจากปี พ.ศ.2512 – พ.ศ. 2545 มากกว่า 500 ครั้ง ประสบการณ์ดังกล่าวจึงได้เขียนกลอนลำเป็นลักษณะที่มีเนื้อหาสาระเพื่อการพัฒนา ผลงานชิ้นสำคัญได้แก่

1) กลอนลำที่ศิลปินแห่งชาติชื่นชอบ ประทับใจ

- กลอนที่ 1 กลอนพระคุณพ่อแม่ 1 (ตอนให้กำเนิด) (ลำทางสั้น)

ไอละน้อ อ้วนสวนสวนกล้วยตานีหวาน แม่เจ้ากินทานหยั่ง เจ้าจั่งผู้งามคือแต่มไว้
ไอละนอ..นางเอ๋ย

เอาแต่ผู้นางเอ๋ยนาง ฟังเอาแต่ ๆ หล้าทรรกาผู้เกิดใหม่ สาธุเดือนางเอ๋ย เกิดมาใหญ่แล้วผู้คุณผู้แม่เพียร แม่เจ้าเมียนที่เหยี่ยวเที่ยวโถม นมให้เอ็กแม่ยอทานเลี้ยง จนว่าเหมิดเสียเสียงคิงเหลืองดูค่าง คนเฮานี้ชั่ววิใหญ่เป็นคน ดูดกินเลือดแต่ว่าดูดกินยาง นมแม่เฮาจนว่าเหยี่ยวแต่บแต่คิงแห่งจ้อยผอม ตบผ้าชี้แต่ว่าดีผ้าอ้อมมือละแบกโชนแขนแขนททุกษ์หน่วงในใจฮ้าย แต่ควาเนาในท้องนอนกองอุกอ้ง บาดสินั่งแม่กะมือค้ำจ่ายสิพาไหล่นหล่นลง ทรงวันนี้แสนยากทนทุกษ์ จั่งซันเด้อบาดสิลูกจ้องเปียะแกมให้ แต่วานอนเทิงให้เหลือใจเทิงจ่ม หย่านหลายแต่หย่านบ่มคานนี้ซังตั้งตอบุญ จิตใจรุ่นจักสิห้วงนำไผ แม่เฮานี้เป็นสองจิตสองใจห้วงนำผู้คาห้อง ห้องก็ห้องนำเรื่อยหลายเดือนถ้วนแก่ คันว่าแม่นั้นก็ตกคะมะค่างใจสันเหิมหวาม ตกใจค่างหย่านสันโตตาย พายโชนหนักช่วยฮนเทิงฮ้อง แต่ว่าคนในท้องตึงคิงบาดสิอ่วย ไอเอ็นแม่เฮาปรากฏเหยียดย้วยย้วยสายยุ่มหย่อนยาน เรือกจ้องด้านดิงช่วยทเขา เสาเฮือนควยพองกวยเค็งฮ้อง เจ็บอยู่ในหนห้องมาโฮมอยู่โงกโหลก ปานเด้อครับปานกะโพกแม่สิม้างกะไลกันมนเพน้ำมะเลเฝงเหยี่ยวแตกชะชื้อออกฮะเหยี่ยวซิมหลุดกัน อดทนไว้เหลือใจให้จ่ม ว่าแต่มคานนี้กูบชีล้ำควย อวยอวยฮ้องเทิงจ่มเทิงเจ็บ จั่งซันละจั่งว่าเหือหรือยางแตกซิมไหลซิม จั่งว่าเจ็บมาแล้วตูลงหาท่า

อันหนึ่ง, จั่งว่าซันเด้อจั่งว่าเจ็บมาแล้วตูลงหาท่า โอยมาช้อยช้อยสวอยกันเบ็งแสงหน้อยกะแตกออกจ่ากสว่างระดีใจ แม่เฮานั้นบ่พันสงเด้อครับ ผัดไปนอนขางไฟจีโตกินฮ้อน นอนไฟอย่างขางโตปานเกิดใหม่ บาดนี้เด้อแม่เฮากินกะฮ้อน บาดนี้ละแม่เฮานอนกะฮ้อนทนคร้าอยู่กรรม นี้ละก้ากรรมใหญ่ไฟเผา อดทนเอาค้อยเพียรถนอมเลี้ยง จั่งว่ากินเกลือก้อนนอนทหน้าค้ำคะลำกินจี้ข้าวเบาเนื้อเหือไหล นอนบ่ได้เต็มตื่นตาหลับ หน้อยกะจับมาโถมใส่มนกินจู้ ผู้โถมค้ำก่อนกินนมกวยอยู่ เห็นลูกผู้ฮะอนอื่นเบิกบาน ลูกให้หย่านแม่กะตื่นตกใจ เดียวผัดจุดไฟแยงเบ็งคิงคือบ้า เป็นหยั่งน้อลูกล้ำกินนมอ้อมฮ้อน เอาใส่บ่อนแล้วผัดชื้อเหยี่ยวเมียนอยู่ยังคิน หน้อยกะโถมลงซันผ้าอ้อมถ่ายเทียวผัด ลูกเป็นหวัดแต่ว่าลูกเป็นไอแม่ก็คลำคิงได้ ข้าวกะกินแกลัมชื้อหลายปีชั่ววิใหญ่ คันว่าพ่อฮี้ก็เป็นผู้ใช้เพียรเลี้ยงค้อยถนอม ตบผ้าชี้แต่ว่าดีผ้าอ้อมแม่แม่เหยิวชัก พ่อเฮาเป็นคนพักช้อยชูดถนอมเลี้ยง คุณพ่อนี้คุณแม่นี้เฮ็ดจั่งได้จั่งสิเค็งพ่อแม่เลี้ยงมา ยกเอาอากาศฟ้าเป็นแป้นแผ่นกระดาน น้ำในมหาสมุทรซันเด้อจักว่าเป็นชอบคั้นแนวจุ่มเป็นหมึก เขาพระ

ลูเมรุเดือดเป็นปากกาเขียนแถม จนว่าปากกาหัวนมหมิดหมึกแนวจุ่ม อากาศฟ้าบมีแถมบ่อนเขียน เอ็ดปานนั้นจั่งสิสมคุณเฒ่าสองเรืออ้อมเกีย จั่งว่าอ้อมแล้วอ้อมเอดด้านก่านคอง แขนของแม่ปรากฏ กอมล่องคองแต่อ้อมเที่ยวเที่ยวโซม ตานี้ก็หลุกก็โกนบได้นอนนำเจ้า คะลำกินทั้งข้าวคะลำหลาย จนจ่อย ตีกกลิ่นเพิ่นจีปั้งกลางบ้านจีเฒ่า แม่เฮาหิวอยากข้าวน้ำหลายเหยยเป็นสาย ผู้ลางคนจน ตายบ่คะลำนำได้ นีละคุณของไ้พระมารดาพ่อแม่ ผู้สาวผู้แสฟังแล้วจื่อจำ.

● กลอนที่ 2 กลอนพระคุณพ่อแม่ (ตอนวัยเรียน) (ลำทางสั้น)

อันว่า, จั่งซันเด้อ แต่ว่าท่านทุกคนก็จั่งค่อยฟังเรื่องตั้งโสดะประสาทเที่ยงฟิงมีซันติ ตายออกจากชาติมีมวเกิดพันทุกข์ ดูจากสิ่งเคารพคุณเณคุณนัง ณ บัดนี้ผมสิว่าให้ฟังเรื่องบุญ กรรมธรรมะ เกิดว่าดีแล้วละบาคนี้จำเอา อย่าเด้อครับอย่าให้ตีแบบเขาหลงไปทางซัว คันว่ามาร เด้อมันนำมาทัวดิงจ้องเอาคน ทำให้เกิดกัวงวนเข้าใจว่าแม่น อวิชชามันเล่นหาเข้าครอบงำเกิดบ ให้เกรงยำปิดตาพ่อแม่ บ่เคารพเฒ่าแก่พระสงฆ์โองการ จั่งซันละกิเลสเข้าเฝ้าผลาญทิสฺสิมานะ ว่า โดตีแล้วละคนหนึ่งเหมือนกันทำกะให้หลงสวรรคินิพพานลั่นปอง คันว่ามารมันนำมาจ้องบังหุบัง ตา จิงต้องหาวิชาครอบงำให้มืด บ่ให้มีความคิดไปสูทางดี ทำให้หลงสติฆ่าพ่อตีแม่ ให้คิดเห็น ตั้งแต่คำอู่แดง ๆ แม่เด้อ เพิ่นนื้ออยากกินแสงเลี้ยงลูกเลี้ยงเด้า โหญขึ้นมาแต่ว่าให้เฮาเข้ารับเลือก หมายเกณฑ์ ก็ต้องให้ลูกเห็นลูกเรียนเขียนอ่าน ให้คิดเห็นคุณท่านพ่อแม่ทั้งสอง ช่วยกัน ประคับประคองเลี้ยงลูกเลี้ยงเด้า คอบอยากให้ซุมเจ้าเป็นซุนเป็นนาย ได้ยินข้าวลูกสาวลูกชาย สอบได้ที่หนึ่ง หัวใจพอกับแม่มันหึงเด็นตั้ง ๆ ตีอกตีใจ แต่ละบาคเจ้าไปโรงเรียนคิดเบ็ง ให้พ่อแม่ ได้เฟ็งตั้งต่อกรเรียน ชื่อแนวซิดจักว่าชื่อแนวเขียนหมิดเงินหลายบาท ชื่อกระดาศสมุดดินสอ เข้าไปเรียนชั้นมอเสียเทอมเข้าตีม อยาไปหาตีมเด้อสุรายาดอง ทำให้เสียมองจตจำเอาแม่ ให้ คิดเห็นแต่เฒ่าพอกับแม่ตั้งแต่งไปเรียน เวียกของเฮียนจัวควายคบข้าว พ่อแม่เฮาเพิ่นกะเป็นผู้เฝ้า เลี้ยงเบ็งดูแล เสื่อและแพรหมวกหนังเข็มคัต ผ้าผูกรัดมนหนึ่งพันคอ จั่งซันเด้อเข้าไปเรียนชั้นมอ ชื่อให้ฮอดเกือก เพิ่นบใช้ฮอดเวียกอยากให้ได้ดี เฮียนไปแล้วอิหลีกะอย่าลืมคุณพ่อ ☺

● กลอนที่ 3 กลอนพระคุณพ่อแม่ (ตอนวัยมีครอบครัว) (ลำทางสั้น)

อันหนึ่ง, จั่งว่าซันเด้อเฮียนจบแล้วอิหลีกะอย่าลืมคุณพ่อ จบแล้วน้อครุมครุมูล จบชั้น บริบูรณ์หากินมันง่าย หันไปฝายอาชีวะศึกษาให้บิดามารดาเฟ็งบุญคุณลูก อย่าให้เขาดูถูกเชื้อ หน่อแนวนาม ให้ได้แบกได้หามช้วนซุพ่อแม่ พอกับแม่นับมือเฒ่ามือแก่หวังเฟ็งบุตรดา เลี้ยงลูก มาหวังกินแสงลูก หว่านข้าวปลูกกะเอาหน่อเอาพันธุ์ เลี้ยงลูกมาคือกันอยากกินแสงหวังเฟ็ง ดู

หนังสือเล่มนี้ก็นำมาเบี่ยงเบนลูกนาคู นี่คือป่านลูกกูขึ้นตัวผัดว่า มาแต่ป่าหล้าเมื่อป่านได้
เอ็นเข้ามาใส่แต่ไกลอินางบักท้าว บเห็นกะฟ้าว้างแล่นตามหา ได้กินขึ้นกินปลาเค้าเดียวเพิ่นกะจ้ง
ได้ของมาแต่ทุ่งฟ้าวโปนใส่มือ อีกอันโดกะสิคือพอปานอีกลูก พอปานเชือกเฮาผูกดิ่งแก่พันคอ
ใหญ่ขึ้นมาแล้วน้อเป็นสาวคาดลาด ปาดโรปาดหมู่เขาตัดดม พอกับแม่นั้นกะงมหาเงินมาให้
คอบอยากให้ลูกโตนั้นละได้ไก่อคือหมู่เขา ใหญ่ขึ้นมาแล้วละลูกชายกะตายเป็นปาวใจไก่อ ใ้อปาดไร
สงหลังบมี นาฬิกาบมี มอเตอร์ไซค์บมี พอกับแม่ชวนชวยหามา จ้งชั้นเด้อชายเฮือนชายนาคูให้
แม่นบมี ปานนั้นพออีกลูกชายหลาย ต่อจากนั้นกะตายเล่นสาวเล่นแล้ พอกับแม่จอบแนมทางหลัง
ละเพิ่นห้ามให้ฟังแนเด้ออ้ายหนุ่ม คันผู้เฒ่าสอนหลานเพิ่นละว่าจ้งซี “อ้อยหลายเฮ้ย อ้อยก่อนสิเอา
เมียช้อนนอนนำกลิ้งกลม หลานเฮ้ย ให้เจ้าเหลียวเบิ่งแก้วเบิ่งแนวมันแน้ เหลียวเบิ่งขึ้นกะเบิ่งขึ้น
มันแน้ เหลียวเบิ่งสงเบิ่งทรงมันแน้ แนวมัน ๗ ปีครั้นแต่หมั้นเอาโลดหลานเฮ้ย” เพราะว่าได้
ลูกเต๋ามันสิหมั้นคือแนว มันสิตีคือแนวคือแนวคือหน่อ พอกับแม่เพิ่นมองการณ์ไกล แล้วบัดนี้
จ้งว่าแนวมันครั้นหมั้นแต่มันผู้เฒ่าชอบห้าม ห้ามบฟังเพิ่นกะไปหาแต่งมักลูกสาวไผ ได้เมียไปกะ
อย่าลืมคุณแม่ ได้กินหยังกะสงแต่ลูกไก่อนั้นกะตาย ผู้อีกลูกชายคืออีกลูกไก่อ ยามเจ้าได้ลูกอ่อนนำ
กัน ข้อสำคัญอีกหลานแห่งดี

อันหนึ่ง, แต่ว่าจ้งชั้นเด้อ นั้นละข้อสำคัญอีกหลานแห่งดี คันแม่นเชือกจักแม่นบบอกว่า
กิวขาดโลดทางใจ เขาเป็นลูกเฮาสีเอาแนวได้ตอบแทนคุณพ้อ แต่ตำอิดตำก่อไปเรียนรูวิชา แต่ก็
บวชเข้ามาชกจุงสอนสั่ง ได้อีหยังกะฝั่งสงพ้อของตน พ้อมแม่จอนให้ยกยอขึ้นแต่ เห็นเพิ่นเฒ่าแล้ว
กะเห็นเพิ่นแก่ ไปใสมาใส อย่าเด้อครบอย่าให้เพิ่นไปเฮ็ดชูเฮ็ดช้วน อย่าไปเล่นให้ม่วนปะพ้อ
ทำงาน ได้ของแซบของหวานส่งมาหาพ้อ ยามหนาวมาทำก่อไฟไว้ให้ผิง อย่าไปย่างไปดิงยาม
เพิ่นนอนอยู่ ถึงวันศีล 15 หาดอกไม้ห้าคู่เข้ากราบสมมา ให้บิบแข่งบิบชาพลิกคิงหยิกตุ้ม ถ้าหาก
มีคนมาเว้าห่มดูหมิ่นนินทา เขาต้องพูดต้องจาออกเสียงแทนพ้อ นั้นละน้อธรรมชาติคนดี จำเอา
ไว้ชาติผู้สาวผู้ปาว

● กลอนที่ 4 ทานบ่เสมอกัน (ลำทางสั้น)

อันหนึ่ง, แต่ว่าจ้งชั้นเด้อ จ้งว่าตกถึงหว่างเคิงศาสนาและก็ว่าลวงเวลาสองพันห้าร้อย
ยังอยู่อีกกะปะหน้อยสองเคิงบันกันน้อยาพ้อ ถ้าเปรียบกับตาวันนี้กำลังพวมบ่าย ศาสนาพวมบ่าย
เข้าเขตสามพัน ซ้ำมไปแล้วหนึ่งวันกะแปลว่ามันชอน ให้เจ้าคิดเบิ่งบ่อนที่ได้ทำมาแนเด้อพ้อเด้อ
อยู่ในศาสนาเจ้าได้ทำยังแน ให้คิดมาตั้งแต่ปีหนึ่งพ้อคอ แต่อายุเจ้าพ้ออยู่กินผู้ชี่ จนมาฮอดมือ
นี้เจ้าได้ทำแนวได้ สิ่งที่ได้ทำไปเป็นคุณหรือโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์บ่แนวทำ

ผมกะผู้เป็นหมอลำผมว่าควรจดจำไว้เป็นอย่าง ๆ คิดหาแนวต่าง ๆ แต่นี้คืนหลัง เพราะว่าศาสนา
ยังปั่นกันกับลวง ผมนี่เกินเป็นห่วงแม่ป้า่น้ำสาว ห่าอายุบ่ยาวใหญ่สูงไปหน้า มันสิบมีค่าสมเกิด
เป็นคน บ่สมเกิดมาโดนพั้อธรรมพระเจ้า แปลว่าเกิดเปล่า ๆ ทำให้เป็นหมัน อายุคนคือกันห้าสิบ
ปีเที่ยง เลยไปหันมันกะตั้งแต่เที่ยงเป็นเวลาวิกาล ให้ค้นหาหลักฐานแนวทำไว้แต่ เช่นคุณพ่อ
เช่นคุณแม่ผู้มีกตัญญู น่อกตเวทิตอบแทนหรือไม่ ผู้ใดบ่ทำได้กะใจเบาเข้าคั้ง..เด้อแม่เด้อ ฟ้าว
เมี้ยนกระดูกหลังฟ้าวฝิงกระดูกข้างแมนตรงล่างส่วยสี ทุกมือนี้ยบ่เหม็ดบุญดีหรือ ธิบหาแนวทำ
คุณตอบแทนจนได้ หามาให้ปู่ปลาขึ้นต่อน เอาแม่เด้อเอามาต่อนผู้เฒ่าเป็นของเจ้าตอบแทน อัน
หนึ่งนั้นเวลาทุกช่ยกแค้น เจ็บป่วยในกาย บ่สบายในคิงปวดหัวเจ็บท้อง เขาต้องหามาให้หยูกยา
รักษาเพิ่น เฮ็ดจั่งซันสิเอื้อนว่าได้ทำแท้ตอบแทน นอกจากนั้นพระไตรรัตน์ทั้งสาม พวกกันทำไปตาม
บ่อนพระองค์ทรงไว้ ทานังแปลว่าให้ศีลตั้งเที่ยง

อันหนึ่ง, ทานังแปลว่าให้ ศีลตั้งเที่ยง จังชั้นละประโยชน์เอียงอ่วยหน้าหาเจ้าหน้า
เขิน เวลาบ่อยู่เียนอย่าเนินค้อเด้อคน เจ้าได้ทำแนวใดให้คิดดูเสียด้วย ศาสนามันส่วยดินกวย
ปานอยู่ แผ่นดินนับมืออยู่สูเียนนับมือตัน คนของเขาแมนนับมือจ้อจันเคียวเร่งเส็งกลอง ใช้สมอง
หัวคิดเฉียบแหลมแซมบ่เปียน ผมขอเตือนลุงป้าอาวอาพ่อแม่ ห่าเฒ่าแก่แล้วสิหลงใหลว่าไอ คน
เด้อคนอย่าได้ว่าโตไม่วางใจมาถึง ให้ค้ำนิงสิหาผลส่วนตนสิทำได้ บ่ชวนชววยหามาให้มรดก
พทห่อ บาดกระดูกเข้าห่มอสิไปเอนไสเไม ตั้งแต่ก่อนเฮ็ดหยังเฮ็ดได้คนบ่ทันหลาย ศาสนาบ่ทัน
กลายลวงมาปานนี้ คนแต่ก็ค้อบมีเชิงลี้กันกันข้าชอก คอกจัวควายกะบ่ล้อมจัวม้าหมูกระบือ คน
แต่ก็บ่หอนว่าสิค้อเกิดลักขโมยกิน ดินดอนหนานป่าพงยังกว้าง หลวงกะบ่ห้ามสระหลวงบึงโบก
โคกกะกว้างจัวม้าทวงที ทุกมือนี้คนที่หลักแหลมบ่ทันแนมหัวคิดเบ็งไกลหรือใกล้ คนเขี้ยคนแต่
อุปมาไว้คือกันละกับปลายามน้ำออกแก่ง ปลา ๆ นี้ยามเมื่อน้ำบ่แห้งชิวกึ่งก็อุ้นใจ ลอยเด้อครับ
ลอยอยู่เลาะฮากไม้สนุกไล่คุมกัน จังชั้นละลอยไปลอยมา ลิมวันลิมปี สิบหนีลงท่าง ผลสุดท้ายก็
เลยค้ำงอยู่หนองเขินกลางเดิน น้ำเขินขาดชอนใจผัดฮ้อนตั้งไฟ คันสิหนีมันกะหนีบ่ได้เพราะไซ
ลอบเขาลัด ทั้งปลาชิวปลาหมัดตีกไซทั้งกุง ผุงหมู่ปลาตุกแหล่จนแจบ่อนสิแล่น หยังกะแน่นเอ้เล
ยามน้ำขาดเขิน ความจั้งซันสิเห็นเียนบอว่าลิมตัว เมาแต่มีวหลงไหลมีดมนหนบ่ียง บ่ฟังเด้อบ
ฟังเสียงดินฟ้าวาโยแปรบั้น ฉันขอเตือนที่น้องฟังแล้วฮ่าฮอน

อันหนึ่ง, แต่ว่าจั้งซันเด้อ ทุกวันนี้ผู้ถือโลกกะมีผู้ถือธรรมกะมาก ธรรมพระองค์เพิ่นฝาก
ไว้แปดหมื่นสี่พัน ให้พระอรหันต์ถือเอาไว้ใช้ กุลบุตรเกิดใหม่สุดท้ายภายหลัง ให้แก่พวกพระสงฆ์
พระสังฆ์ถือมาตลอด จำพวกนี้จักสิถือไปฮอดมือใดวันใด สาธุเด้อผู้ถือได้ก็ถือไปจนแก่ เถาะเด้อ
ยาพ้อเถาะเด้อยามแม่ จนฮอดมือเขาแห่ไปจี้ไปเผา ยากอยู่ดอกคนเฮายากนำกรรมมาก หย่านเฮา

ติมของฝากของพระสัตถา เพราะเนื่องด้วยต้นหาพัวพันต้นดาก ทำให้คนอยู่ยากป่วนปั่นผันแปร บมีแนวมาแกะต้นหาเฮาออก บมีแนวมาพอกดวงจิตดวงใจ มีตั้งแต่กองไฟต้นหาระเบิด ไปสู่ ธรรมท่านเปิดไปสามทวาร ได้แก่วัดและทานภาวนาหาปอง ต้นหามั่นต้นปองคนไว้เรื่อยไป ทำให้เหลือวิสัยคนเฮาสึกแก้ ผมคิดนำตั้งแต่คำสั่งพระองค์ หย่านมันบ่มั่นคงคือกับแต่เก่า หย่านมัน บูดหย่านมันเนาในศาสนา พวกเด้อครับทายกทายิกาไปทานทุกมือ คันไปวัดบ่แมนไปซื้อ ๆ ไปวัด ไปวา พิจารณาความผิดความแม่น พอปานว่าแยงแวงเห็นแล้วของบุญ (พูด) “อันนี้การทาน กะต่างกันเด้ออยากทานให้แต่เจ้าคุณ ณ เปรียญชั้นเก้า” บ่ว่าทานห่อข้าวห่อเนื้อห่อปลา คือสิมี ผลาโกศลนั้นมาก สมหัวใจเพิ่นอยากทานฮอดลูกสาว คนกะงามกะยาวฮ้อยเล่าพันเล่า จังชั้นละ อิมินาความเล่ามุ่นพอปานฮำ ไปพึ่งเทศน์จักแมนไปพึ่งธรรมกินทานตักบาตร อยากทานให้แต่ พระสังฆราชหรือพระเจ้าคุณ คือสิมีแต่บุญเต็มทอเต็มตา อีกกับพระวัดป่าเรียนกรรมฐาน ปรากฏว่าอยากทานเอาดีแท้ดอก พ้อออกแม่ออกคือหุ้มคือหอม เป็นจังซี่ละผมหอมเห็นมาหลาย อยู่ (พูด) “อันนี้ละพระองค์ได้เพิ่นบวชลุนหมุ่มบ่ทันแก่พรรษาบ่” ทั้งความฮู้วิชาบ่ทันสามารถ บ่อยากใส่ฮอดบาตรพุ้นละแหลมกลางคน เพิ่นว่าบุญกุศลสิบมีพองให้พระน้อยแต่ทำให้พระใหญ่แล้ว บ่เสมอกัน เป็นของเคี้ยวของจันแนวได้แซบ ๆ พ้ออยากยกฮอดแอบพุ้นละเมยาจุน บัดให้พระ บวชลุนยาเขียวหัวไม้ ซอยด้วยมีดอีโต้เส้นท่อนี้วมือ เป็นจังซี่ความถือคนบ่เสมอกภาค ให้เณรน้อย หัวกานั้นแมนข้าวกับเกลือ ศรัทธาเจ้าอย่าให้เสียจังชั้นเด้อพ้อ เวลาทานเด้อพ้อให้สม่าเสมอ ผู้ ลางคนนั้นเด้อการทานการให้ มีความหมายว่าอยากได้พระนั้นละมาเป็นลูกเขย เว้ากับพระนั้นละ เว้าเปรย ๆ แกรมหยิกแกรมหยอก สมหัวใจอยากบอกให้สิกสายาคู ให้มาพาฮีหนูทำนาเกือบว่า

อันหนึ่ง, จังว่าชั้นเด้อ จังว่าเว้ากับพระเพิ่นกะเว้าเปรย ๆ แกรมหยิกแกรมหยอก สมหัวใจ อยากบอกให้สิกสายาคู ให้มาพาฮีหนูทำนาเกือบว่า แบบไปทานมักพระตอกเวจี ตายเป็นผีตั้ง ตั้งตั้ง เด้อเอาไปนั่งใส่ผักตำนิบ คันผู้ได้ไปกินต่อกันไปอีก แบบไปทานมักพระแบบนี้กะมีหลาย ผู้ ลางคนลูกชายถือศีลเข้าบวช อันนี้ครับได้เป็นพระนักสวดหรืออุปัชฌาย์ ได้มีหน้ามีตาถือโตเป็น ใหญ่ มีคนมาเว้าใส่ผัดว่ามักลูกชาย ย่องกะย่องป๋ายย่องยอต่อหน้า ชั่วได้เป็นเจ้าฟ้าสังฆราช มณฑล ฮอดสิเหยียบหัวคนพุ้นละแม่พ่อแม่ ผู้ลางคนอันนี้ครับลูกบวชแทนเป็นพระเป็นเณร ไปจั่ง หันจังเพลวันได้กะบ่ได้ขาด บาดลูกสิกแล้วชาติบ่ฮู้ฮอดวันศีล หนูฮอดบ่ได้ยินเสียงเพิ่นตีฆ้อง เลย บ่ไปส่องเบ็งวัดจนตาย

● กลอนที่ 5 ประชาธิปไตย (ลำทางสั้น)

(เกริ่น) **ชักชาติชักศาสนา ชักองค์พระมหากษัตริย์ กำจัดการซื้อเสียงและขายเสียง ให้หลีกเลิงต่อคุณตา ให้เคารพตำรา อย่าเป็นควายเห็นแก่หญ้า อย่าชะเป็นม้าเห็นแก่กิน อย่าชะเป็นคูแลงหมา อย่าชะเป็นน้ำปลาแลกลสิทธ์มันผิดฮิตคำสอน เขาสิทธิอนทุนคืนทั้ง บ้านนี้และบ้านอื่น...จงจำไว้.**

โกละน้องนางเอย เอละแต่ว่าจ้งชั้นเด่อมมนุษย์มีชาติสี่ดินน้ำลมไฟ บัจจัยสี่ที่มนุษย์ อาศัยหาเอาเข้าปาก เกิดเป็นคนมันยากหาอยู่หากิน สัตว์โลกในแผ่นดินยากเหมิตทุกอย่าง อาชีพนัยังกะช่างต้องถูกลูกจ่อ ราษฎรหรือหมอชาวนาพ่อค้า อาชีพไหนกะบ่ว่า นาย-ไพรเหมือน กัน หากินไผ่กินมันทำตามหน้าที่ แต่ว่าทุกมือนี่ผิดเก่าโบราณ ผิดกับพุทธกาลรุ่นพ่อรุ่นแม่ มีอัน ได้ผิดแห่มผมิเว้าให้ฟัง อยู่ในน้ำปลากะบ่ย้งอุดมดีคือเก่า ตายแล้วกะย้งเนาเหมินอ้อเต็มหนอง ปลาหลดหมุ่นอยู่คลองปลาไหลอยู่ใต้พื้นบั้นมาตายนำหมู แต่สมัยรุ่นปู่เฮานี้บ่มี บ้านเมืองอุดมดี ปูปลาป่าไม้ ต้นน้อย ๆ ใหญ่ ๆ แน่นป่าแน่นดง นกยูงนกหงส์ฮ้องแวงอย่ง่า อ้อหลอเถื่อนไก่อปา ชะนี้ฮ้ำไหยหวน ชะนี้ครวญหาฝัวสนั่นดงเสียงบั้ง ดงดอนไม้บ่มีไผ่พันดาก หากกะว่าทุกมือนี่ หัวล้านกะบ่ปาน ป่าไม้แปลนเหมิตแล้วฝนกะเหือดหายเหมิต ตกบ่ตามฤดูกาลเมฆฝนมีน้อย สิทธิ ของเฮาก็สิขายกินจ้อยบ่มีแนวเหลืออีก นับแต่มีฮีสหัวบ่เหลือค่างอย่ง่า คนโบราณแต่ก็บ่มีดอก ขายเสียง เขาผู้แทนแต่กะมาหาเสียง พวกผู้แทนแต่กะมาปราศรัย นั้งฟังเข้าเว้า หลักการไผ่ดีแท้ นโยบายแน่มแน่ม เห็นแก่ปากแก่ท้องไทยบ้านราษฎร

อันหนึ่ง, แต่ว่าจ้งชั้นเด้อ หลักการไผ่ดีแท้โยบายแน่มแน่ม เห็นแก่ปากแก่ท้องไทยบ้าน ราษฎร นโยบายแบบนี้เฮากะเลือกเขาไป เขาก็สมัยจำลอง ดาวเรือง นายเตียง ศิริขันธ์ ทอง อินทร์ ภูริพัฒน์ นายเรือง ไชยกาล นายพอง สิทธิธรรม นายทองมาก จันทะลือ หรือว่าพ่ออุทา ชื่อเสียงเพียงฟ้า นักการเมืองสมัยนั้นเลือกกันตามระบอบ บ่ถูกพี่น้องไทยบ้านราษฎร ถือว่า ราษฎรนั้นเป็นใหญ่ในแผ่นดิน การซื้อเสียงขายสิทธิบ่มีสมัยนั้น มากะสมัยเดีวนี้เต็มทีแสนโหด โหดอุบายละพี่น้องหลายเหล่าเหลี่ยมกล นายทุนหาล่อหลงกลน้อฮื่อพอ ห่อของขวัญให้แล้วเขา กะได้ดอกเสียง พวกนายทุนมันละเว้าจ้งซี้มันคือแม่้นความเขา เอละแม่้นคนเอาของ เขาละแม่้น คนเอาสิทธ์หมูเฮาเห็นบ้อ ห่อของขวัญมาให้ขันโบหนึ่ง อยู่ในขันน้อย ๆ มีฮอดผงซักผ้าราคานั้น บาทเดียว มีสิบูกะหนึ่งก้อนราคาบาทคือกัน มีน้ำปลาทิพรสขวดท่อยเด็กน้อย ไม้ขีดไฟเขากะ ให้แถมนำหนึ่งกล่อง ชาวนาพี่น้องพากันแย่งยาดเอา แม่ใหญ่สิลาวอยู่บ้านหนองหัวฟ้าหลาย มาแต่นาหย่านบ่ได้นำหมู บ่แม่้นเหมินแล้วบ้อลาวฟ้าวแล่นไว ตกชั้นไต่สองชั้นเพราะลาวฟ้าวนำ ขันจนว่าขึ้นลาวซี้ ชาวบ้านเห็นของดีมีแต่เฮัจจันจันปานฟ้าลวงบน

ไอ้ โอม เอาละนอนบาคนี้ขอ ต่อไปนี้เฮามาพากันสร้างวางแผนใหม่ สาเถาะนี้ขอ ฟีน้องนี้ขอ ไผ่ชื่อเสียงอย่าลู่ให้มันได้ผู้แทน ฉะนั้นสิทธิ์ฟีน้องอย่าสะจ่ายชายกินเด้อ สิทธิ์ของเขา ๆ ต้องหวงสิริรักษาเอาไว้ ไผ่เอาเงินมาให้ถือว่ามีมันดูถูก สาธุเด้อเงินนั้นคือพระเจ้าเฮานั้นกะบ่เถียง อยู่ชื่อ ๆ มีผู้เอามาให้หลาย ๆ ฮอดสิริกราบนอนแม่นอ ตมฮอดตากกะได้ถ้ามันให้ระหว่างแสน นี้ หยงน้อยยามเฟินเป็นผู้แทนแล้วละหนีไปละไว้ไว้ ไปหาเสกะบ่พ้อไปนอนลี้กะอยู่กรุง ลักษณะแบบนี้กะมีอยู่ถมไป หนังสือพิมพ์โฆษณาประกาศหาบ่เห็นซ้ำ จำได้บ้อละฟีน้องเขาเขียนชื่อใส่หนังสือ หมา ผู้แทนพาเฮาเสียงละชื่อเสียงเมืองบ้าน เป็นนำไฟหรือทานบ่แม่นเป็นนำเฮาหือดีละอ้อพ้อ เป็นนำเฮาละนี้แหล้วให้จำไว้ใส่สมอง ให้บอกฟีน้องว่าต่อ ๆ กันไปแน่เด้อ ยามผู้แทนมาปราศรัย ละนั่งชุมหัวจุ่ม ชุมกันแล้วไล่กันออกสนั่น เบอรนี้จ่ายท่อนั้นเบอรนั้นจ่ายท่อนี้ เบอรนี้จ่ายท่อนี้ แม่ใหญ่เสีลาวเป็นคนมักได้ละเอาแม่มัน เหมิด ไผ่เสนอแนวโตโลดฮับเอาเหมิดเกลี้ยง เขาให้มา สิบบาทเสียงไว้ในถงเสื่อ บ่ทันโดนถามเอาอีก ให้สิบบาทท่อนี้บ้อลาวว่าจ่มบ่เขา พ้อใหญ่เสีลาว ว่าฮ้วยหาฮีนายสี คือจังกูเห็นมึงเสียงไว้ในถงเสื่อ แม่ใหญ่เสีลาวว่าฮ้อยบ่ทันได้เอาเงินสิบบาทนี้ เงินเก่าฮ้อยตัว เจ้าอย่าว่าให้ฮ้อยแต่หัวล้านพ้อใหญ่เสีลาว เงินพ้อเจ้าชั้นบ้อ เงินพ้อเจ้าชั้นบ้อ ได้ สิบบาทฮ้อยบ่พ้อขอให้ฮ้อยอีกแทน พ้อใหญ่เสีลาวผิดขอให้ แม่ใหญ่เสีลาวผิดใจ เหน็บพุกขึ้นอยู่ไว้ไว้ พ้อผู้ได้เฟินกะฟ้าวเฟินกะเว้ากูเอาแล้วหนึ่งชว มื้อวานนั้นจ้งแม่ญุฟ้าวจนขึ้นคืดกบันได เกือบ แม่นชากูหักกูเล่นนำชันน้อย พ้อใหญ่เสีลาวบ้อยให้มึงตายดับโคตร..มึงเด้อ เขาประกาศอยู่ปึง ๆ ชายสิทธิ์หย่าฮื่อห้าตำ พ้อใหญ่เสีลาวบ้อยตำอีกห้าชวหมู่ห้าชายเสียง คือบ่ฟังความนายสั่งสอน ทุกแลงเข้า นายเขาว่าชายเสียงคือชายชาติ ประกาศอยู่สุ่มื้อให้จำไว้กะแทนคน ฮือ..นา.

2) กลอนลำที่ผู้ฟังชื่นชอบ ประทับใจ

• กลอนที่ 1 กลอนสารพัดบ้า (ลำทางสั้น)

คนเราชอบบ้าชอบรัก คิดตุคัก ๆ บ้ากันละทุกคน แต่บ้าคนละแบบคนละหน แบบจะ บ้าทุกคนละคิดดูให้ดี บางคนละเป็นบ้ากับผี (ซ้ำ) จักมีมีบ่มีบวงสรวงขึ้นมา ปลูกศาลเจ้าพวง มาลัยคล้องใส่ ยามมือแลงมือเข้าหาข้าวสุกกิน วอนศาลเจ้าให้บอกหนัดเด้อเบอร กลางคืนเด้อให้ มาฝันสิออกโตโตแท้ แบบนี้บ้าเลขบ้าหวยบ้ออยากรำอยากกรวยละบ้าหวยบ้าเบอร เลขออกไม่ถูก ชักที่ คิวได้ฮ้อนละก็ตีศาลเจ้าจนพัง

หวังนำเจ้าเอาเบอรมาบ่แม่น ผู้ต่อจากนี้บ่หาข้าวสุกกิน บ้านทุกสิ้นกะยังว่าคน ๆ เบ็งไป โดนเห็นหลายหนายคนละเป็นบ้า บางคนละเป็นบ้าตันทา ชอบมีภรรยามากชู้หลายเมีย ผู้ชาย บ้ากันแบบนี้ส่วนสุภาพสตรีนี้ก็บ้าเหมือนกัน บางคนละไปเป็นออหรี ไปเที่ยวให้เขาที่อยู่ตามโรง

แรม ผู้ชายชอบบ้ำแมงดา ชอบหาภรรยาที่เขาเป็นออหรี ปล่อยให้เมียไปหา...ๆ..ได้เงินมาเลี้ยงตัว ไอ่ยอยากหัวเด้าหลายแนวแต่สิว่า มีแต่บ้ำล้วน ๆ คันซีเว้าเรื่องคน หมอลำบ้ำล่ำบ้ำพ็อน (ซ้า) บ้ำโยะบ้ำย็อน พวกบ้ำละหาเงิน หมอแคนก็บ้ำเด้าหมอลำ บ้ำได้จับบ้ำได้คลำแดงแดงแต่ส่วนเอว ดูเกิดดูเอวหมอแคน (ซ้า) มันเด้าแงะเด้าแงงถูกตั้งแต่วาโย อมเด้าลมเป่ามือนับ (ซ้า) เอวก็เด้าจับ ๆ ให้จ้งหวะเสียงล่ำ มาเกิดนะเม่งามซ้า (ซ้า) ลูกขึ้นมาเดินรำเป็นจ้งหวะล่ำเพลิน ล่ำเพลินละจ้งหวะยั่วยุ กระโปรงบางมองทะลุเห็นแล้วก็ซึ้งใจ ไผอยากเห็นมาเดินล่ำเพลินเกินม่วนแต่เพลินล้วน ๆ ถึงเข้าแล้วจ้งเขา เว้าละพื้นบ้ำมันละบักอกัน บางคนเป็นบ้ำเพราะเหล้า พอดี้มแล้วกะเมาเห็นป้านึกว่าเมีย เมาเหล้าแล้วก็นิสัยเสีย เห็นพี่เมียน้องเมียโอดอยากกอดอยากดม บางรายเมาจากยิ่งเห็นเมียนึกว่าป้าก้มกราบทันที บางรายเมาแล้วก็ร้ายกลัวผี เจอผู้ได้ชวนตีตั้งหมัดตั้งมวย บางรายเมาแล้วตัวเตี้ยบ่ห้วงลูกห้วงเมีย ละเข้าคลับเข้าบาร์ ใช้อวดทางมั่งทางมีว่าตัวเป็นเศรษฐีมากมีละเงินทอง เงินหมดแล้วก็เดินกลับบ้าน (ซ้า) เทียวหาล้างหาผลาญทะเลาะกับลูกเมีย บางรายเมาแล้วเจ้าชู้เกาะแขนแม่ฮีนูขึ้นนั่งบนเตียง ทำท่าลู่บ ๆ คล้ำ ๆ กอดไปนำจูบไปนำให้ถูกใจเมีย ทำงานขึ้น ๆ ลง ๆ ได้บ้ำสิบสองหงส์ ละบ่เสร็จสักที มันบ่ดีน้อบ้ำ (ซ้า) เขาเป็นภรรยาเห็นแล้วมันเบื่อ กำลังเสียเพราะเหล้าเมาแล้วมักกวน เมาล้วนชวนกวนหมูให้หนอย ให้หลับสานอนสาอย่างตึงนอนนิ่ง พี่จะพี่จะพี่จำ หนอพี่เมาเหล้ามาน้อพี่จำอย่าชน (ซ้า) เมียบอกกะพี่แล้วหลายหน เมาแล้วมาอย่าชนหลับแล้วก็ยังดี เมาแล้วทำจู้จี้ จับโนนจับนี่กอดจูบลูบคล้ำ พี่จะพี่จะพี่จำ หนอพี่เมาเหล้ามาน้อพี่จำอย่าชน เมียบอกกะพี่แล้วหลายหน เมาแล้วมาอย่าชนให้หัวใจวุ่นวาย บัดเมียหงายให้ตื่นเป็นตายแสงอ่อน คล้ำเบ็งหัวจอนพอนมันหังแหลวเอ้เล่อยากเตะถิ่มใส่ฝา ใส่ฝา อยากเตะถิ่มใส่ฝา

● กลอนที่ 2 คนตักัน (ลำทางสั้น)

เอาละ, พังเอาเด้อสาวแล่นมแปแม่ลูกอ่อน ผู้นมตกคอนอิมะหลากตากด้านยานย่อนลูกตึง ลูกกะเล่นทางพอบายนำ บาดหากำท่าโตเบ็งดูโขงงเด็น กลางเวินแม่มลูกเล่นกลางคีนแม่มพ้อ นมน้อนมแต่เอาผ้าห่อไว้เจ้ากะไหล่หย่อนลง มาคือองหม่ากำหลายมันหย่อน ผู้จ้งหนึ่งคือองกาแพ โต้นทางปลายเที่ยวกกแม่มบ่ จักแม่มเป็นน้อพอนมคนนี่กะตาย คือไปตายลงกาแพจ้งว่า เขาว่าเลี้ยงลูกอ่อนนอนบ่เต็มตา กลางคีนมาเทิงซี้เทิงเหยียว คันสิอยู่เปลี่ยว ๆ ผัวซ้อบมีบ้านเมืองเขาสิติว่าเขาเป็นสาวเฒ่า บ่อืดแต่สิเว้าน้อมมนุษย์ซี้เหม็น สัตว์ปากเป็นกะแม่มคนเฮานี้กินดูกะอยู่นี้ถึกะบ่หายาม สัตว์แนวโตกะตามบ่เห็นติมีลิ้น สัตว์แนวอื่นนี้เป็นครั้งเป็นคราว หมาจ้งซี้ปหนึ่งเทือเดียว คนจ้งซี้ปหนึ่งบ่ได้นับ ท่อได้น้อครบบ่ได้จดับญชี่ มันได้อีหลีท้อโตกะบ่อยู่ บ่ว่า

ตั้งแต่หมูดอกถูกทากระบิได้จุดคือกัน เอือนโตอยู่ว่าดีกว่าเอือนเขา คั้นว่าเมียพินกะหาเอาผู้ดีกว่าเหมิตบ้าน ผู้อื่นเห็นผัดหย่านว่าผู้ฮ้ายคือผี จังแมนเกิดมาติดกันน้อแมนบ่ แมนอีหลีเด้อพ่อคนชอบติดกัน คั้นผู้อื่นสูบยาว่าชีว เจ้าของสูบว่าแซบ เขากินเหล้าผัดว่าเกลียดว่าซัง หน้าเจ้าของกินพินว่าชูกำลังจิตใจให้กล้า ผู้อื่นกินผัดว่าชี้ย้ายอัปรีย์ จังแมนเกิดมาติดกันน้อแมนบ่ แมนอีหลีเด้อพ่อคนชอบติดกัน หน้ากลางเทื่อเฮานี้ไปพ้อชื้ออยู่นำป่านำดอน อยู่หน้าโคนนำขนแคงแคงแจ้ว กะเอิ้นหน้ามาคู้วัก้อยดับก้อยโต จักชี่หมาโตได้เทิงบ้อยเทิงแซง ความจริงนั้นละแมนผู้ใดแต่งให้โตไปหา คั้นแมนชี่แล่นมาหาโตโคไหน จังค้อยเอิ้นตำแม่ว่าอ้อหน้ากินโต บาดหน้าเขาปวดชี่ละแมนชี่บ่อนได้คึดดูเบ็งนำ ชันบชี่นำป่านำโคคนำดง สันบชี่ใส่ดวงสิห้อยไว้หัวบ่อน

เออละหน้านี้, เขาย่างก่อนละติช้ำติโว ถ้าโตโวละว่าอิดว่าล้า ชี่คร้านคอยคร้านท่าผู้ย่างนำหลัง เขาย่างโวละแมนชี่เจ้าของโวละว่าฟ้าว เห็นแต่เป็นจังชันน้อมนุษย์คนเฮา จันชันเด้อสันเจ้าของวงงนอนกะว่าผ่นสิตก จักแมนเป็นตาหน้าย คนเฮานี้เว่าง่ายปากเกลี้ยงเสียงดี แมนอีหลีเด้อรับคนเฮาชอบติดกันน้อแมนบ่ แมนอีหลีเด้อพ่อคนชอบติดกัน คั้นเห็นลูกผู้อื่นหลายว่าเขามักถึเบ็งแต่ลูกมันถึคือหอยคือปู ว่าแต่เขาถึดูจักว่าหนบ่หนบ่ ลูกโตหลายเบ็งแนผัดว่าเป็นนำแนวเป็นนำแถวละแม่เขาหมูนีบว่าโตมักถึคือว่าให้เขา จักแมนชาติคนเฮามักเว่มักว่า อยากให้โตชนะผู้อื่นเรื่อยไป ได้เปรียบเขายังโคหน้าบานตาชี่น เสียเปรียบผู้อื่นเหงาปานควายตอน เขามักนอนว่าเขาชี่คร้าน เบ็งมันนอนอยู่บ้านคอยลักคอยสก..... (ยังมีต่อ)

● กลอนที่ 3 พระเวสสันดร ตอนมัทรีฝัน (แต่งโดยคุณพ่อมหาปิ่น อ.แก้งค้อ จ.ชัยภูมิ)

(ท่านองลำพืน = ใช้ลำออกอากาศวิทยุในรายการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี)

จักกล่าวบันมัทรีฝันบันใหม่ ชูชกเดินป่าไม้จวนใกล้เล่านอน บาดไปเบ็งบ่อนซอนใกล้สิม่วนพังเอา พรหมณ์มันเดินไปเขาบ่อนดินหินคล้อย กล่าวถึงนางนงน้อยมัทรีพลอยนอนป่าพร้อมด้วยสองบุตตากับพระเวสแจ่มเจ้าเนาสร้างอยู่สบาย พอแต่อาทิตย์ค้ายยามค่ำสายณห์นางกะเอาบุตตากล่อมนอนในมุ้ง คือตั้งโกกาเอียงนอนคอนตุ้มต่อม สาดนั้นมีแต่สาดก้อม ๆ ใปไม้ห่อคิง เด็กเข้ามาเสียบนึ่งทุกสิ่งสารพัด ลมบ่มาเซยปิดง่าแขนงเลยนึ่ง มัทรีอิงบุตรน้อยสองราเทียมพ่าง ดาวซ่างเงยแจกแล้วนางแก้วเล่าฝัน "ว่ามีชายชาติชั้นคนกำผิวดำ มือมันคลำประตุกึบทำประตุห่อง จับเอานางนงน้อยมัทรีตีบได้หย่อน มัทรีวอนใจ ๆ บมีเหลือว่าสิพัง มันกะบิได้ยังสิพันฝ่าพาหา ตัดแขนนางพญากะขาดลงละเป็นบัน"

ตอนนี้มีทีวีฝัน ๆ นั้นตกใจสะดุ้งตื่น นางเลยลุกขึ้นก้มหัวย้านสิ้นสาย ดีและย้ายพระนางนั่งทางนีกติกเข้ามาออนซอนโลดปมมีคนเว้า ตอนนี้คันกูเนนาในห้องสี่พีคือเก่า ยังลืมผู้เว้าทวยให้ตั้งใจ ความนี้ละ ๆ เว้นไว้พระยาเวสศรีไพร คงบมีคนใดลิช่วยแปลมาแก้ ตอนนั้นแลเห็นสองบุตรน้อยสองราน้ำตาหลัง โลดนอนขดจ้งห้งบมีผู้เมื่อหยัง ในตอนนั้นคันพระนางสิย้งวันใหม่กัลลิมในเดี๋ยวนี้กูควรไปทูลพระสิหนอธรรมเดี๋ยวนี ว่าแล้วลีลาย้าย ลีลาย้ายถึงปางของพระเวส เคาะประตูแล้วเ็นพระอวลย้ายให้ตื่นมา “พระเวสว่านั่นนำไผมาเคาะประตูละหือ” พระนางทูลลามีว่ามัทรีคนไย “ไยเวเหตุฉันไดนาเจ้าอิตาพราหมณ์บัดนี้จึงมาหาเด็กตื่น เจ้าสั่งขึ้นลวงข้อประสงค์ซ้อนต่อถามแท้ว่า” มัทรีว่าข้าน้อยบได้ลวงทางศีลหากว่านอนหลับฝันหลากกะใจเป็นย้าย “เอ้อถ้าจ้งขึ้นกุสิทายทวยให้ฉันไดพระนางเล่ามาคู้” ในตอนนี้มัทรีบอกแจ่มเจ้าจบเรื่องทุกประการ พอมัทรีกล่าวด้านจบเรื่องความจริงพระเวสหลังแลดูกะว่าสิมีคนขอสิตั้งมายามเช้า “บ่า..กูควรเอาทางเรื่องลวงนางให้เพิงเชือก่อนเกาะไวย สิบเสียวลาม้างบุญสร้างสงเสริม..ละน่า” พอว่าแล้วกะว่า “คูก่อนมัทรีนาง ปางนั้นเฮาพลอยพลัดละพรากวังละมาพีพรากบุรีนอนด้ามคิงพระนางเหลืองหล่า ไยมัทรีเข้าป่าไม้หาเล่มเผือกมันนี้หว่า ด้วยเหตุฉันจิตบ่เที่ยงแปรผันนางเอัยจ้งให้นางทรงคิดหลากกะใจตามเรื่อง บมีแนวเคืองข้องมัทรีเอัยกลับชะ กลับไปหาลูกน้อยพลอยดุ่มชะไปนาง” พอพระเวส กล่าวอ้างพระนางนั่งทางอก ยังบ่พหายคำทุกขีสินั่งขงมงให้ นอนนั้นเดือนอนบ่หลับลงได้พระทัยตรอม ฮอมฮี ชะนีไอยป่าไม้จวนใกล้สองแสง มีดแล้วแจ้งแสงสองสุรียา เดาดาคตกแต่งเสียมทั้งกะเข้า เขาบุตรน้อยสองตาไปฝากพอ ว่าพระเอัยหนอเนื้อสองน้อยให้ล้าดู บอกให้ฐีชาติเล่าประโลมสอน ว่าให้ดูบังอรสิแม่กัณหาไว้ อย่าไวมือฆ่ากัณหาเด้อลูกแม่ แม่กัณหากะอย่าต้อฟังอ้ายสั่งสอน แดดฮ้อน ๆ ให้ชั้นฮ่มอาศรม อย่าได้พากันหนีห่างไกลบิดาเจ้า แม่เจ้านี้กะสิเอาตนเข้าหามันมาบ่อนอ่อน จุงสองเชื่อเจ้าหล่อนทางให้ฮ่าไย เข้าป่าไม้ยั้งทางทุกขีกะตำมันทั้งหลุดกะหลุดลงหลายครั้ง มันสิสังหรณให้มัทรีพลอยน้อยอ่อน โอะบทไว้ท่อนี้ตอนหน้าสิกล่าวพราหมณ์...๐๘

- กลอนที่ 4-5 กลอนรณรงค์ไม่กินปลาดิบ 1 – 2 (ลำทางสั้น และเตี้ย)

แต่งและลำให้กับสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ในโครงการรณรงค์ไม่กินปลาดิบ

(เกริ่น) ตาเอัยตา..ตาอินกับตานา บ่ได้รับการศึกษา บ่ได้เข้าโรงเรียนบ่ได้เขียน

หนังสือ ตาอินกับตานาตื่นมือเข้าขึ้นมาชวนกันไปหาปลา อยู่หนองสระกลางนา คนบ่มีปัญญาบ่ตัดหาได้ปลามา โลดป็นปลากันบ่เป็น บาดตาอยู่มาเห็นผัดเอาต่อนมัน ๆ ไปจันจ้อย ...(พูด) มาชั่วตายมึงแท้บ่ตาอินกับตานาเอย..

อันหนึ่ง, แต่ว่าจั้งซันเด้อ แต่ว่าฟังเด้อเจ้าคุณพ่อศรีทธา อาหารคนคือปลาไฟ ๆ นี้ก็อยาก
วิตามินมีมากหลักโภชนาการ เด้อยาพ่อคือมันเป็นอาหารของเขาแต่เกิด กินมาแต่กำเนิดปู่ย่าตา
ยาย กินเข้าไปหลาย ๆ ก็มีแสงคือว่า ปลา ๆ นี้ถ้ากินบ่เข้าท่ากะตายได้คือกัน แต่ว่าข้อสำคัญให้
ระวังสังเกต เดียวนี้แพทย์ค้นพบคนตายย่อนปลา ชาวไร่ชาวนาตายหลายก่อนหมู สถิติมีอยู่ตาม
โรงพยาบาล คนกะในภาคอีสานกินปลาบ่ต้ม กินแล้วพากันจ่มจุหลายแน่นหลาย อีสานเขาตาย
จนนับป่คู่ เห็นปละทิดคำบู่อำเภอลองนงทา ชวนกันไปหาปลากับลุงทิดน้อย ได้ปลามาแล้วกะพา
กันก้อยละบ่หวงพื้นไฟ ชะมัดแดงลงไปใส่ปลาชิวน้อย อีสานเอ็นว่าก้อยพันโบกะโดน แต่ว่ากินนำ
กันกะ 7-8 คนชุมทิดคำบู่ กินอิมแล้วละบ่เป็นตาอยู่ห้องไค้ขึ้นมา ชวนกันไปปรึกษาทางหมอทาง
แพทย์ หมอตรวจจัจจะส่องกล้องลงไป เห็นพยาธิทางในกินดับเหม็ดแล้ว หมอเลยบอกกลับ
บ้านเมื่อพักรักษา โอ้ยละเพราะเจ้ากินปลาละบ่ต้มบ่จี้ ผลสุดท้ายก็เลยหามวีวีเข้าใส่กองฟอน ชุม
ที่บ้านหัวดอนก้อยปลากะเค็ด กินท้อได้ละมันกะบ่เปิดเห็นว้าแซหลาย ผลสุดท้ายก็เลยตาย
ย่อนโรคใบไม้ ดับของเรานั้นกะได้ขาดเป็นตอน ๆ และกะพอใหญ่ลื้ออยู่บ้านหัวดอนกินหลายตาย
มับ ไฟกินก้อยให้นับมือไว้กะพอ เจ้าบ่เชื่อความหมอสยามเข้าป่าช้า ไทยบ้านโนนสง่าอยู่อำเภ
หนองหาน นี้กะตายคือกันย่อนก้อยปลาสร้อย ไปตีกแหและกะพากันก้อยคั้นใส่มัดแดง กินที
แรกกะว่ามันมีแสงแซหลายฮ้ายขาด บ่นี้กว่าพยาธิลื้ออยู่หน้าปลา ผลสุดท้ายมันกะมากินดับคือเก่า
วงโคจรหมุนแล้ววกไปวนมา ออกจากคนละไปอยู่หน้าปลา ออกจากปลาละมากินดับคนกววนอยู่
นี้ขอโทษครับเวลาเขาไปชี้ในป่าในดง หนองกะฝนตกลงไหลโฮมหนองใหญ่ โตพยาธิมันกะไต่ตาม
น้ำลงมา มาเห็นหอยเกาะหอย เห็นชิวเกาะชิว เห็นปลาเกาะปลา เห็นกึ่งเกาะกึ่ง มันอาศัยอยู่
หันทบมีตาย อิกจักหน้อยเขาก็จับมาขายก้อยกินกับข้าว โตพยาธิกะเข้าไปอยู่ทางใน หมุนเวียนกัน
ไปโคจรแบบนี้ สิเป็นส้มปลาบ้ำส้มปลาจ่อมสุกแล้วจั้งกิน จั้งมีวิตามินบำรุงแร่ธาตุ รัฐบาล
ประกาศเขาค้อยทำตาม บอกกันอย่างงาม ๆ ฐานที่ฐานน่อง แนวนบ่ถูกบ่ต้องบอกกันตรง ๆ อย่า
ไปหาหลงก้อยชิวก้อยกึ่ง ประเดี่ยมันสิย่งคือเฒ่าเจ๊กคำ อดเจ้าเชื้อกลอนลำภูทามาบอก อยู่ใน
เมืองหรือบ้านนอกเจ้าจ้อจ่าสา อีสานตายย่อนปลาจนนับป่คู่

อันหนึ่ง, จั้งว่าจั้งซันเด้อ...อยู่ในเมืองหรือบ้านนอกเจ้าจ้อจ่าสา คนอีสานแมนเขาตาย
ย่อนปลาจนนับป่คู่ การป้องกันมีอยู่ง่าย ๆ นิดเดียว จ่าพวกปลาขาวปลาชิวปลาสร้อยปลาแดก
ปลาร้า สิเป็นพวกปลาขาว ปลาชิวปลาสร้อย เขาอยากก้อยก้อยมันลงไป ก้อยเสร็จแล้วใส่กะทะ
ตั้งไฟ สุกแล้วกินลงไปพยาธิบ่มีเกิด บ่มีใผ่ห้ามเจริญเจ้ากินเลย กินแล้วอายนอนเฉยจุ่มแน่นเด้อของ
ใหญ่ เจ้าเข้าใจแล้วไปส้มกึ่งส้มปลา ตามหัวไฮ่ปลายนาชุมเขาแต่ก็ ชุดชุมฝังให้มันมิดจี้ลิ้เมียน
กลืนเมียนอาย เขาละนอนายน้อยอยากเว้าไปหลายคนฟังมันสิเบือ ถ้าหากเว้าบ่เชื่อไปถามเบ็ง

คุณหมอ...พ่อลุงเอ๋ย.... “เอาบัดนี้เอาละนอนายนอ สิล่องยาวทางเตี้ยไผเคยฟังลำแล้วจำ
เอาผมสืบอกคนบ้านนอกบู้ฟังแล้วให้เชื่อหมอ..เด้อ.. ในครอบครัวเฮานั้นให้เดือนกัน
เด้ออีพ่อ หมออุตุนามาเว้าต่อขอเชิญชวนมวลหมู่เจ้าคนแม่ให้จื่อเอา ขอเชิญชวนมวลหมู่
เจ้าเว้าต่อ ๆ กันไปแน่เด้อ ได้ปลาให้เจ้าอาศัยไฟที่จี๊แกงลงหม้อ สุกแล้วยอมมาที่นุ้ยกัน
เกินมันม่วงนความสะอาดให้ครบถ้วนรักษาไว้ทุกครอบครัว อยู่บ้านนั้นถ่ายใส่ส้วมถ่ายอยู่
ป่าซุดหลุมฝัง อันหนึ่งนั้นให้ระวังความสกปรกอย่าให้มีมาใกล้ ความสะอาดอยู่ใสอยู่น่า
เฮานี้แล้วเหมิดทุกแวนน้ออีพ่อ เอาละน้อบัดนี้ภูท้าว่วนสวนสิลง น้า..นา..”

(กลอนเตี้ย) ไฉยจั่งว่านางเอ๋ย จั่งว่าลาคะละแม่นานแล้ว (ข้า) คั้นลาลงกะละแม่นสา
ก่อน เว้นเป็นกลอนย่อ ๆ อันพอให้พ่อใหญ่ฟัง สาธารณสุขเพิ่นตั้งโครงการใหญ่รณรงค์ บิให้กิน
ปลาดิบภาคอีสานของเฮาจำไว้ ยามลงไปในน้ำยามเฮาพายได้ซ้อง พายได้แห พายได้มอง
ลงไปน้ำหนองใหญ่ หนองใหญ่ ๆ ได้ปลามาโตเจ้าอย่าก้อยแกงส้มสุ่มูกิน นั้นละหนานวลใน
น้องนา, ละหนานวลในน้องนา ใ้ฟองฟาดฝิ่งวังเวินนี้นา หาด,สวนยาวาวรินทร์นี้นา หาด,สวนยา
วารินทร์ทางโค้งไฟเหลื่อมมั่ง ๆ เหมิดคีนฮอดมือเข้า นั้นละหนานวลในน้องนา ได้ปลามาโตเจ้าอย่า
ก้อย ปลาช้วนน้อยให้หมกสุ่มูจ้ำ ให้ลูกจ้ำกินสุกแต่น้อย พ่อแม่พากินก้อยมันสิดตายเหมิดบ้าน
เฮาบ่หย่านอยากตายกะลงน้ำ อีพ่อกูทาลาวบให้กินก้อย ปลาช้วนน้อยให้หมกสุ่มูจ้ำ ให้ลูกจ้ำ
กินสุกแต่น้อย พ่อแม่พากินก้อยมันสิดตายเหมิดบ้าน อีสานเฮาอย่ากินก้อย กินก้อย ๆ ...

● กลอนที่ 6 ลำประโยชน์ของมือ

ฟังเด้อเจ้าทุกเหล่าเฮาถือ คันสิเว้าพื้นมือสารพัดประโยชน์ มีทั้งคุณทั้งโทษรวมอยู่ร่วมกัน
ลักษณะของม้นมือเฮาแบบนี้ กำเข้ามาจั่งซี้เขาเอ็นหยังเหอ ตั้งโตเธอเขาเอ็นกำปั้น แบออกหันเขา
เอ็นฝ่ามือ จับแบบนี้ก็คือหวิผมแม่นบ่ ของอยู่ในอยู่หม่อใช้จับใช้บาย ประโยชน์มือมีหลายฟังเอา
เด้อแม่ เฮาใช้มันหยังแนยามตื่นขึ้นมา ใช้ล้างหน้าล้างตาแปรงฟันถูเขี้ยว จากนั้นแล้วใช้ซิดใช้
เขียน คันอยู่บ้านอยู่เฮือนใช้ปัดใช้กวาด ใช้บีบใช้นวดจับเส้นจับเอ็น ล้วนแต่แนวจำเป็นใช้มือทุก
อย่าง กินแนวโดกะสง่าจำพวกอาหาร ก่อนสิรับประทานล้างมือสะอาด ถ้ามือบ่อสะอาดเชื้อโรคถา
มหา มันเป็นสิ่งนำพาเชื้อโรคมารู้ ยามสิกินสิอยู่กับข้าวกับปลา พยาธิบ่มาหาใกล้เฮาดอกพ่อ สิ
เป็นโรคติดต่อโรคไข้โรคไอ โรคหนองหนองในหรือโรคฝีดาษ ร่างกายเฮาสะอาดเชื้อโรคบ่มี
กลอนลำมีคิตจำเอาให้ได้ แต่ละมือเฮาใช้หยังแนคุณตา ตื่นมือเข้าขึ้นมาแปรงฟันล้างหน้า แล้ว
อาบน้ำอาบท่าอุพอกสบู แล้วถ้าฮะถ้าอุสวนในสวนนอก ภูนำฮิมนำขอรักแร้แจขา ภูนำหน้านำ
ตานำกันนำตาก ภูมาฮอดหน้าผากนำกันนำกอย ภูมาฮอดนำฮอยภูหมดทุกบ่อน ให้มันเกลี้ยง

ม่อนลอนซีเหือซีโค ลือยูนอกหรือในดินมือหรือเท้า จังว่าโตเฮาเก็ยงร่างกายสะอาด ปราศจากโรค
ร้ายเจ็บไข้ลือเห็น

● กลอนที่ 7 ล่องยาวสุขบัญญัติ 6 ประการ

ฟังบัญญัติหกข้อมีหยั่งน้อลือบอก ทุกครอบครัวให้จื่อไว้ซุมเฮาใช้อยู่ในเฮือน มันจำเป็น
เดือแม่ป่า เดือคุณย่า เดือคุณอา เดือคุณยาย ทั้งลูกหลานให้จำไว้แนวจำเป็นของเฮาใช้ในครอบครัว
หมดทุกอย่าง ทั้งเทิงเฮือนเทิงทั้งล่าง บริเวณรอบฮ้อมีหกข้อบ่หลายเดือคุณยาย.....เดือ

ข้อหนึ่งนั้นชยะเฮาเหลือใช้ทั้งใส่ลงถัง แยกออกเป็นสองอันหมู่ชยะจำไว้ เปียกหรือแห้ง
ที่เฮาใช้แยกไปเป็นสองส่วน ชยะแห้งเฮาสุม ซุมโตเปียกเฮาฝัง ระวังสิ่งแวดล้อมในบ้านอย่าให้มี
เช่นว่าโฟมพลาสติกขวดสเปรย์จั้งซีเก็บเป็นที่ให้มิดชิด ซุมนี้เป็นข้อสองล่องลงเป็นข้อสาม ล้วง
ถ่ายเฮาเคยใช้ประจำวันบ่ได้ขาด สะอาดดืออยู่บ้อแลงเข้าให้เบ็งแยง ข้อสี่นั้นเกี่ยวกับน้ำเฮาใช้ใน
ครัวสะอาดบ่ ซุมน้ำเสียน้ำใช้ไหลไปใสให้น้ำเบ็ง อย่าให้ยังอยู่ค่างลงพื้นเหือดหาย ถ้ามีน้ำอยู่ค่าง
เป็นบ้อเกิดยุงลาย ข้อที่ห้าทรัพยากรเฮาค่อยประหยัดเอาไว้ ประหยัดกินประหยัดใช้บ่หมดไว
โบราณว่า ข้อหกอนุรักษ์พัฒนาซุมหมู่มันแวดล้อมเมืองบ้านให้อยู่เย็น อาทิเช่นน้ำป่าหรือสัตว์ ซุม
ห้วยหนองคลองบึงให้รักษาเอาไว้ ตลอดทั้งกไม้ดงดอนบ่อนสัตว์อยู่ ปลูกต้นไม้ขึ้นเพิ่มให้สัตว์ได้
เพ็งพา ตามห้วยนาเฮาปลูกไม้ตามหัวไร่หรือหัวสวน ขอชักชวนลูกหลานให้รักษาต้นไม้ รักษาธรรม
ชาติไว้อย่าทำลายพวกป่า ป่าเป็นสิ่งที่นำพาดึงดูดฝนและฟ้าให้ลงพื้นซุมเย็น ซุมหมู่บัตตะพื้นซุม
บ่แห่งไ้ง เฮาอาศัยป่าไม้จำไว้ซู่ผู้คน ๆ ...น่า..

3.1.5 ความสำเร็จ เกียรติยศในชีวิต

หมอลำทองมาก จันทะลือ ได้ประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างมาก โดยลำดับดังนี้

ได้รับรางวัลชนะเลิศประมาณ 8 ครั้ง ได้รับรางวัลจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
พลเอกเสรีมน นนทร

ปี 2500-2508 โฆษกจัดรายการวิทยุโฆษณายาทัมใจและยาซึ้งบัลลังก์ บันทีกเทพหมอลำ
ลำออกอากาศ

ปี 2508 ผู้จัดการสำนักงานหมอลำบ้านพักทัมใจ สาขาจังหวัดมหาสารคาม
อุบลราชธานี

ปี 2508 -2511 ผู้จัดการสำนักงานหมอลำบ้านพักทัมใจ สาขาจังหวัดอุบลราชธานี

ปี 2511 ก่อตั้งสำนักงานหมอลำอุทาบบริการ ที่บ้านเลขที่ 39/5 ถนนพโลรังฤทธิ์ อำเภอ

- เมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- ปี 2512 เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรียุคแรก และจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
- ปี 2512 ก่อตั้งสมาคมหมอลำอุทาบริการ
- ปี 2514 ก่อตั้งสหพันธ์สมาคมหมอลำแห่งประเทศไทย
- ปี 2520 ก่อตั้งโรงเรียนศิลปศึกษา
- ปี 2528 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี ให้เป็นผู้มีเกียรติคุณทางวัฒนธรรมดีเด่น
- ปี 2528 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี ยกย่องให้เป็นศิลปินพื้นบ้านดีเด่น ประจำปี 2528
- ปี 2529 ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงหมอลำ จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (ส.ว.ช.) ประจำปี 2529
- ปี 2535 ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทยชั้น 3 ชื่อ ตริตาภรณ์
- ปี 2535 ได้รับยกย่องให้เป็นผู้มีเกียรติคุณอนุรักษ์มรดกไทย ปี พ.ศ.2535
- ปี 2540 ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาศิลปศาสตร์บัณฑิต จากสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
- ปี 2543 ไปเผยแพร่วัฒนธรรมไทยตัวแทนภาคอีสานที่ประเทศ เยอรมัน เบลเยียม และ ฮอลแลนด์ ในนามสถานทูตไทย

3.1.6 ข้อคิดและความต้องการในการสนับสนุนจากศิลปินแห่งชาติ

“คนฟังหมอลำตามแม่บทเก่าๆกำลังจําหมดไป ปัจจุบันหมอลำที่องกลอนได้ 5-10 กลอนก็ลำได้ แล้วสอดแทรกเพลงลูกทุ่งไปเพื่อให้หมดเวลา หรือดัดแปลงไปเป็นหมอลำชิง การสืบทอดจะหมดไป ผู้รับกับผู้ให้ไม่รู้เรื่องกัน ในส่วนที่ดีก็เก็บไว้ในห้องสมุด ในงานวิจัย หรือพิพิธภัณฑ์”

ควรมีการสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมหมอลำ ดังนี้

- อยากให้รัฐบาลสนับสนุนวงหมอลำดัง ๆ เช่น นกน้อย เพชรพินทอง ในบทบาทการนำหมอลำมารณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โรคเอดส์ จะได้ช่วยเหลือสังคมอีกทางหนึ่ง

หมอลำ เดน ดาเหลา
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ)
ปี พ.ศ. 2534

3.2 กรณีศึกษา : หมอลำเคน ดาเหลา

- ชื่อ นายเคน ดาเหลา
- ชื่อในการแสดง หมอลำเคน ดาเหลา (สุด)
- ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2534
- ที่อยู่ในปัจจุบัน สำนักงานหมอลำเคน ดาเหลา บ้านเลขที่ 526/155 หมู่บ้านแก่นทองธานี ซอย 3 ถ.มลิวัลย์ ต.บ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000 โทร. 043 - 344484

3.2.1 ชีวิตครอบครัว การศึกษา การเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

หมอลำเคน ดาเหลา หรือ หมอลำเคน (สุด) เกิดเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2473 ที่บ้านหนองเต่า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อ นายไฉ่ ดาเหลา มารดา ชื่อ นางจันแดง ดาเหลา อาชีพ ทำนา มีพี่น้องร่วมบิดา-มารดา 7 คน เป็นชาย 3 คน เป็นหญิง 4 คน

นายเคน ดาเหลา จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านหนองเต่า แล้วประกอบอาชีพทำนา ช่วยบิดามารดา เหมือนเด็กทั่วไปในสมัยนั้น ด้วยความสนใจและสอแววจิตปิ่นมาตั้งแต่เด็กได้เริ่มหัดเล่นลิเกพื้นบ้านและหนังประโมไทยอีสาน(หนังตะลุง)ที่หมู่บ้านนั่นเอง เนื่องจากชาวบ้าน ชุมชนในสมัยนั้นมีความชื่นชม ชื่นชอบยกย่องหมอลำ ว่าเป็นผู้มีปัญญา มีเกียรติ และเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีพอสมควรสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตได้ หมอลำเคนไม่เคยคิดที่จะทำอาชีพอื่นเลย นอกจากอาชีพการแสดง ซึ่งจากการที่ได้อยู่ใกล้ชิดบุคคลในครอบครัว ที่มีต้นตระกูลฝ่ายแม่เป็นหมอลำ มีลุง (พี่ชายของแม่) เป็นหมอลำที่มีชื่อเสียง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หมอลำเคน ดาเหลา พี่ชาย เป็นหมอลำดังชั้นแนวหน้าในยุคนั้น ทำให้จดจำลีลาการรำกลอน ผีกัดทอง กลอนลำและดุสิดาทำทางการแสดงของพี่ชายและฝึกด้วยตนเอง ถือว่าได้เรียนรู้การเป็นหมอลำจากพี่ชายเป็นหลัก จนพอจะสามารถลำเองได้เมื่อตอนอายุ 16 ปี

ต่อมาชายเสียชีวิตลงกระทันหัน หมอลำเคน ดาเหลา เริ่มมีประสบการณ์บ้างแล้ว ได้ถูกจัดให้รับงานแสดงแทนพี่ชาย ด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง โดยอาศัยปฏิภาณ และมีลีลาการลำที่มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์ในตนเอง จึงสามารถแสดงหมอลำจนเป็นที่ชื่นชอบและชื่นใจของผู้ชมได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับการมีไหวพริบในการใช้ศิลปะการด้นในเชิงกลอน และแก้กลอนของคู่ลำได้อย่างเท่าทันกัน ไม่เคยประหม่า หรือกลัวเกรงหมอลำคนใด ทำให้ผู้ชมทั่วไปพากันตั้งนามให้ว่า หมอลำเคน สุด (คำว่าสุด หมายถึง ไม่หวั่นเกรงเป็นคนที่มุทะลุ มุมานะ หรือจงใจที่จะทำในสิ่งที่ชอบให้จงได้) และจากนั้นเริ่มมีชื่อเสียงและงานแสดงมากขึ้นเป็นลำดับ

หมอลำเคน ดาเหลามีความเพียรพยายามที่จะแสวงหา ความก้าวหน้า เพื่อไปสู่ความสำเร็จในการลำให้สูงขึ้นอยู่เสมอ และเคยกล่าวว่า "พื้นฐานของผม ชอบการร้องลำและการแสดง ศิลปะพื้นเมืองอีสานมาก ต้องการสืบสานศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตเดิมของชุมชนอีสาน ในรูปแบบงานบทกลอนลำ กลอนลำ คือ ชีวิต อยู่ในเลือดเนื้อของผมทำอย่างไรให้คนฟังอยู่กับผมได้ การศึกษาอารมณ์ของกลุ่มผู้ฟัง ประเมินผู้ฟังและสร้างการมีส่วนร่วมให้คล้อยตามการลำผมต้องใช้หัวคิดตลอด ผมจึงต้องสร้างเนื้อหากลอนลำใหม่ไม่ให้เกิดซ้ำซากเหมือนกับหมอลำอื่น ต้องหาข้อมูลในการเขียนถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพื้นที่ หรือ แต่งกลอนลำเฉพาะให้กับเจ้าภาพในงานเพื่อให้เกิดความชื่นชม ความซาบซึ้ง ประทับใจ การเอาใจเจ้าภาพนั่นคือ เราให้ความสำคัญแก่เขาแก่ชุมชนของเขา ต้องเขียนกลอนที่ให้ข้อคิดแก่ผู้ฟัง เพื่อแสดงภูมิปัญญาและถือเป็นหน้าที่ของเรา หมอลำสมัยก่อนยังมีบทบาทเปรียบเหมือนครูกับนักข่าว ครอบคลุมไปถึงเก็บเกี่ยวความรู้ ข่าวสาร ข้อมูล ถ่ายทอดจากหมู่บ้านหนึ่งไปหมู่บ้านอื่น พัฒนาสร้างสรรค์เพื่อให้บทเรียนจากประสบการณ์ที่เก็บเกี่ยวมาผ่านกลอนลำ ซึ่งโดยเนื้อหาหลักๆ เป็นเนื้อหาสอนคนโดยตรงอยู่แล้ว เรื่องตลกไปกษา ใช้เอามาแทรกเพื่อแก้แค้นให้คนฟังอยู่ได้ และไม่ให้เกิดความเครียดกับสาระตลอดเวลา ยุคปัจจุบันหมอลำรุ่นผู้นำอาวุโส ควรต้องยืนหยัดแสดงความสามารถอย่างสุดๆ ให้กลุ่มอาชีพหมอลำด้วยกันเอง และวงการอื่นๆ ชุมชน สังคม ให้เขายอมรับภูมิปัญญาและคุณค่าของวิชาชีพและให้ความสำคัญกับหมอลำ ผมจึงได้ทำกิจกรรม ทำงานร่วมกับหน่วยงานองค์กรต่างๆ อยู่ตลอด เพราะตลอดชีวิตผมพิสูจน์แล้วว่าหมอลำให้ความสุข สาระบันเทิง เป็นสื่อที่มีคุณภาพในการจรรโลงสังคมและประเทศชาติได้ ตัวหมอลำเองได้เรียนรู้และถ่ายทอดประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ พระพุทธศาสนา จาริตประเพณี ศาสตร์ เกิดความรู้และข้อคิดต่างๆ ในอดีตได้บอกเล่าเหตุการณ์และความเป็นไปในสังคมโดยบันทึกผ่านกลอนลำ ปัจจุบันก็ยังเป็นอยู่ ประโยชน์ส่วนตนนั้นเห็นว่าหมอลำได้รับการยอมรับจากสังคม มีเกียรติ มีชื่อเสียง ได้ออกวิทยุ อัดแผ่นเสียง ได้เดินทางไปทุกหนแห่งรวมถึงต่างประเทศ มีรายได้ เป็นอาชีพที่สุจริต "

ดังนั้นหมอลำเคนจึงเป็นตัวอย่างในการศึกษาตลอดชีวิตโดยการแสวงหาความรู้โดยการเรียนธรรม บาลี สนธิมูลจนแตกฉาน ฝึกการฟ้อนการลำด้วยตนเองและใช้กลอนลำของ อาจารย์หนูอัด ซึ่งเป็นหมอลำดัง ในเวลาต่อมาได้หัดเขียนกลอนลำเองและใช้กลอนจากครู หัดท่อง และใช้ลำเพิ่มเติมจนทำให้มีลีลาการลำที่สมบูรณ์แบบทั้งในด้านกลอนลำ น้ำเสียงและลีลาการแสดงที่ประทับใจผู้ชมหรือผู้ว่าจ้างงานลำเป็นยิ่งนัก (ในสมัยก่อนการฟังหมอลำ ทั้งคนฟังต้องการลองภูมิปัญญาหมอลำ และถูกคู่ลำลองภูมิกันเองอยู่เสมอ เรียกว่า โจทย์แก้แปลถาม ถูกทำท่ายร้องขอให้ลำในเรื่องหรือเนื้อหาหรือที่ต้องการฟัง) เมื่อถึงฤดูกาลเข้าพรรษา ชาวบ้านทำนา หมอลำว่า

งานซึ่งสำหรับหมอลำเคนแล้วถือเป็นช่วงเวลาพิเศษยิ่ง ที่จะตระเวนไปแสวงหาอาจารย์ตามวัดตามสำนักต่างๆ เรียนวิชาเพิ่มเติมในเรื่องศาสนาและทางโลก หมอลำเคนจึงมีเคล็ดลับมากมายที่นำมาใช้ในการแสดง และมีภูมิรู้ที่หมอลำบางคนไม่กล้าปะทะ ทั้งความรู้ในศาสตร์หมอลำและความรู้ทางตำรา สรรพวิชาต่างๆ รวมถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์ เพื่อปกป้องคุ้มภัยในการเอาชีวิตรอด และพบความปลอดภัยในการเดินทางไปแสดง หมอลำเคนจึงมีครูบาอาจารย์มากมาย และให้ความเคารพคุณครูอย่างสูงสุด พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับครูท่านจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ และรักษาข้อห้าม คำเตือน ตามเงื่อนไขของครูอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นผลให้เจริญรุ่งเรืองในอาชีพ สูงด้วยความสามารถและประสบผลสำเร็จในด้านการลำ ทำให้บริษัทแผ่นเสียงทั้งหลายในยุคนั้น ไม่ว่าจะเป็นบริษัทกมลสุโกศล บริษัทคาเธีย์ บริษัทเสียงสยาม บริษัทกรุงไทย บริษัทโอเดียนท์และบริษัทอื่นๆ ถึงขนาดต้องจองตัวเพื่อบันทึกเสียงอัดเป็นแผ่นเสียงจำหน่ายยังมีแผ่นเสียงเปิดเผยแพร่มากเท่าใด ยิ่งทำให้เป็นที่นิยมชมชอบของคนฟังชาวอีสานทั่วไปมากและเกิดความศรัทธาเลื่อมใสมาสมัครเรียนลำ ฝากตัวเป็นศิษย์มากยิ่งขึ้น มีงานแสดงจากผู้มาว่าจ้างมากจนแทบไม่มีเวลาว่างเลย

3.2.2 ประสบการณ์การทำงานหมอลำ และ อื่นๆ

หมอลำเคน ดาเหลา ได้ประกอบอาชีพทางด้านศิลปะด้วย การแสดงหมอลำเพียงอย่างเดียวจนประสบผลสำเร็จ ในด้านชื่อเสียงและด้านเศรษฐกิจ พอสมควร จนสามารถสนับสนุนให้บุตรธิดา ได้รับการศึกษาในระดับสูงและประกอบอาชีพอย่างมั่นคงได้

ในบรรดาศิลปินหมอลำอาวุโสของภาคอีสานปัจจุบัน หมอลำเคน ดาเหลา มีความเด่นดังมากที่สุดท่านหนึ่ง ถือเป็นแบบฉบับของหมอลำกลอนอีสานได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นด้านการลำทางสั้น ลำทางยาว ลำเดี่ยวแบบต่างๆ หรือการลำเบ็ดเตล็ดอื่นๆ สำนวนฉญาแบบอีสาน มีความคมคายมีสาระน่าฟังยิ่งนัก มีผลงานการลำและการบันทึกเสียงมากจากอดีต จนถึงปัจจุบันได้รับการขนานนามว่า “ราชาแผ่นเสียงทองคำ” หากมีการลำหรือแสดงที่ใดคนฟังทุกระดับจะขึ้นขอบและฟังได้นานจนสว่างหรือเลิกงานได้ ด้วยมุขตลก คำคม และเรียกบรรยายกาการลำแบบเก่าๆ ของอีสานได้ ถึงขนาดทำให้คนฟังเกิดความซาบซึ้ง จนคนแก่ร้องไห้และบอกว่านี่ถึงอดีต อยากลอกคราบให้เกิดใหม่ได้

หมอลำเคน ดาเหลา เป็นศิลปินหมอลำที่ได้ อุทิศตนให้กับทางราชการ ในการประพันธ์กลอนลำและการลำเผยแพร่ผลงานของกระทรวง กรม จังหวัด หรือหน่วยงานราชการต่างๆ มากมายแทบทุกกระทรวง และทุกจังหวัดในภาคอีสาน โดยไม่ได้คำนึงถึงค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ต่างๆ ถือว่าตนเองเป็นศิลปินต้องช่วยงานส่วนรวมหรือสังคมได้ก็เพียงแต่ด้านการลำเท่า

นั้นซึ่งเป็นสิ่งที่ตนเองทำได้ถนัดที่สุดเท่าที่มีขีดความสามารถที่จะช่วยได้ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ หรืออื่นๆ เช่น การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ การประกอบอาชีพ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โรคเอดส์ อบรมมุข อีสานไม่กินปลาดิบ ฯลฯ งาน กสช. อีสานเขียว ลำเทอดพระเกียรติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ การเผยแพร่ศิลปะการลำทางโทรทัศน์ ในรายการโลกสลบสี และสารคดีที่ราบสูง ฯลฯ ถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคล ที่มีความสำคัญยิ่ง ทางด้านการศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการละเล่นพื้นบ้านของอีสาน ที่ได้ให้ความรู้แก่ผู้มาศึกษา โดยการสาธิต แสดง บรรยาย แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้ข้อมูล ประกอบรายงานหรือวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โท และ เอก ทั้งในประเทศหรือแม้แต่ชาวต่างประเทศ ปัจจุบัน หมอลำเคน ดาเหลา ได้ใช้ชีวิตบั้นปลายกับ หมอลำบุญเพ็ง ใฝ่ชีวิตด้วยสุขภาพที่แข็งแรง และยังรับเชิญไปร่วมงานการแสดงคู่กันอยู่เสมอ ทั้งยังไม่หยุดการสร้างสรรคงานกลอนลำใหม่ๆ ตลอดเวลาเพื่อใช้ในโอกาสไปร่วมกิจกรรมทางสังคม หรือร่วมกิจกรรมรณรงค์ต่างๆ สมเป็นศิลปินหมอลำในใจคนอีสานอย่างแท้จริง

หมอลำเคน ดาเหลา เป็นนักประพันธ์กลอนลำชั้นยอดที่เขียนกลอนลำแบบต่างๆ ได้หลากหลาย ครบถ้วนทุกรสจำนวนหลายพันกลอน ครอบคลุมเนื้อหาที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นกลอนลำคำสอนทางศาสนาและความเชื่อ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การดำเนินชีวิตทั่วไป ลำเชิญชวนให้สนใจเรื่องส่งเสริมอาชีพหรือเชิงตลก หรือละเลิกปฏิบัติในเรื่องไม่เหมาะสม ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการศึกษา มีกลอนลำพงศาวดาร ลำประวัติศาสตร์ ตำนานหรือนิทานต่างๆ และลำเบ็ดเตล็ดได้เป็นอย่างดี มีสัมผัสคล้องจองและเนื้อหาสาระชวนติดตาม หากเอ่ยชื่อถึงหมอลำเคน ดาเหลา คนอีสานจะรู้จักดีในนามของ "หมอลำเคน ยอด" เพราะเป็นหมอลำที่มีฝีปากคารมคม ไม่เกรงกลัวคู่ต่อสู้ในการลำ จะต้องด้นด้นเอาชนะให้จงได้ และเป็นแบบฉบับของหมอลำกลอนหรือवादอุบล ที่น่าจะยึดถือและเป็นเอกลักษณ์ได้ ในท่าลำแม่บท32ท่าของอีสานไม่ได้เลียนแบบหรือได้รับอิทธิพลจากกรมศิลปากร ถือว่าเป็นแบบพื้นบ้านอย่างแท้จริง และยังสามารถเผยแพร่ในต่างประเทศ และได้รับเกียรติบัตรรับรองความสามารถมาแล้ว

ประสบการณ์การแสดง ได้รับงานแสดงคู่กับหมอลำดัง ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายในยุคนั้นหลายคน เช่น "หมอลำบุญยัง สุภาพ หมอลำคำปุ่น พึ่งสุข หมอลำจันทร์เพ็ญ นิตะอินทร์ หมอลำคำพา ฤทธิพิศ หมอลำบุญเพ็ง ใฝ่ชีวิต หมอลำอ่อนศรี เหลาผา หมอลำทองคำ เพ็งดี และหมอลำวังสถาน สิงห์ธรรม" เป็นต้น หมอลำเคน ดาเหลา ได้บันทึกแผ่นเสียงครั้งเพื่อจำหน่ายหลายชุดเป็นที่นิยมชมชอบกันทั่วไป เช่น กลอนสุนทรภู่ กลอนนิราศเมืองแกลง กลอน

นิราศเมืองเพชร กลอนพระอภัยมณีศรีสุวรรณ กลอนเกี่ยวนกยูงหาง กลอนเกี่ยวเมียเขา กลอนเกี่ยวแม่หม้าย กลอนลำทางยาวคิดฮอดและกลอนเบ็ดเตล็ด ข้าชั้นที่ดังที่สุดเพราะคนรู้จักมาจนถึงปัจจุบัน คือ กลอนแดงสังหารสาว เป็นผลงานชิ้นสำคัญที่โดดเด่น ที่ผู้ฟังชื่นชอบ เพราะให้ความสนุกสนาน สองแง่สองง่าม เสียดสีล้อเลียนเพศหญิง กลอนลำ "ไต่วาที-"หญิงติชายชั่ว" เพราะหยิบยกข้อเท็จจริงของหญิงชายมาเปิดเผยตอบโต้กัน ในมุมมองต่างๆ จึงตรงใจคนฟัง และเกิดความสนุกสนาน

3.2.3 การสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

ในการถ่ายทอดความรู้ และเป็นหมอลำชั้นครูระดับแนวหน้าของภาคอีสาน จึงมีลูกศิษย์มากหลายร้อยคน การเปิดโรงเรียนสอนหมอลำที่บ้านเกิด ที่จังหวัดอุบลและตามสำนักงานหมอลำที่ไปตั้งอยู่ในหลายจังหวัด โดยมีความคิดริเริ่มในการสร้างโรงเรียนสอนในหมู่บ้านของตนตั้งแต่อายุ 16 ปี ทั้งนี้ความตั้งใจในการสืบทอดหมอลำก็เพื่อต้องการอนุรักษ์ส่งเสริมจารีตประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมของคนอีสานไว้ชั่วกาล เพื่อให้หมอลำเป็นศิลปะพื้นบ้านที่สร้างความสุขและความบันเทิงแก่ผู้ฟังเป็นประโยชน์สาธารณะและส่งเสริมอาชีพสุจริตด้านการแสดงหมอลำ

โดยกำหนดคุณสมบัติของลูกศิษย์ที่จะเรียนหมอลำว่าเป็น คนที่มีเสียงดี บุคลิกดี หน้าตาดี มีความรักและชอบหมอลำเป็นพื้นฐาน มีความสนใจ กระตือรือร้น ขยันอดทน มีเชาวน์ปัญญาและไหวพริบดี มีการคัดเลือกโดย ทดสอบเสียงให้ลำเพื่อฟังเสียงของลูกศิษย์ และพิจารณาว่า รูปร่างหน้าตาดี มีใจรักและชอบหมอลำ มีมารยาทดี ก็ผ่านการคัดเลือก และมีการเตรียมตัวก่อนการเรียนการสอนหมอลำ ด้วยการอบรมกิริยามารยาท ข้อวัตรปฏิบัติ ที่แจ้งให้ทั้งลูกศิษย์และผู้ปกครองฟังพร้อมกัน เช่น การแบ่งงานในบ้านกันทำตามบทบาทชาย หญิง และมีข้อห้ามการคบหาของหนุ่มสาวในฐานะผู้สาว บทลงโทษถ้าฝ่าฝืนระเบียบจะไล่ออกและยึดเงินค่าเรียน (ในช่วงแรกที่ทำโรงเรียนสอน ในหมู่บ้าน ไม่มีการเก็บค่าเรียน แต่ให้ช่วยทำงานรับใช้ในบ้านเป็นการตอบแทน)

การจัดพิธีกรรมสำคัญก่อนการเรียนรู้ เพื่อเป็นการสืบทอดความสำคัญของการไหว้ครู การบูชาครูผู้มีคุณสูงสุดในวิชาอาชีพ ในขั้นก่อนเข้าเรียนพิธีกรรมมีเพียงการจัดขันธ 5 มาเข้าพิธีไหว้ครู และเมื่อรับเป็นศิษย์แล้วจึง เริ่มดำเนินการสอน ฝึกฝน ทักษะ ความชำนาญต่อไป

การสอนเริ่มจากการทำความเข้าใจกับบทกลอนลำ ฝึกท่องจำให้แม่นยำจนขึ้นใจ เพราะถ้าท่องกลอนลำที่ครูมอบให้ยังไม่ได้ครูจะยังไม่สอนต่อ จุดเน้น คือฝึกตีบทให้แตก ใส่อารมณ์ให้ได้ตามเนื้อหาในบทกลอน เมื่อหลังจากที่เสร็จภารกิจจากงานบ้านแล้ว ทุกคนก็แยกกันฝึกซ้อมท่องกลอน ซึ่งครูจะทยอยต่อกลอนให้กับคนที่สามารถลากกลอนที่ครูให้การบ้านได้แล้ว มารับกลอน

ใหม่ ในการสอนใช้วัสดุอุปกรณ์เพียง แคน กระดานดำ ซอด้วง หลังจากนั้นมีการประเมินผลโดยจัดให้มีการซ้อมใหญ่ประจำสัปดาห์ มีเครื่องดนตรีประกอบ คือ แคน ซ้อมลำเข้าคู่กัน โดยหลังจากสอนพื้นฐานการลำแล้ว ให้มีการแสดงโดยจำลองจากเวทีจริงมาใช้ฝึกฝนในวันใดที่มีการซ้อมชาวบ้านก็จะพากันมาดู มาชมการฝึกซ้อม ทำให้เกิดบรรยากาศคล้ายการแสดงจริง ลูกศิษย์หมอลำจะใช้ระยะเวลาในการเรียน ไม่ต่ำกว่า 1-2 ปี หรือจนกว่าจะมั่นใจและคิดว่าเป็นหมอลำได้ ทั้งนี้บททดสอบลูกศิษย์เพื่อที่จะตัดสินการจบหลักสูตร คือ การนำลูกศิษย์ไปแสดงหมอลำในเวทีจริง ให้ออกลำในงานที่จัดขึ้นในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อครูเห็นว่าลูกศิษย์พอออกงานได้แล้ว ให้ทำพิธียกอ้อ (ยกครู) ซึ่งมีเครื่องไหว้ (กายอ้อ) ได้แก่ กรวยใบตองกล้วย 4 กรวย เหล้ากลองไซ่หน่วย (ดิบ) ชื่นผืนแพรวา ดอกไม้ขาว เทียนชั้นห้า (เทียนธรรมดา 4 คู่ เทียนเล่มบาท 1 คู่) ซ้องหวี 1 อัน นอกจากนี้ยังมีการถือ "คะลำ" (ซ้อห้าม) มีดังนี้ ห้ามลอดปลีกล้วย 3 ปี ห้ามกินไข่เป็ด 3 ปี ห้ามกินอาหารบ้านคนตาย (บ้านงันเหือนดี) ห้ามกินผักแพง 3 ปี และห้ามกินมังสั 10 อย่างตามความเชื่อของพุทธศาสนา

ลูกศิษย์ที่เป็นหมอลำที่ดี ต้องเคารพกฎระเบียบและจรรยาบรรณของการเป็นศิลปิน เช่น ตรงต่อเวลา มีสัมมาคารวะต่อ มีความอ่อนน้อมต่อครูอาจารย์ มีกิริยามารยาทที่ดี ชยันอดทน ในการท่องกลอน ขวนขวายศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

หมอลำเคน ดาเหลา เป็นหมอลำที่มีลีลาการลำ และน้ำเสียงที่เป็นแบบฉบับของตนเอง ด้วยทำนองลำแบบอุบล หรือวาดอุบล ที่ไม่มีการประยุกต์ ดัดแปลงเข้ากับจังหวะ ทำนอง และดนตรีสมัยใหม่แต่ประการใด การแสดงจะใช้ดนตรีประกอบเพียง แคน เท่านั้น แต่จุดเด่นอยู่ที่น้ำเสียงลีลาการลำ และการใช้สำนวนกลอนที่เฉียบคม ลึก ถึงใจผู้ฟังผู้ชมเป็นสำคัญ

หมอลำเคน ดาเหลา ยังเป็นต้นแบบของการลำแม่บทของอีสานที่เรียกว่า "ลำแม่บท 32 ท่า" ได้ดีที่สุดในหมอลำกลอนที่มีอยู่ในขณะนี้ จนได้รับเชิญจากมูลนิธิที่ญี่ปุ่นและบริษัท เอเอสเค ประเทศญี่ปุ่น ในปี พ.ศ.2527 ให้ไปลำสาธิตและเผยแพร่ศิลปะการลำของไทยอีสาน คู่กับหมอลำจิววรรณ ดำเนินที่ญี่ปุ่นเป็นเวลา 1 เดือน ใน 22 จังหวัด เป็นที่ชื่นชอบประทับใจของชาวญี่ปุ่นยิ่งนักและยังได้มีการติดต่อส่งข่าวถึงกันด้วยความนับถือมาจนถึงปัจจุบัน

3.2.4 ผลงานกลอนลำที่แต่งโดย หมอลำเคน ดาเหลา

แม้ว่าผลงานที่หมอลำเคนประสบความสำเร็จ ล้วนเป็นกลอนที่ให้ความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเมื่อนำไปแสดงก็ได้รับการตอบรับ แต่โดยส่วนลึกแท้จริงแล้ว งานกลอนลำที่ชื่นชอบและประทับใจจริงๆ นั้น กลับเป็นบทกลอนที่เน้นเนื้อหาสาระ และมีความเป็นอมตะ เพราะกลอนเหล่านี้ต้องใช้ข้อมูลที่ถูกต้องผสมผสานกับปัญญาในการสร้างสรรค์ ถ้าเป็นกลอนที่เกี่ยวข้องกับชนบ

ธรรมเนียม วัฒนธรรมอีสานด้วยแล้วถือว่าเป็นกลอนที่เป็นแม่แบบให้ลูกศิษย์สืบทอดอย่างถูกต้องไม่ผิดเพี้ยน เป็นการนำเสนอภูมิรู้และภูมิปัญญาซึ่งสร้างความภาคภูมิใจมากกว่า เมื่อได้ลำให้ทุกคนชั้นได้ฟังแล้ว สามารถกระตุ้นให้ทุกคนที่ชื่นชมได้ตระหนักแล้วคิดตาม โดยเฉพาะเมื่อมีผู้ทรงคุณวุฒิหรือหมู่ปัญญาชน ได้ฟังแล้ว เกิดชื่นชอบ ยกย่อง นั้นแสดงถึง การยอมรับและยกย่องในคุณค่าของผลงาน รวมถึงการสืบสานได้ขยายวงกว้างและอาจเกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ติดตามมา อันเป็นคำตอบแก่สังคมว่า หมอลำให้อะไรแก่ผู้ฟัง ทั้งจะเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างสรรค์งานที่มีคุณภาพต่อไป ตัวอย่างกลอนลำที่หมอลำเคน ดาเหลาได้เอ่ยถึงว่ามีคุณค่าในใจของท่าน เช่น กลอนแม่บทพ็อน 32 ท่า กลอนไหว้ครู กลอนเทิดพระเกียรติ กลอนส่งเสริมประชาธิปไตย กลอนเรื่องการพัฒนาประเทศ การเกษตร กลอนเกี่ยวกับจารีตประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่ กลอนวรรณคดีต่อต้านยาเสพติด โรคเอดส์ กลอนพงศาวดารต่างๆ กลอนพุทธศาสนา ดังตัวอย่างที่ยกมาต่อไปนี้

1) กลอนลำที่ศิลปินแห่งชาติชื่นชอบ ประทับใจ

● กลอนลำที่ 1 พุทธศาสนา

ฟังเด้อเจ้าคุณพ่อศรัทธา ฟังเรื่องศานาลำคัญยังแน ศาสนาเผยแผ่ขวานพีชคำสอน เพื่อปลุกพวกคนนอนมึนตาให้ตื่นลุกขึ้นมาแล้วชื่นเพ็งเบ็งลุงตา คำว่าศาสนาคือคำสอนของพระเจ้าตามที่ฟังความไว้วางใจไปไผไปมัน โลกได้เกิดรบกันเพราะความเห็นคนโง่ ศาสนาไม่ใช่มีตั้งแต่ของพุทธหรือพราหมณ์ มีฮอดอิสลามพระเยซูคริสต์ คอมมิวนอกมิวนิสต์เซนชินโต ฮอดโรมันโรโมเหม็งจือหวางจือ นี้กะล้วนแต่ชื่อตันศาสนา มีพระศาสดาไผ่นั้นประกาศ มนุษย์เกิดร่วมชาติ ต้องได้รับคำสอน ชาติเขมรลาวมอญจีนจามหรือแขก ความเห็นผิดเห็นแปลกความเชื่อความถือความเห็นนั้นคือผิดกันคนละอย่าง ศาสนาต่างๆ เห็นบ่ตรงกัน เช่นว่าเรื่องสวรรค์นี้เห็นไปคนป่องเห็นไปคนละสองจั่งเกิดผิดกัน อิสลามเห็นว่าเมืองสวรรค์นี้เป็นแดนพระเจ้าปกครองท้องที่ แดนสุขาวะตีไผเคารพพระเจ้าตายแล้วสู่สวรรค์ เรียกสวรรค์ว่านั่นเป็นโลกหนึ่งเขานับ สองนั่นคือโลกโลกเขาภายใต้ โลกพระองค์ประทานให้ตามใจมนุษย์ชอบ เป็นทางเดินอยู่นี้พระองค์ชี้ป่องทางทางไปสู่อำนาจหรือวงสูบายมุข สิเป็นสุขหรือทุกข์แบ่งทางกันนี้ ชาติใดเขาเห็นดีได้ฟังคำพระเจ้าเกิดศรัทธาความเชื่อ ชาติใดเชื่อเรียกว่าบุตรพระเจ้าความเว้าต่างกันกับความเห็นพุทธนั้นผิดแปลกกันหลาย ความมุ่งหมายของศาสนาพุทธ หวังสร้างโลกมนุษย์ให้เป็นแดนสุขที่ความเห็นนั้นเห็นจั่งปิ่นแดนที่เห็นดีทางชอบ ตามระบอบให้ประพฤติและเคารพธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าพระองค์ชี้ป่องทาง ทางที่พระองค์ชี้ให้เคารพในธรรม ธรรมนี้เป็นสายกลางหว่างทางพระองค์ชี้ พระมุณีจั่งได้เอาธรรมตั้งฝังลงตรงโลก สอนสาวกให้เคารพธรรม แต่ศาสนาอื่นให้เคารพ

พระเจ้ามีข้อต่างกัน การเคารพพระเจ้านั้นเยซูคริสต์ให้นั้นถือ เขาถือพรามณ์ถือพุทธให้รับฟัง
เด้อป่า ฟังเรื่องศาสนามันจริงไผแท้หมอลำแปลออกอ่าน ความเห็นของตำนานศาสนากล่าวไว้
หลายข้อแงอน คอมมิวนิสต์มันแห่งหาไม้ฆ้อนตีพุทธเป็นปุย หว่าพุทธเป็นเพียงจาริยะธรรม
ศษสนาเป็นบ่ได้ เจ้าสิเชื่อความไผฟังให้มันลิกซึ่งตำราออกอ่าน อ่านให้คิดคิดให้เกลี้ยงดีแล้วจั่ง
ถือ คนสู่มื้อนี้เห็นถูกเป็นผิด พอปานเขียนไม่ได้คิดฮั้นตรองกรองเรื่องพุทธนี้เรียงลงไว้หลักประจำ
คำสั่ง ว่าสวรรค์กะอยู่นั้นรกกะอยู่นี้ล่งชี้ใสใจ สอนให้คนชอกใช้สวรรค์อยู่นอก ทางสวรรค์ทาง
นรกอยู่ในเรานี้ อยากเห็นผีเห็นहांสัตว์นรกโหงตายหายบ่า อยากเห็นผีเห็นहांสัตว์นรกเปรตเป่ามี
แท้ที่เรา สิคันหาพระเจ้ากะให้เบ็งเราเอง อินทร์หรือพรหมกะอยู่นาเรานี้ ดีหรือฮ้ายอยู่นีเฮานี้ผู้
เดียว พุทธนี้จะจั่งได้สอนสั่งไว้ทุกท่านให้ดูตน รู้จักกลับจักวนเปลี่ยนตนเองด้วย การเปลี่ยนตัว
เปลี่ยนตนไปทางสามเส้นดัดแปลงชี้แจ้ง เปลี่ยนทั้งกายวาจาใจ พร่ำพร้อมถนองไว้ชื่อตรง อย่าให้
คิดให้โค้งดักตงงงัก สิไปเห็นความทุกข์กะแมนทางสามนี้ เห็นความสุขกะแมนนี้แดนสวรรค์นั้น
กะแมน แดนนรกกะเส้นนี้บ่หนีวันจกมัน การเปลี่ยนโลกให้เกิดเป็นสวรรค์นั้นหรือสิเปลี่ยนเป็น
นรก กะอยู่ที่กายวาจาทำทางวางไว้ ถ้าคนเฮาสารวมกายวาจาใจ แล้ว แนวโคบได้ว่า เอา
ศรัทธาลองคิดดูนี้เป็นเรื่องอียัง เดียวนี้แผ่นดินโลกตั้งลามใหญ่ไฟลุก เปรียบดั่งไฟมะลัยกัลป์รวม
ลนบนพื้น ในเมืองไทยเกิดขึ้นเสียงปึงดังสนั่น เกิดรบราฆ่าฟันผ่องยิงกันดั่งแก๊งฟานเนื้อโล่กวาง
บ้านเมืองเกิดเดือนร้อนเป็นนำบ่อนเข้าใจผิด พุดออกไปกะผิด ทำลงไปกะผิด ผลได้รับนั้นกะผิด
เพราะว่าผิดใจแล้ว ผลได้รับนั้นแหล่งคือความทุกข์ยาก ความลำบากโศกเศร้าเมาบ้ำหล่าหลง
เพราะว่าเข้าใจผิดแล้วผลได้รับคือความทุกข์ ถ้าอยากมีความสุขให้แก่ทางใจนี้ คนใจดีพุดออกไป
นั้นกะดี ทำลงไปนั้นกะดี ผลได้รับนั้นกะดีคือความสุขว่าน้นตอนนีแมนสวรรค์ คำว่าสวรรค์นั้น
แดนอยู่คือความสุข ไผอยากหนีความทุกข์ให้ยงตามสอนชี้ ทางดับทุกข์นั้นมิพระองค์จัดสรรค์ไว้
เฮาบไปเองดอก เพิ่นชี้บอกในอึดถึงติดก้มโคบ่อนหนทางแปดเส้นให้เราเดินย่างเดิน ทางบ่ฮักบ่
เย็นเฮาบท่องเทียวกัน อยากเห็นโลกเป็นสวรรค์ให้ยงเทียวทางนี้ ทางสัมมา ทิฏฐี สัมมาสังกับไป
สัมมาวายาโม สัมมากับมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวาจา สัมมาสติ สัมมาสมาธินั้นให้ทำตน
เพียรชอบ ถ้าคนเราประกอบเดินตามทางแปดเส้นเมืองบ้านขึ้นบาน เมืองและบ้านขึ้นมีสุข โลกบ่
มีความทุกข์เปรียบปานสวรรค์ได้ ขอภัยเด้อท่านอาจารย์ผู้เรียนก่อน ถ้าผมผิดบางตอน ขอโทษ
นำทุกท่านอภัยให้แก่หลาน...

● กลอนลำที่ 2 ลำประวัติศาสตร์ไทยเดิม (ตอน 1 จาก 5 ตอน)

ฟังเด้อให้เรารวมหมู่ ให้ฟังดูเรื่องเค้าเมืองบ้านถิ่นถาน เดิมเราตั้งเขตบ้านติดหย่านทางไกล ภูอันโตเขาสูงอยู่เทิงแถวทุ่งไทยมუნนั้นคือเราสัญชาติ ตั้งอยู่ที่ราดรุ่งทางใต้หน่วยเขา ประวัติศาสตร์เพิ่นว่าทะเลชื่อแคสเปียนเหมือนกับไทยบงไกลชื่อเดียวเป็นเชื้อ ไชบีเรียมาซันติดกันเป็นคนส่วน แต่ไทยมუნล้วน ๆ มีน้อยป่อหลาย เหตุที่ได้ลุกย้ายทั้งถิ่นดินเดิมเดิมเอานามไทยมუნแบ่งเป็นหลายต้น เป็นเพราะการศึกฮั่นชาวจีนกับตาด เขากะมาียดแย่งเร็วสู่อุดอย ไทยก็น้อยจั่งถอยล่นลงมา เป็นเวลาพันปีล่วงเลยมาแล้ว มีหลายแนวซัดซ้องไทยเรารวมหมู่ อยู่กับจีนชาติเชื้อเขาย้อแย่งแดน ไทยจึงจากแคว้นแคว้นแดนเก่าเราหนี หาวิธีกันตัวหลักไทยเราน้อย ถอยลงใต้ไทยเราสองฝ่าย แต่อ้ายลาวก็เอิ้นนามเค้าเก่าหลัง หลายบ่อนตั้งนครชื่อเมืองป่า ศาสนาพันปลาย กายลงทางใต้มาได้รู้เปเป็นเขตเป็นประเทศใหม่น้อยเขาก้อทั่วแดน รวมแคว้นแคว้นแดนถิ่นจีนจวนเขามาทำไมตรีพวกไทยเราไว้ มีนามได้ตาลีฟูเขาว่าภาษาจีนกล่าวเอิ้นเป็นเจ้าของแข็ง สมมาดแม้งไทยอยู่เป็นก๊ก หลายราชาครอบครองเมืองบ้าน นานมาได้หลายปีสมส่วน พระเจ้าหงวนภาคใต้หลงล้อเหลี่ยมเขา จีนลุกเล้าหาเหลี่ยมคนดี ส่งบุตรมาไทยฝากกายถวายเป็นเมียเจ้าราชาตูปไพร่พระเจ้าหงวนภาคใต้หลงล้อเหลี่ยมจีน มอบให้สิ้นจีนกะแต่งการนำ ทำให้จีนเขาเห็นเหลี่ยมกายไทยตั้ง คราวหลังนั้นพอจีนได้ท่า ทางกรขายและค้าเขาแต่งตั้งเอง เขาเต็งเข้าไทยเฮาเลยเสื่อม เทียมตั้งโรคเข้าเนื้อเสียล้อเหลี่ยมกายไทยจั่งได้โยกย้ายหนีจากลูเป เสียกรรมดินแดนเพราะจีนเขาแย่ง แรงไทยน้อยถ้อยลงจากถิ่น ติดกับจีนด้านใต้ไทยย้ายถิ่นถาน มีตั้งหลายหมู่บ้านเดินผ่านหลายแดน แสนสิพรรณนานับแต่คราวหลังพุ้น หมุนมาเลื่อยเจริญนำถ้ำกาย นายหากตั้งไพร่ฟ้าหาสร้างถิ่นถาน....

● กลอนลำที่ 3 ฮิตสิบสอง

เดี๋ยวนีคนเฮาส่วยกลายสองพันปี กลายสองพันห้าร้อยมาแล้วต่างหลัง มนุษย์เฮานี้กะตั้งถิมฮิตผิดหลัก ฮิตสิบสองครองเมืองปล่อยไปโลเซทิม หาผู้ถามถึงห้องครองเมืองสิบสี่มิดปานหมืออยู่ถ้ำเสียซ้าบยั้ง ฮิตสิบสองแต่ครั้งพ่อแม่ปฏิบัติหาผู้ถือครองคัดสืบมามีน้อย หลายแต่แนวคุยหม่นหีนะชนเว้าลวง ว่าโบราณกล่าวกว้างป็นนำเชื่อถือ ซ้ำพอโลกสู่มือนี้อย่างเกิดโกละหน บังเกิดมีมารโจรแย่งซิติฆ่า ศาสนาขบเข้าโจรมารอลหม่าน มีสันดานหยาบซ้าซิ่นต้อบชื่อตรง เทวดาในผ่งโลกธาตุทั้งหมด เห็นว่าคนเฮาคดไสกรรมทำร้าย โลกเลยกลายเป็นแห่งฤดูปีหนีเก่า ทำให้ฮึดอยากซ้างผ่นฟ้าป่งเสริม ศษนาพวมเริ่มสอยตั้งหางแลน ตกหมู่หลานเหลนหลุน

หุ่นหลานแห่งเป็นฮ้าย มเหศักดิ์หลักถิมเขาถือรื้อปล่อย เทวดาเพิ่นป้อยเวรให้หมู่คน ฮีตสิบสิงแต่
ต้นพ่อแม่เขาถือ ฮีตสิบสองนั้นคืออย่างใดไผ่รู้ มีบ่บู๊เดี๋ยวนี้อู้อาใจจืดจ้อ สมัยจ้อแห่งแห่งจี้จ้ำจั้น
หมั่นสิ้น ครองสิบสี่ตลอดสิ้นไผ่จ้อคือหยัง เว้าให้หลานเหลนฟังแนะนำบ่มีซ้ำ แนวหัวดำเดินหน้า
หัวขาวตามชน่อง มั่นบ่ตีบ่ต้องแนวฮู้สิ้นครุ เดี๋ยวนี้อีกน้อยฮู้มันพาหลูหนีหลักมันพาหักหนีครอง
ตั้งควายบ่เคยลื้อ ผมเป็นหมอลำร้องยกเอาครองมากล่าว ยากเอาฮีตขึ้นเว้าลำให้เพิ่นฟัง ฮีตสิบ
สองตั้งแต่แม่เขาถือ หนึ่งนั้นคือแต่งบุญคุณค้ำ บุญเข้ากรรมบทต้นทำทานกำหว่าน ฮีตที่สองบุญ
ลานนิมนต์สงฆ์เจ้าเจริญเต้าพุทธมนต์ ฮีตสิบสิงแต่ต้นพ่อแม่พาฮีต สามทำบุญข้าวจี๋เต็มเสริมผู้
มาชะบูชาด้วยทูลเถิงเทวราช ฮีตที่สี่บุญมหาชาติข้าสงฆ์เทศนา ภาวนาเจริญเจ้าอุปคุตเถระ ภา
ธนาในธรรมพระเวสเททานช้าง ผู้เพิ่นหนีไปสร้างศิริเนระหาญ ขอขมาโทษด้วยคุณแก้วรัตนัง
ฮีตที่ห้ามนั้นแม่นตรุษสงกรานต์รดสงฆ์องค์น้ำ กระทำตามเดือนห้าประเพณีแจกจ่าย ปล่อยสัตว์ก่อ
ประทายเถิงฤดูแล้วเอนตีฆ้องต๋อยกอง ฮีตที่หกนั้นกะต้องตกแต่งแปลงไป บุญบั้งไฟแสงกองใส่
กันหลายบ้าน จัดการหาดินหมื่อทำตะไลไฟดอก ช่างตีขึ้นบั้งขึ้นจिनายก้อมนั่งตอ ฮีตหมู้นั้นนั้นก็แต่
ครางก่อนปรางเหิงวิสาขามุขาทังถวายเป็นเพลิงรูปเทียนจุดได้ บูชาไฟหล่อนหลังโฮม ฟังเสียง
เฮออกดัมซั๊บแห่แดรสังข์ ทั้งระฆังพินซอป่าวสาวสงวนฮู้ ออกไปดูทั้งบั้งไฟหางปางก่อน ผ่องเงีย
ผ่องพ้องกันเหล่าส่วนสน ฮีตที่เจ็ดแต่ต้นปางก่อนทำมา เรียกว่าการชำระชื่อนามตามชั้นธรรมดา
บุญนั้นทำมาแต่ปางก่อน คือสอดดอนที่เลี้ยงมีเฒ่าปู่ตา มอบวัวความข้างม้าพวกเหล่ามเหศักดิ์
ตอกหลักเมืองหลักนาทุกประการตามบ้าน บิให้หลานเหลนหล่อนชาวเมืองบ่าวไพร่หมั่นเจ็บหมั่น
ไข้วินเกล้าปวดหัว ตามผมได้ค้นคว้าเห็นคักประจักษ์ตา ฮีตที่แปดบุญเข้าพรรษาอุปเทียนเดินเต้า
พระสงฆ์สามเณรเข้าคฤหัสถ์รูป ถวายผ้าอาบน้ำทั้งต้นรูปเทียน ทุกๆเย็นทุกเช้าสงฆ์สวดทำ
วัตร อุปัชชาอาจารย์กราบกรานประนมไหว้ บ่อให้กลายเป็นข้อสงฆ์เขินฮีต แม่นสิมติดุกนั้นทำ
ได้อย่างบั้ง ฮีตที่เก้าเก้าบุญข้าวประดับดิน ฮีตที่สิบแม่นบุญข้าวสากหมกปลาแดกตาแอกเลี้ยง
ตามแท้ฮีตครอง ฮีตสิบเอ็ดกะต้องบุญออกพรรษา บุญพระนาฮีตมีสิ้นนี้ ทำพิธีจุดเต้าถวายเป็น
เพลิงเถิงเขต ถ้วนไตรมาสก่อนนั้นสุดหันส่วนสงฆ์ นอกจากนั้นการปล่อยเรือไฟ ต้นมะละมาะลัย
ดอกดวงกกเผิงจัดให้มีการเล่นนาวาเฮือสงว คนทั้งปวงหากพร้อมกันแท้แน่นอน ตั้งแต่ก่อนเพิ่น
เว้าเฒ่าแก่ทำมา ผ้าจ่านาพรรษาเพ่อเต็มสุดสิ้น ฮีตสิบสองบุญกรฐินเฮาส์สร้างธรรมาผ้าปา ได้ผลา
มากน้อยตามแท้แต่ฮีต บ่เป็นคนหัวตื้อสอนสั่งฟังนับ บิได้จับกุมกันหมู่โจรขโมยฮ้าย คือบ่หลาย
ปานนี้สมัยเฮ่าเก่าก่อน บ้านเมืองบ่เดือดร้อนสมัยเก่าเก่าเดิม สมัยฟ้าแรกเริ่มถือเชื่อคำสอน เฒ่า
หัวขาวพันคลอนอายุเกินเทินร้อย ยังได้ออยหลานเล่นถมถบ่ฮืดอยาก จักแม่นหยังดอกสู่มือขาว
ห้าหม่อลิตาย โจรแห่งนับมือฮ้ายปล้นแย่งแทงฟัน ขโมยเอาของกันผู้มีบิได้มี จับเข้าไปมือละห้าตี

ตรวนขาแข้ง ผัดแห้งมือจะเก้หลายขึ้นสิ้นหลัง การเล่นโบกเล่นบั้งเบียบันขันงุม บ้านละวุมสอง ชุมหมู่เบอร์บัตรด้วย พวกลักควายว่าแต่ฤดูแล้งบมียามลิเว้นหว่าง หน้อยแต่พวกลักข้างขมิยนั้น บ่ค่อยเห็น เพราะมนุษย์ละเว้นฮืดคองครองวัด ปฏิบัติโภยภัยมากมูลพุนเพิ่ม ฮืดแต่เดิมเซาถิม ประเพณีพ่อแม่ นับแต่มีฮีสอยลงป่าหย่าหลาน เดียวนี้เซินขาดน้ำห้วยฮองคลองตัน ผุงมัจจา ปลาหอยบ่แก่นหนองคลองห้วย ผนบ่ฮวยฮ้ำให้ดงดอนกะบั้ง บวกกะนับมือตั้นคนนาเนื้อบ่อ แก่นดอน แดดแห่งนับมือฮ้อฮัวไอไฟาง ผนกะตกผิตทางฮืดโบริาณเว้า หน้อยผัดเซาตกต้อง ตามฤดูแต่ก่อน คนกะเกิดเดือดร้อนเพราะค้ำบ้อยแข่งเวร เพราะมนุษย์ละเว้นฮืดเก้ครองหลัง พระอินทร์พาเลยซังเปือหมางวางถิม ท่างสหัสสะขันข้าวิสุกรรมบ่เคยพ้อ ว่ามนุษย์ไม้อ้อพระ อินทร์เจ้าเหล่าเฉย โลกเลยเดือดร้อนเพราะอำนาจผลกกรรม ศษสนาครองธรรมเลื่อมสุญคุณ ค่า ศาสนาบ่ช่วยไสกันนั้นกะแม่น มนุษย์เกิดคั้งแค้นคนช่วยประพฤติตาม ช่วยกะบ่ได้ห้ามคือ แสงพาโลเฮ็ด

ฮืดสิบสองประการผู้ถือกะมีหน้อยจำนวนคนตั้งร้อยสิเอาสามกะยากอยู่ เรียนฮู้บ่แพ้ ใจเจ้าบ่เซือ ถือ มนุษย์เดียวนี้คือศิษย์กะหลูครุบา ถือทิวฎิมานะเซือฟังดังคือ ถือว่ากินกับซีตายไปบ่ได้เกิด กับทานแล้วบุญนั้นอยู่ใส มีแต่พระนั้นได้เจ้าของขาดทุนเยอะ สิเอาหยังนำไผเซาตสิมาทานแล้ว เหนิงหลายหลานเหลนหล่อนภายลุนฮุ่นใหม่ พวกกันโลละถิมค้ำเว้าพุทธองค์ จำพวกสงฆ์ซีสร้างจำ ศิลทรงผนวช บวชไปเรียนรู้แล้วขึ้นคือพระวินัย หน้อยดอกคนสิได้ถือคัตครองศีล ได้มากเปรียญ เก่งละแหลมความเว้า สมัยหนักทางแหลในธรรมว่าบ่ม่วน ศิลพระสงฆ์บ่มั้น ขอโยมนั้นละครอง หากชาวเราพี่น้องมาประพฤติตามหลัก ผุงหมู่โจระชะโมยลักแยงซีตีปลัน บ่เป็นคนขึ้นคือถือธรรม จำฮืด บ่อนโตผิตกะถิมเว้าไว้เซือครุ ฮืดสิบสองที่ฮู้บ่ปละปล่อยถือนับ รักษาสิลาภานาเบียด เบียนกันแล้ว จำพวกผนหรือฟ้าสิคีนมาคือเก้ พวกชาวเซากะสิได้สนุกบ้างอย่างเดิม....

● กลอนลำที่ 4 ลำทำนองทางยาว ต่อต้านโรคเอดส์

ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้างบ้าง วางลงกลางหัวคนจนว่าตายได้เป็นเหตุ ยังบ่ฮ้ายท้อโรคเอดส์ ตายวัน หลายฮ้ายกว่าฟ้า บอกลูกหลานเดือแม่บ้ำ ออย่าสิไปสำสอน ออย่าไปรักร่วมเพศ ผู้ใดเป็นโรคเอดส์ ยารักษาหาบ่ได้ ตายแท้สุคน่อยาวนนำให้อยาเด้อ ให้อยาเด้อ.....

บาดนี้ฟังเอาทวนฟังกลอนสิลาล่อง พวกพ่อแม่พี่น้องฟังแล้วอย่าด่วนหนี สู้มือนี่โลกเซา อยู่สนละวอนพ่อแม่เอ๋ย คนเซาเองพากันเฮ็ดเอดส์จั่งมีมาได้ บ่ว่าของแนวโดมีแต่คนทั้งนั้นพากัน เฮ็ดขึ้นใส ทุกประเทศโลกหลุ่มได้วุ่นวายกว่าสู่แนว โรคเอดส์นี้ถ้ามันเกิดขึ้นแล้วแนวบมียาแก้ ทวี ผ่นดินเป็นไปหมดโรคบมียาแก้ แต่ว่ามีทางกันเราบ้องกันเอาไว้ก่อน การสำสอนรักร่วมเพศนี้ละ

บ่อนลิแยมะม่วงแม่ละหมูเฮา รัฐบาลเห็นเป็นห่วงพวกเขาบอกเล่าตั้งหลายที อยากรู้มีความสุข โรคภัยหายสิ้น เรื่องอาหารการกินพวกคนเราสำสอน ลันเป็นต้นเหตุโรคเอดส์เกิดขึ้นได้สมัยนี้ทั่วแผ่นดิน ข้อหนึ่งนั้นเกิดจากความบ่สุดสิ้นกินทุกอย่างสารพัด สมัยกามรมณ์หนักมักกามเกินมั่วตามั่วเมาเอาสำสอน บ่สวมถุงยางอนามัยยอมนอนใจเป็นไว้ที่ พวกนายแพทย์เห็นบอกว่าโรคเอดส์เกิดจากเจ้าเมามั่วหมูกาม วันนีเห็นว่ามีน้ำกามกิเลสมันพาผิดจิตใจของคนเฮามักแต่กามคุณชาย คำว่ากามรมณ์นั้นมันเป็นอันตรายมาก เอดส์เกิดจากจิ้งจี้เดี่ยวนี้จ้งวุ่นวาย โรคเอดส์นี้แพทย์ว่าเป็นโรคร้ายน้ำยาขาด ถ้าไม่ติด วัคซีนหาเอาการรักษาบ่ทันได้ ไม่ผู้เป็นกันแล้วบ่มียารักษาเด้อโรคเอดส์ เหตุว่าหมอแพทย์คั้นจนหล่อนกะบ่เห็น เป็นจิ้งจี้เอดส์จ้งแพร่ไปตะพืด จืดแต่คนเฮามักบ่มีผู้ไต่ยาน พวกลูกหลานหรือว่าเยาวชนนั้น เป็นกันแล้วหลายหมื่น พวกหมูกะบ่ตื่นกลางคืนหาเที่ยวชองชองร้ายหน่วยสะออน มักไปเที่ยวสำสอนไปตามบ่อนหญิงชายตัว บ่มีกลัวจนลิมนอนนี้บ่อนพาเป็นได้ ข้อที่สองแนวทางให้เป็นไวเอดส์ติดง่าย ยาเสพติดทุกชนิดนี้กะพาเกิดได้ไทยเจ้าให้จ้อเอา ถ้าปล่อยไปชาติประเทศชาติเข้าไกลาหล คนสิเป็นกนหลายแผ่นดินเฮาสีฮ้อน เมืองไทยเฮาถ้าประชากรได้ติดหลายโรคเอดส์ สูญเสียชาติประเทศ โรคเอดส์เกิดขึ้นแล้วยาแก้กะบ่มี ตกมาในสมัยสู่มือนีห้องถิ่นดินสยาม โรคเอดส์ตามติดไทยตั้งหมื่นหลายคนแล้ว แก้วอีสานเหนือได้ไทยกลางบ่เว้นว่าง พวกแม่หญิงพากันห่างระหว่างหลายชั้นมันบ่ไหว ทำให้เกิดเอดส์ได้พวกหมูผู้ติดตาม เอดส์ลูกกลมเขาไปติดทารกแม่ตั้งครภ้อยอยู่ในท้อง น้ำกามของผู้ชายนั้นมันไหลไปเข้าท้องแม่ แล้วไปติดลูกน้อยอยู่ในท้องต่อมา ยาเสพติดพาเป็นได้คือกันระวังโอด โทษมหันต์อันตรายแท้ ๆ ระวังแม่หมูไทย เดียวนี้โรคเอดส์ไวขยายทั่วโลก ทุกชาติทุกภาษาคนหลงกาม โรคเอดส์ลามไปคุมคั้น มันสิพาให้เมืองไทยเฮาหล่มจมตายติดในที เศรษฐกิจกะบ่ดี ค่าน้ำมันค่าข้าวสารน้ำตาลทรายอีกข้าทองคำขึ้นค่าแพง ตลอดการท่องเที่ยวเดียวนี้กะลดถอย คุณภาพชีวิตของคนเฮากะต่ำต้อย ถอยเสื่อมกำลังทรุด พละนาภัยของมนุษย์กะทรุดลงตรงนี้ ผลที่สุดกะเป็นหัวหล่อนนอนโลงเดท่า อีกสิบปีข้างหน้าสิเป็นโรคเอดส์สี่ล้านคนเก๊าๆ เหละแล้วจ้งแม่นกรรม นอกนั้นข้ายังสิหน้าทวิหนักโรคเอดส์อันตรายดักกว่าสูแนวจำไว้ ยาเสพติดกะพาให้เป็นไวโรคเอดส์ พวกจิดยาร่วมกันเข็มปลั่งระวังไว้ฮื่อพ้อคุณ พวกหมูเฮาพาค้ำง หาหนทางป้องกันไว้ผวโรคเอดส์ เชื่อความหนอเด้อหมูเจ้าแล้วเอาโอดโทษมหันต์ตักฮอดเจ้าเฮาแท้แน่นอน ชาติประเทศก่อนสิทำการนี้เป็นพิธีพอกันได้คือควรใครแน่ แร่บ่เป็นประโยชน์ได้ปานใดข้าเจ้าอย่าทำ ทางที่ดีให้นอนนำฮื่ออยู่บ้านเมียของท่านยังสนุก ยังสิมีความสุขกว่าไปหาสำสอน วันนีบ่แม่นสอนกลอนหมอลำเคนว่า ฟังเอาแล้วคิดนำ กระทรวงสาธารณสุขเห็นเคยให้หมอลำแต่งเป็นกลอนบ่อนที่มันยากยุ่งลู่ป่าทุกแห่งหน คนผู้ใดเขาเป็นแล้วแนวหมูเฮาอย่ารังเกียจเขาเด้อ มันบ่ติดฮอดเจ้าติดแต่เขาเท่านั้นมันแย

แต่ผู้เป็น มันลิติตตั้งแต่พวกมักเล่นเอาเอ็นจุ่มของควา แม่หญิงขายบริการเที่ยวกินหาเงินเพื่อ อี
ตอดตึงหนึ่งขอเสนควรวุ่นมันเป็นภัยและเป็นโทษ ยาเสพติดทุกชนิดกะให้เว้นชาน่าอย่าฝ่าฝืน
อย่าไปคิดตื้น ๆ อย่าไปสิ้นความหมอ เข้มฉืดยา กระบอกฉืดยาใช้ร่วมกันทั้งเสาสกปรกอย่าทำให้
ควรวุ่น เห็นแต่โตตัดถนุ่นมุ่มชุ่มผู้ชายมักอยากป้ายขึ้นม่า ผลที่สุดเสียชีวิตเสียฮอดชาติประเทศข้า
จำไว้ว่านายหลายสายตาดาคคนเฮาเอ๋ย

● กลอนลำที่ 5 เตี่ยทำนองพม่าต่อต้านโรคเอดส์

โรคเอดส์ร้ายกาจหนักหนา ไม่มีตัวยารักษาให้หาย ใครเป็นแล้วก็ต้องตาย รักษาไม่หาย
เพราะไม่มียา หยุดหนา หยุดหนา หาทางป้องกัน

เรากร่วมเพศสัมพันธ์ ฉืดยาร่วมกันนั้นหนึ่งระวัง โรคเอดส์ระบาตจริงจัง เราควรรระวัง
เวลาสำสอน สวมใส่ไว้ก่อนนะถุงยางอนามัย เตี่ยวันนี้เมืองไทยนายแพทย์ตกใจโรคเอดส์แพร่หลาย
ๆ ใครเป็นแล้วก็ต้องตาย ไม่ว่าหญิงชายตายกันมานาน หญิงขายบริการเป็นกันนับล้านคนรู้หรือ
ยัง ใผได้ฟังแล้วจำเอาไว้เตี่ยวันนี้เมืองไทยโรคเอดส์มันหน้า จักแมนเวรอีหยั่งหรือกรรมไปหากลำ
สำสอนทุเรศ จังได้เป็นโรคเอดส์นายแพทย์เพิ่นเดือดร้อนกะเป็นย่อนเพราะคุณ เป็นเพราะบุญ
แล้วเขาได้ใช้คุณหมอนามายนายแพทย์เป็นหวง ประชาชนคนไทยทั้งปวงไปหากควงหารกร่วมเพศ
พวกคนไทยจังเป็นโรคเอดส์เพศสัมพันธ์สำคัญโรคร้ายมันตายแล้วนับปทน จังแมนคนบ่ย่านโรค
เอดส์ นำทุเรศสงสารแท้ ๆ คุณหมอบ่แลต้องตายจ้อย นายแพทย์บ่คอยต้องตายน่า คุณหมอ
เชิญมารักษาไว้ พวกเราชาวไทยสิตายแล้ว สิตายแล้ว

● กลอนลำที่ 6 ลำทำนองทางยาวต่อต้านยาเสพติด

ขอกราบเรียนเด้อทุกๆ ท่าน พวกกันอ่านตรงคิดเศรษฐกิจของสำคัญทุกวันนี้มันแย่ รัฐ
บาลกำลังแก้วิธีการอยู่หลายอย่าง ปัญหาคนว่างงานราคาของกะขึ้นหลายแท้สู่วัน ค่าน้ำมันกะ
ขึ้นฮอดค่าน้ำตาลทราย ตามตลาดบ่มีขายจักผู้ใดกักตุน จังแมนบุญกรรมแท้ผ้าหรือแพของใช้
อาหารบริโภค จังแมนโชคเคราะห์ร้ายเรื่องรัฐบาล ตาสงสารเพิ่นแท่นอแม่รัฐบาลทักษิณ ตามได้
ยินมวนหมูรัฐมนตรีตามกระทรวงทะเบียนกรมทุกชระทมใจแท้ เป็นจังได้กะต้องแก้วิกฤติการให้ลุ
ลวง ประชาชนเป็นหวงชาวนิกรทุกหัวหน้าประชาเชื่อให้ส่วยกัน รัฐบาลเฮานั้นชื่อ่านายทักษิณ
ตามได้ยินเพิ่นบอกมาขอเวลาตามสมควรส่วนสิหาทางแก้ เศรษฐกิจกำลังแย่ประชาชนเอาใจชอย
อย่าคอยหาก่อเรื่องให้เมืองไทยวุ่นวาย ขอเดื่อพวกน่องอ้ายอย่าไปก่อทางผิด เช่นอย่างยาเสพติด
ติดมันเป็นภัยต่อชีวิต มันเป็นพิษต่อสังคม ให้บอกกันอย่าไปใกล้ บอกลูกหลานเฮาไว้ใผ ๆ กะ

ตามสง่า ยาเสพติดทุกอย่างว่าแต่สุราหรือกัญชาหรือฝิ่น เฮโรอีนตลอดฝิ่นและยาบ้าเขาน่าอย่าทดลอง จำพวกของที่ว่านี้เจ้าหน้าที่แสวงหา นักเรียนนักศึกษาประชาชนคนทั้งหลายอย่าลืมนึกเข้าไปใกล้ ติดแล้ววิเสียดใจอนาคตบ่ก้าวหน้าเสี่ยงทางการศึกษา เสียชื่อเสียงพ่อแม่ บ่ว่าแต่ชื่อครูบาอาจารย์ ชื่อสถาบัน ชื่อโรงเรียนนั้น ๆ มันเสียเกลี้ยงชื่อเสียง ถ้าลืมนึกให้เกลี้ยงเสียชีวิตถึงตาย ขอนำเดื่อพวกลูกหลานนักเรียน ม.ต้น ม.ปลาย อย่าเดื่ออย่าไปใกล้ ให้พากันระวังไว้ในเมืองหรือบ้านนอก ขอโทษเดื่อที่ลำบากเพราะหวังดีต่อท่านทำงานด้านเครื่องกล ขับรถยนต์ส่งนักเรียน แม่ค้าหรือรับส่งคนงาน รถโดยสารพวกช่างยนต์กลไก อย่ากินให้จำไว้ ยาเสพติดเป็นภัยร้ายอันตรายอย่างยิ่ง ภัยสิเกิดแก่ท่านชาวบ้านกะเล่าตาย รัฐบาลจั่งได้ตั้งให้ปราบผู้ทำผิด ยาเสพติดขนมาจากเมืองเหนือต่อแดนกับพม่า ขนออกมาจากในภูในผาพวกชาวไม้งชาวแม่แฉว เชียงใหม่ เชียงราย ทั้งแม่สายหรือแม่สอด มีน้อยรายดอกสิรอดตำรวจไทยปราบแท้ลองแม่บ่เชื่อผม บอกว่าไปบ่มันจนติดคุกจนตาย ผิดกฎหมายต้องประหารชีวิตทุกคนระวังไว้ ตำรวจไทย วิสามัญ ฆาตกรรมกะหลายแล้วแถวเมืองเหนือได้ยับบ่ บอกลูกหลานเดื่ออียาเสพติดพิษร้ายตายแล้วนับบ่ทน มันร้ายกว่าพวกปล้นชิงทรัพย์เอาของ เสียสมอง เสียทั้งอนาคตอย่าทดลองให้ควรเว้น มันเป็นอันตรายทำลายประเทศชาติ กระผมขออนุญาตที่ได้ล้า พวกพ่อแม่น้องรัฐบาล เขาต้องประกาศสงครามกับยาเสพติดคักๆ แท้เป็นจั่งใดกะต้องแก้ไขเมืองบ้านได้อยู่เย็นเป็นไทย แท้ถิ่นสยามสมญานามว่าไทยแหลมทองของเขาเฮ้ย...

2) กลอนลำที่ผู้ฟังชื่นชอบ ประทับใจ

- กลอนลำ "แต่งสังหารสาว" เพราะให้ความสนุกสนาน สองแง่สามง่าม เสียดสีล้อเลียนเพศหญิง
- กลอนลำ "แต่งเลงเตง"
- กลอนลำ "หาฮากยา"
- กลอนลำ "ไต่ว่าที่ หญิงดีชายชั่ว"
- กลอนลำ "ไอ้ไหย่น ๆ สาวโยนยานเฮ้ย"
- กลอนลำ "ตุ้มพีแน่สาวตุ้มพีแน"

3.2.5 ความสำเร็จ เกียรติยศในชีวิตในชีวิต

หมอลำเคนดาเหล่าได้ประกอบอาชีพทางด้านศิลปวัฒนธรรมด้วยการแสดงหมอลำเพียงอย่างเดียวจนประสบผลสำเร็จในด้านชื่อเสียงและด้านเศรษฐกิจ พอสมควร จนสามารถสนับสนุนให้บุตรธิดา ได้รับการศึกษาในระดับสูงและประกอบอาชีพอย่างมั่นคงได้ โดยมีภรรยาและบุตรดังนี้

ภรรยาคนที่ 1 คือ นางเบ็ญ กำไม มีบุตรด้วยกัน 3 คนคือ

1. นางชื่นจิตร์ การบุญ อาชีพรับราชการครู
 2. นางประเสริฐศรี หิรัญมาพร อาชีพรับราชการครู
 3. นายทรงศิลป์ ดาเหลา อาชีพรับราชการกรมราชทัณฑ์
- ภรรยาคนที่ 2 คือ นางพูนทรัพย์ ผาสา มีบุตร 1 คนคือ

1. นายพยุงค์ศักดิ์ ดาเหลา อาชีพ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
- ภรรยาคนที่ 3 คือ นางคำภา ฤทธิพิศ มีบุตร 6 คนคือ

1. นางสาวดารณี ดาเหลา อาชีพ ศิลปินนักร้อง
2. นายเริงชัย ดาเหลา อาชีพ พนักงานต้อนรับ
3. นางสาวดวงธิดา ดาเหลา อาชีพ พนักงานสายการบินไทย
4. นายยอดชาย ดาเหลา อาชีพ พนักงานรัฐวิสาหกิจ
5. นางสาวประกายแก้ว ดาเหลา อาชีพ นักศึกษา
6. นางสาวแววตา ดาเหลา อาชีพ นักศึกษา

ภรรยาคนปัจจุบันคือ นางบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย ไม่มีบุตรด้วยกัน โดยพักอยู่ที่ บ้านเลขที่ 528/155 หมู่บ้านแก่นทองธานี ซอย 3 ถ.มลิวัลย์ ต.บ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000 โทร. (043) 344484 เป็นที่น่าสังเกตว่าในบรรดาทายาทของหมอลำเคน ไม่มีผู้สืบทอดสายงานด้านหมอลำเลยเนื่องจากยุคสมัยและค่านิยมที่เปลี่ยนไป การศึกษาทำให้ลูกมองเห็นอาชีพที่หลากหลายเป็นทางเลือกของชีวิต ทั้งคุณพ่อเองได้ทุ่มเทใช้ชีวิตการทำงานอย่างหนัก จนบุตรมองเห็นว่า ไม่มีความสามารถที่จะทำงานอาชีพนี้ได้ดีเท่าคุณพ่อได้

ผลงาน และ รางวัลเกียรติยศที่ หมอลำเคน ดาเหลา ได้รับ สรุปดังนี้

ปี 2531	ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี 2531 ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
ปี 2533	นายกสมาคมสหพันธ์หมอลำแห่งประเทศไทย
ปี 2534	คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจึงประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติให้หมอลำเคน ดาเหลา เป็น ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ประจำปี 2534

3.2.6 ข้อคิดและความต้องการในการสนับสนุนจากศิลปินแห่งชาติ

“ต้องการทำคุณประโยชน์แก่สังคมในด้านช่วยอนุรักษ์ศิลปการแสดงหมอลำให้คงอยู่สืบไป ”

ควรมีการสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมหมอลำ ดังนี้

- ต้องการเกียรติประวัติโดยได้รับการเสนอชื่อให้ได้รับปริญญาคุณวุฒิพิเศษด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้ร่วมอนุรักษ์ศิลปการแสดงหมอลำ

หมอลำ จวีวรรณ ดำเนิน
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ)
ปี พ.ศ. 2536

3.3 กรณีศึกษา : หมอลำจิวรรณ ดำเนิน

- ชื่อ นางจิวรรณ พันธุ
- ชื่อในการแสดง หมอลำจิวรรณ ดำเนิน
- ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536
- ที่อยู่ในปัจจุบัน 23 / บ้านพักข้าราชการครู วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ถ.มีโชคชัย
อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด 45000 โทรศัพท์ 043 – 524530 , 09 - 5776289

3.3.1 ชีวิตครอบครัว การศึกษา การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมหมอลำ

หมอลำจิวรรณ ดำเนิน เดิมชื่อ จิว ดำเนิน เหตุด้วยบิดาและผู้ใกล้ชิดชอบเรียกขานว่า "จิวรรณ" อยู่เสมอ เมื่อแต่งงานและจดทะเบียนสมรสแล้วจึงเปลี่ยนทั้งชื่อและนามสกุลเป็น "จิวรรณ พันธุ" แต่ประชาชนทั่วไปจะรู้จักในนาม "หมอลำจิวรรณ ดำเนิน"

นางจิวรรณ ดำเนิน เกิดเมื่อวันพุธที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2488 ปรึกษาที่บ้านหนองไหล ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นบุตรของ นายซาลี และนางแก้ว ดำเนิน บิดามีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี มีอาชีพเป็นหมอลำ โดยสายเลือดนับตั้งแต่ทวดซึ่งเป็นทั้งหมอลำ หมอสูชัญญ์(หมอสูตร) ที่มีความสามารถจนเจ้าเมืองอุบลราชธานีในสมัยนั้นตั้งชื่อให้ว่า "นามวงษา" ได้ถ่ายทอดมาสู่ปู่ที่ชื่อ หมอลำจันดา หรือคนทั่วไปให้ฉายาว่า "หมอลำจันดาตุ้แตก" (คำว่า "ตุ้แตก" หมายถึง ตุ้คัมภีร์ มีความรู้แตกงานในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาทั้งทางโลกและทางธรรม) จนกระทั่งสืบทอดมาถึงรุ่นพ่อคือ หมอลำซาลี ก็มีชื่อเสียงโด่งดังในทางการลำกลอนจนคนทั่วไปให้ฉายาว่า "ซาลีข้าวกรอบ" (เพราะหมอลำลำดีจนคนติดใจจนลิ้มไปเกี่ยวข้าวที่สุกเหลืองจนกรอบ) สืบทอดมาถึงรุ่นหมอลำจิวรรณ นับเป็น รุ่นที่ 6 และเป็นรุ่นที่ประสบความสำเร็จถึงขีดสุด

กล่าวถึงหมอลำซาลีผู้เป็นบิดา ได้ร่ำเรียนผ่านครูลำถึง 32 ชั้น หมายถึงไหว้ครูขอเป็นศิษย์กับครูผู้เชี่ยวชาญด้านการลำถึง 32 ครั้ง (คน) และประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัด และไม่นำวิชาเหล่านั้นไปใช้ในทางที่ผิด การลำจึงเสมือนว่า "เป็นศิษย์ของพระตถาคตด้วย"

หมอลำซาลี มีภรรยาคนแรกคือนางบัว ดอกบัว มีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คือ นางกองมี มีศรี (ดำเนิน) อาชีพค้าขาย และ นางทองดี ศรีทองคำ (ดำเนิน) ปัจจุบันทั้งสองอยู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อภรรยาคนแรกเสียชีวิตหมอลำซาลีจึงได้สมรสใหม่กับนางแก้ว

ลอยหา ซึ่งเป็นมารดาของหมอลำจิววรรณ มีบุตรธิดาด้วยกัน 6 คน ชาย 4 คน หญิง 2 คน คือ ทั้งหมดมีอาชีพค้าขาย ยกเว้น จิววรรณ ดำเนิน บุตรคนที่ 3 ที่มีอาชีพหมอลำ

ในวัยเด็กอายุ 7 ขวบ หมอลำจิววรรณ มีความฝันอยากเป็นครู วันหนึ่งได้มีโอกาสตามเพื่อนซึ่งเป็นลูกครูไปในตัวเมืองอุบลราชธานี เห็นบ้านเรือนเขาสวยงาม หลังใหญ่เสาเหลี่ยมประตูเหล็กดัด หลังคาสังกะสี (สมัยก่อนคนส่วนใหญ่นิยมมุงหลังคาด้วยหญ้าคา) จึงอยากมีบ้านในเมืองและมีประตูเหล็กดัดบ้าง แต่พ่ออยากให้เป็นหมอลำ โดยบอกว่า "ลูกหมอลำต้องเป็นหมอลำ" "ถ้าอยากมีบ้านประตูเหล็กดัด และหลังคามุงสังกะสีต้องหัดลำ เมื่อลำเก่งแล้วก็ได้ค่าจ้างมีเงินมากมาย เมื่อนั้นอยากได้อะไรก็ได้สนใจตามปรารถนา" จากนั้นมาจึงพยายามเรียนลำตามที่บิดาต้องการ แต่พี่ชายคนติดกันชื่อ นายเจลิยว ดำเนิน ที่ไม่สนับสนุนเพราะไม่ต้องการให้น้องสาวเป็นหมอลำ "เดินกินรำกิน"

วัยเยาว์ มีชีวิตเป็นอยู่แบบชานาในชนบททั่วไป คือถึงฤดูทำนาก็ช่วยบิดามารดาทำนา แม้ว่าบิดาจะเป็นหมอลำแต่อาชีพหลักก็คือทำนาอยู่เหมือนเดิม บิดามารดาสอนให้รู้วิธีถอนกล้าดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว ช่วงที่ไม่ได้ทำนาก็สอนให้ช่วยเลี้ยงไหม ทอผ้า ตามธรรมเนียมของลูกผู้หญิง ส่วนพี่ชายคนโตทั้งสองไปเรียนหนังสือในตัวอำเภอ นาน ๆ จะได้มาช่วยงานบ้าน

การศึกษา เข้ารับการศึกษาชั้นต้นปี พ.ศ.2495 จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) ปี พ.ศ.2498 จากโรงเรียนบ้านหนองไหล ตำบลสร้างถ่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี เด็กหญิงจิววรรณ เป็นนักเรียนที่มีความประพฤติดี ขยัน ตั้งใจศึกษาหาความรู้ ชอบอ่านหนังสือทุกชนิดมีสติปัญญาดีเลิศ ความจำแม่นยำ เรียนเก่ง ผลการสอบมักได้อันดับที่ 1 เสมอ ได้รับการยกย่องจากครูผู้สอนตลอดเวลา และได้รับความไว้วางใจจากครู "ให้สอนเพื่อนแทนครูอยู่เสมอ" ส่วนด้านกีฬา ก็ได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนโรงเรียนไปแข่งขันระดับกลุ่ม และได้รางวัลที่ 1 มาแทบทุกครั้ง เช่น การวิ่งผลัด วิ่งเปรี๊ยะ ห่วงยาง และแชร์บอล เป็นต้น

การเรียนลำ เริ่มเรียนกับบิดาตั้งแต่อายุได้ 5 ขวบ โดยบิดาฝึกให้ร้องเสียงนก เสียงไก่ เสียงสุนัข เสียงแมว ฝึกให้ดำน้ำและออกเสียงตะโกนในน้ำ เมื่ออายุ 6 ขวบ ให้ฝึกเขียนอ่านตามแบบฉบับของพระเณร สอนการลำได้ตอบระหว่างกลอนชายหญิง เช่น กลอนลำทางสั้น กลอนลำทางยาว และกลอนลำเกี่ยว สาระของกลอนจะประกอบไปด้วย ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และลัทธิธรรมเนียมของท้องถิ่น เป็นต้น จึงนับว่าบิดาเป็นครูคนแรกในการเรียนลำ ครั้นอายุ 8 ปี เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 บิดาให้ฝึกประสบการณ์การลำกับคณะหมอลำเพลินประจำหมู่บ้าน หัวหน้าคณะชื่อ นางคุณ โดยให้รับบทเป็นตัวเอกตอนเป็นเด็ก ซึ่งนิยมเล่นเรื่อง "ขุนช้างขุนแผน และ แก้วหน้าม้า" หัวหน้าคณะมีความพอใจในแว้วความสามารถ

ของเด็กหญิงฉวีวรรณจึงให้คนมารับไปซอมลำที่บ้านทุกวัน ซอมเสร็จก็ "จุดได้" มาส่งบ้าน ถ้ามีงานแสดงไกลๆ บิดาจะตามไปด้วย ได้ค่าตอบแทนคืนละ 8 - 12 บาท เมื่อได้เงินมาแล้ว "ก็แบ่งให้บิดามารดา เพื่อส่งให้พี่ชายทั้ง 2 คนเรียนชั้นมัธยมศึกษาในอำเภอม่วงสามสิบ ที่เหลือก็ซื้อเสื้อผ้า สมุด ดินสอ"

หลังจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จึงได้เรียนลำอย่างจริงจังด้วยความมานะพากเพียร ฝึกท่องกลอนและเขียนกลอนเอง แนวของหมอลำเริ่มปรากฏชัดขึ้นเป็นลำดับ หมอลำฉวีวรรณ "เป็นคนมุ่งมั่นทำอะไรทำจริง มีคติประจำใจ" ที่ได้จากบิดาว่า "ไปให้สุด ขุดให้ถึง"

เมื่อปี พ.ศ.2502 บิดาจึงส่งไปเรียนลำกับพี่สาวต่างมารดาชื่อ นางทองดี ดำเนิน (สอนทองคำ) พี่สาวต่างมารดาซึ่งเป็นหมอลำมีชื่อเสียง รับราชการอยู่กรมโฆษณาการของประเทศไทย ในระหว่างนี้หมอลำฉวีวรรณได้มีโอกาสศึกษาการอ่านการเขียนภาษาลาวและเรียนหมอลำต่างๆ วาด(ทำนอง)ต่างๆของชุมชนลาว เช่น ลำดั่งหวาย ลำคอนสะหวัน ลำสาละวัน ลำสีทันดร ชับบีม ชับทุ่งพระบาง เป็นต้น (ต่อมากลุ่มลำประเภทต่างๆได้ถูกนำมาเผยแพร่ในชุมชนอีสานอย่างกว้างขวาง และเป็นพื้นฐานในการสร้างวาดลำขึ้นใหม่ของหมอลำฉวีวรรณ ในสมัยต่อมา) ปลายปี พ.ศ. 2502 พี่สาวคลอดลูกต้องอยู่กรรม (เข้าไฟ) ไม่สามารถไปแสดงหมอลำได้ มอบให้น้องสาวคือหมอลำฉวีวรรณรับงานและออกลำแทน จากนั้นชื่อเสียงหมอลำฉวีวรรณก็เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในเขตนครเวียงจันทน์ หลวงพระบาง จำปาศักดิ์ และสีทันดร ถึงกับมีนักจัดรายการวิทยุของนครเวียงจันทน์ได้ว่าจ้างให้ลำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งราชอาณาจักรลาว ทุกเช้าและเย็นวันละ 30 นาที สิ่งที่ได้เรียนรู้จากพี่สาวนอกเหนือจากกลอนลำแล้ว ก็คือจุดเด่นของลูกคอกลูกเอื้อนที่มีเสน่ห์แปลกไม่เหมือนใคร ส่วนเทคนิคที่ได้ไปจากบิดาคือน้ำเสียง "ฮ่าฮอน" (ลูกออกฮ่อน) ครั้นปี พ.ศ. 2504 ประเทศลาวเกิดความไม่สงบภายใน บิดาจึงไปรับตัวกลับมาฝึกลำกับบิดาต่อที่เมืองไทย

ปี 2505 บิดาได้พาหมอลำฉวีวรรณ ไปสมัครเรียนที่สำนักงานหมอลำอีสานของ อาจารย์ทองลือ แสนทวิสุข ท่านไม่ได้เป็นหมอลำแต่เป็นผู้จัดการรับงานหมอลำ (เป็นหลานของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์) มีสำนักงานอยู่ข้างวัดเลียบ จังหวัดอุบลราชธานี อาจารย์ทองลือมีอาชีพประจำเป็นหัวหน้ากรไฟฟ้าจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนอาชีพเสริมคือก่อตั้งสมาคมหมอลำอีสาน คนในสมาคมเรียกพ่อทองลือว่า "อาจารย์" กันทุกคน เพราะสมาคมหมอลำอีสาน ทำหน้าที่รับงานให้หมอลำในสังกัดและเปิดรับลูกศิษย์หมอลำคนใหม่ๆ รายได้ของสมาคมมาจากเปอร์เซ็นต์ที่หักจากค่าจ้าง-ค่าสอนที่หมอลำได้รับร้อยละ 10 ส่วนค่าเรียนลำเก็บคนละ 1,500 บาท ในรุ่นที่หมอลำฉวีวรรณมาสมัครเรียนนั้นมีนักเรียนรุ่นเดียวกัน 4 คน มาจากอำเภอเดชอุดม 2 คน อำเภอ

อำนาจเจริญ 1 คน และอำเภอม่วงสามสิบ 1 คน (หมอลำจิววรรณ) เรียนสำเร็จสามารถออกกำ
เป็นอาชีพได้ 3 คน อีก 1 คนเรียนไม่สำเร็จ เพราะขณะเรียนได้แต่งงานมีคู่ครองเลยเลิก ส่วนเรื่อง
การสอน มอบให้ หมอลำในสมาคมเป็นครูสอน สุดท้ายแต่"ลูกศิษย์คนใดจะเลือกหมอลำคนไหน
เป็นครู" สำหรับหมอลำจิววรรณนั้นเลือก หมอลำคำภา ฤทธิฤทธิ และ หมอลำบุญเพ็ง ฝัฝิว
ชัย เป็นครู ด้วยเพราะมีใจชอบและศรัทธาครู 2 ท่านเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และก็เป็หมอลำที่มีชื่อ
เสียงโด่งดังมากในขณะนั้นจึงมีงานสำคัญอยู่เสมอ ในระหว่างเรียนครูจึงไม่ค่อยมีเวลาอยู่สำนัก
งานนัก เวลาครูพักจากงานแสดงครูก็จะต่อกลอนลำให้กับรุ่นพี่ๆ การสอนลูกศิษย์จึงไม่ค่อยได้
เรียนเป็นกิจจะลักษณะเท่าที่ควร ฉะนั้นหมอลำจิววรรณ จึงแอบฟังจากที่ครูสอนรุ่นพี่ เรียกว่าเป็น
วิธีเรียนแบบ "ครูพักลักจำ" และ ฟังจากเทปหมอลำของครู

การเรียนอยู่ที่สำนักของอาจารย์ทองลือ อยู่ในฐานะลูกหลานต้องช่วยงานบ้าน ตักน้ำ ปิด
กวาดเช็ดถูบ้าน เลี้ยงลูกให้กับภรรยาเจ้าของสำนักควบคู่ไปกับการเรียนลำไปด้วย เป็นที่รักใคร่
เอ็นดูของเจ้าของสมาคมเหมือนลูกหลาน และด้วยหมอลำจิววรรณมีความจำดีเยี่ยม กระแสเสียง
ไพเราะกว่าศิษย์คนอื่น เวลาที่มีผู้มาว่าจ้างอาจารย์ทองลือจึงมักจะให้ลำโชว์อยู่เสมอ

ส่วนท่าทางลีลาการฟ้อนประกอบการลำ ได้แบบอย่างมาจากหมอลำหญิง หมอลำคำ
ปุ่น สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ มีภูมิลำเนาอยู่บ้านดอนแคน อำเภอพิบูลย์มังสาหาร จังหวัด
อุบลราชธานี แต่ไปประจำอยู่กรมประชาสัมพันธ์ (เป็นหลานของอาจารย์ทองลือ แสนทวิสุข) เวลา
ครูกลับบ้านมักจะมาพักอยู่ที่สมาคมหมอลำของอาจารย์ทองลือ หมอลำจิววรรณจึงได้ฝากตัวเป็น
ศิษย์ให้สอนลีลาท่าทางการฟ้อน โดยอาสาซักผ้า เก็บอุปกรณ์ข้าวของให้ครูเวลาไปแสดง แทนค่า
เรียน

ปลายปี 2505 อาจารย์ทองลือมองเห็นว่าหมอลำจิววรรณพัฒนาตัวเองไปมากแล้ว ด้วย
น้ำเสียงที่โดดเด่น และแปลกมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เวลาลำใช้ทำนองของพี่สาว (หมอลำทองดี
สอนทองคำ) ซึ่งลำได้ไพเราะเป็นพิเศษ จึงแนะนำให้ยี่ดวดลำทำนองนี้เป็นหลัก และก่อนจะให้
ออกงาน ก็พาไปลำออกอากาศทางสถานีวิทยุ วปถ.6 ค่ายทหารอำเภอวารินชำราบ จังหวัด
อุบลราชธานี ในวันเสาร์ - อาทิตย์ วันละ 30 นาที เป็นการหาประสบการณ์ก่อนจะรับงานว่าจ้าง
จริง เมื่อเรียนลำมาได้ประมาณ 6 เดือน จึงอนุญาตให้ออกงานเป็นครั้งแรกที่อำเภอเขมราชู
จังหวัดอุบลราชธานี โดยให้ลำสลับกับ หมอลำเข็มทอง ฉันทวี มี หมอลำทองเจริญเป็นตัวยี่น
เนื่องจากในการลำสมัยก่อน หมอลำคนหนึ่งๆ ต้องจำกลอนได้อย่างน้อย 60 - 70 กลอนจึงจะลำ
ได้ตลอดงานถึงสว่าง แต่หมอลำจิววรรณท่องจำกลอนได้เพียง 38 กลอนเท่านั้น ค่าตัวครั้งแรกได้
รับเป็นเงิน 1,200 บาท หักค่าสมาคมร้อยละ 10 เหลือ 1,080 บาท

3.3.2 ประสบการณ์ทำงานหมอลำ และ อื่น ๆ

หมอลำจิววรรณ เริ่มเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานแสดงหมอลำจึงมีเข้ามาอย่างต่อเนื่อง จากที่รับงานเดือนละ 2 – 3 ครั้งก็เพิ่มขึ้นเดือนละ 15 – 20 ครั้ง ทำให้ปฏิภาณไหวพริบในการแสดง และไหวหารในการโต้ตอบเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับจนกลายเป็นหมอลำดังและมีค่าตัวสูง หมอลำชายที่เคยลำคู่มีหลายคน เช่น หมอลำทองคำ เพ็งดี หมอลำเคน ดาเหลา หมอลำบุญมี เผ่าภูลี หมอลำวิเชียร ทอนทอง หมอลำทองจันทร์ คำพานิช เป็นต้น ในสมัยที่เริ่มออกลำใหม่ๆ ยังอ่อนประสบการณ์หมอลำฝ่ายชายที่ลำคู่หวังจะ“ลำหักลำโค่นให้คู่ลำหญิงพ่ายแพ้” โดยได้เคยเจอประสบด้วยตนเองก็คือ หมอลำวังสถาน เป็นการลำในงานฉลองพัศตรัยศตราบั้ง ได้ชวนให้ลำกลอนสดกลอนด้น “การที่ประสบการณ์ยังไม่เพียงพอ ทำให้หมอลำจิววรรณไม่สามารถลำต่อไปได้ ถึงกับต้องร้องไห้ยอมแพ้” และอีกคนคือ หมอลำทองลี ฉายา “หมอลำทองลิวาวิตถลม” คนนี้เล่นให้ลำเกี่ยวทั้งคืน ครั้งนั้นลำในสวนส้มกำนันจุล ส่วนหมอลำชายที่ลำเข้าคู่กันดีไม่ว่าจะเป็นลำกลอนหรือลำเรื่องต่อกลอน ก็คือ หมอลำทองคำ เพ็งดี จนกลายเป็นคู่พระคู่นาง คู่ขวัญติดปากของมหาชน “ทองคำเพ็งดี-จิววรรณดำเนิน” ซึ่งเริ่มลำคู่กันตั้งแต่ พ.ศ. 2506 เป็นต้นมา และทั้งสองได้สร้างสรรค์วาดลำทำนองที่เป็นแบบฉบับของตนเองขึ้นมาใหม่ ซึ่งเรียกว่า “ทำนองอุบลหรือวาดอุบล” ซึ่งแตกต่างจาก “วาดลำของลาวเวียง” ตรงที่การเอื้อนเสียงและใช้ลูกคอสูงต่ำอย่างน่าฟัง ชาวบ้านทั่วไปมักเรียกว่า “วาดลำทองคำ-จิววรรณ” (ก่อนปี พ.ศ. 2506 นั้นหมอลำที่นิยมกันมากคือหมอลำกลอน และ หมอลำหมู่ที่ใช้ทำนองลาวเวียงหรือทำนองของคนลาวเท่านั้น) ต่อมาเมื่อหมอลำทองคำและหมอลำจิววรรณได้สร้างทำนองใหม่ขึ้นมาแล้ว “นำมาลำเป็นเรื่อง” โดยใช้คนลำเพียง 2 คน เรียกว่า “ลำเรื่องต่อกลอน” จนกลายมาเป็นที่ชื่นชอบของมหาชนทั่วไป ลำเรื่องต่อกลอน ที่นิยมลำได้แก่วรรณคดีอีสานเรื่อง “สีหนมโนราห์ นางแดงอ่อน ท้าวกำกาดำ การะเกด ท้าวสุริยวงศ์ ท้าวโลวัตตร ขูลูนางอ้ว ขุนทิงขุนเทือง นางนกระยางขาว” เป็นต้น

เอกลักษณ์ของหมอลำจิววรรณ ที่โดดเด่นกว่าหมอลำในแบบฉบับเดิมในยุคเดียวกันอย่างเห็นได้ชัดก็คือ “สร้อยเสียงที่โหยหวนไพเราะ การเอื้อนเสียงลงลูกคอเป็นระดับสูงต่ำอย่างน่าฟัง” ที่ภาษาหมอลำเรียกว่า “ลูกสะเดิด” ถือเป็นไม้ตายสำหรับเรียกร้องความสนใจจากคนฟัง เวลาเห็นคนฟังดูร่อยไปก็จะเรียกลูกสะเดิดออกมาใช้ เป็นได้กระฉับกระเฉงกระชุ่มกระชวยขึ้นมาทันที แต่จะไม่ทำบ่อยจนเผลอ

ปี พ.ศ. 2507 บริษัทลิเวอร์บราเธอร์ (ประเทศไทย) ได้ว่าจ้างหมอลำจิววรรณและหมอลำทองคำลำออกอากาศทางสถานีวิทยุทั่วประเทศจึงยิ่งเพิ่มความนิยมจากมหาชนอย่างกว้างขวาง

ปี พ.ศ. 2508 ลำเรื่องต่อกลอน "ฉวีวรรณ-ทองคำ" ยังไม่มีชื่อคณะ บริษัทลีเวอร์บริจาเธอร์ ได้ใช้แผนการตลาดโดยให้ประชาชนคนฟังตั้งชื่อคณะ ผู้ฟังได้ส่งชื่อเข้ามามากมาย ในที่สุดก็ได้ชื่อคณะว่า "รังสิมันต์" ซึ่งพ้องกับชื่อคณะละครของภาคกลางที่กำลังโด่งดังอยู่ในขณะนั้นคือ "ละครวิทยุคณะรังสิมันต์" โดยมีเจ้าของเสียงคือ อัจฉราวดี เกาเสถียร และบำรุง เกาศิยานันท์

"รังสิมันต์" เป็นคณะหมอลำเรื่องต่อกลอนต้นแบบในภาคอีสาน ภายใต้การบริหารของหมอลำฉวีวรรณ เริ่มต้นจากคน 2 คนคือ "หมอลำทองคำ-ฉวีวรรณ" ซึ่งเป็นตัวพระตัวนาง จากนั้นได้รับสมาชิกลูกวงชุดแรก 11 คน เพื่อแสดงเป็นตัวประกอบอื่นๆ เช่น ตัวตลกชาย คนสำคัญคือนายร้อยสามสิบ (แต่งตัวโดยใช้ผ้ายัดพุงให้ป่อง) ตัวตลกหญิงคือ อีหอย ที่เป็นตัวชูโรงสำคัญของคณะที่ผู้ชมจดจำกันได้ดี เมื่อมีชื่อเสียงมากขึ้นสมาชิกลูกวงก็เพิ่มขึ้นจนกระทั่งมีจำนวนถึง 200 คน เรื่องที่นิยมนำมาแสดงส่วนใหญ่เป็นวรรณคดีอีสานและนิทานชาดก เช่น "มหาเวสสันดรชาดก จำปาสีตัน มโนราห์ นางแดงอ่อน ท้าวสุริยวงศ์ นางนกกระยางขาว ขุนทิงขุนเทือง ท้าวกำกาคำ การะเกด ท้าวโสวัตร ขูลูนางอ้อ" เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2508-2509 เริ่มบันทึกเสียงให้กับบริษัทแผ่นเสียงทองคำเสียงสยามที่ห้องบันทึกเสียงกมลสุโกศล และ ได้รับโล่ทองคำฝั่งเพชรจากกรมประชาสัมพันธ์ จากการประกวดหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 4 ได้รับการขนานนามจากสื่อมวลชนและมหาชนว่าเป็น "ราชินีหมอลำ"

"การบริหารจัดการคณะหมอลำรังสิมันต์" เป็นบทบาทสำคัญอีกบทบาทหนึ่งที่โดดเด่นมากสำหรับหมอลำฉวีวรรณ นอกจากจะกำหนดบทบาทตัวละครแต่ละตัวแล้ว ต้องสังเกตผู้ฟังผู้ชมไปด้วยตลอดการแสดง เพื่อ ปรับรูปแบบการแสดงและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในทุกๆฉาก เช่น การปรับลูกวง ปรับทีมดาวตลกเพื่อให้ดึงดูดผู้ฟังให้อยู่ได้ตลอดคืนด้วยความถูกอกถูกใจผู้ชมผู้ฟัง

หมอลำฉวีวรรณในฐานะหัวหน้าคณะ ต้องรับผิดชอบแต่งกลอนลำให้ทุกคนลำประกอบได้อย่างครบถ้วน สำหรับลูกวงคนใดที่มีความสามารถอยู่แล้วก็จะ"แปลงทาง"ให้เพื่อนำไปต่อเติมเอาเอง เช่น ลำนวน "หย่ากบกับหย่าวตั้งแต่ก่อนซีไฉ ไหลกบกับไหลตั้งแต่ก่อนซีฟ้า น้ำตานองกบหย่าวน้ำ" (หมายถึงการใช้โวหารเปรียบเทียบให้เห็นภาพและเกิดความรู้สึกอึดอัดตามในการพลัดพรากหรือสูญเสียสิ่งที่รัก) เป็นต้น

หมอลำฉวีวรรณ ได้พบคนรักครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2508 เป็นคนเป็น อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนั้นเขาเป็นชายหนุ่มที่เพิ่งจบจากโรงเรียนอาชีวศึกษาและมาช่วยแสดงในขณะทำการแสดงอยู่นั้น เขาเป็นนักดนตรีที่เล่นดีและมีความสามารถในการเล่นหมอลำฉวีวรรณ แรกๆจะตีสนับทึบกับทางน้องสาวเป็นวงดนตรีที่เล่นเป็นลูกวง

และมีหน้าที่ดูแลปรนนิบัติเรื่องอาหารการกิน การหลับนอนของพี่สาว ครั้งนั้นความรักของทั้งสอง จึงยังไม่ได้แสดงออกชัดเจนนัก ต่อเมื่อทั้งสองได้พบกันอีกครั้งเมื่อวังสิมมันต์ไปเปิดทำการแสดงที่วัด รัญญาวาส อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ขณะนั้นหมอลำฉวีวรรณก็ยังคิดว่าโกมินทร์มาชอบ พออยู่กับน้องสาวของตนจึงไม่ได้สนิทสนมมากนัก ล่าสุดเปิดการแสดงที่บ้านช่องแมว อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ขณะทำการแสดงในบทรำหรืออยู่นั้นนางเอกหมอลำฉวีวรรณเกิดเป็นลมหมดสติไปเพราะพิษไข้ต่อมทอลซิลอักเสบ ฝ่ายหมอลำทองคำ ผู้เป็นพระเอกในท้องเรื่องเห็นว่าหมอลำฉวีวรรณยังสาวรุ่นอยู่ส่วนตนนั้นมีครอบครัวแล้วจึงไม่กล้าเข้าอ้อมไปขึ้นรถ โกมินทร์จึงได้อ้อมหมอลำฉวีวรรณมาขึ้นรถเพื่อส่งโรงพยาบาล เมื่อฟื้นจากไข้แล้วภายหลังคุณโกมินทร์ได้สารภาพความจริงว่าที่สนิทกับน้องสาวเพราะแท้ที่จริงนั้นเพราะอยากใกล้ชิดหมอลำฉวีวรรณผู้เป็นพี่สาวนั่นเอง หมอลำฉวีวรรณได้ตัดสินใจเลือกโกมินทร์เป็นคู่ชีวิต แต่ยังไม่แต่งงานกันในขณะนั้น เพราะความฝันในวัยเยาว์ที่บอกกับบิดาว่าอยากมีบ้านเสาเหลี่ยม ประตูเหล็กดัดสวยงาม ในตัวเมือง อุบลราชธานี ต้องเป็นจริงขึ้นมาก่อน ต่อมาทั้งคู่จึงได้แต่งงานกัน โดยได้จดทะเบียนสมรสอย่างเป็นทางการพร้อมเปลี่ยนชื่อจริงจาก “ฉวี ดำเนิน” เป็นชื่อ “ฉวีวรรณ พันธุ์” เมื่อ พ.ศ. 2511 ขณะอายุได้ 24 ปี

วังสิมมันต์ยุคใหม่ ได้พัฒนารูปแบบการแสดงให้เปลี่ยนไป โดย คุณโกมินทร์ ได้เข้ามาบริหารเป็นผู้จัดการร่วม ด้วยความสามารถทางด้านดนตรีจึงมีหน้าที่บริหารด้านการแสดงดนตรีใหม่โรงก่อนทำการแสดงหมอลำ ทั้งได้นำเครื่องดนตรีสากลเข้ามาบรรเลงประกอบการลำเข้าไปอีก จากเดิมใช้แคนเพียงเต้าเดียว โดยได้เพิ่มเอากลองซุด แอคคอร์ดियอน ประกอบเข้าอีก นอกจากนี้ยังได้เสริมทีมตัวละครตลกให้เป็นตัวชูโรงเพิ่มขึ้น พัฒนาฉากให้สมจริง ปรับปรุงการแต่งกายให้ทันสมัย ทั้งสองได้นำพาคณะวังสิมมันต์ไปสู่ความนิยมสูงสุด ได้ออกตระเวนแสดงไปทั่วทุกภูมิภาค ด้วยเงินค่าจ้างระหว่างครั้งละ 30,000 – 50,000 บาท และสูงสุดจนถึง 70,000 บาท เริ่มแสดงจาก 21:00 น. จนถึงสว่าง ในช่วงที่รุ่งเรืองมีชื่อเสียงโด่งดังนั้น ได้รับงานติดต่อกันจนแทบไม่ได้พักผ่อน ถ้าลำกลอน(2 คน) รับงานมากที่สุด 19 คืนติดต่อกัน ลำหมู่ (ลำเรื่องต่อกลอนเป็นคณะ) รับงานสูงสุดคือ 30 คืนติดต่อกัน จนต้องเปลี่ยนเวลาอนจากกลางคืนเป็นกลางวันและโดยใช้เวลาขณะเดินทางไปแสดงจากที่หนึ่งไปที่หนึ่งเป็นเวลานาน ทั้งสองได้ครองชีวิตรักและสร้างสรรค์วังสิมมันต์มานับสิบปีนับเป็นครอบครัวที่อบอุ่นอย่างยิ่ง ปัจจุบันมีบุตรธิดาด้วยกัน 2 คน คือ นายพลายุชัย พันธุ์ (ทำงานที่บริษัทปูนซีเมนต์ไทย) และ นางสาวพิสมัย พันธุ์ (รับราชการครู)

จุดเด่น ของหมอลำคณะวังสิมมันต์ ที่สามารถครองใจมหาชนมายาวนานถึงสองทศวรรษเศษ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2508 – 2522 อยู่ที่น้ำเสียงอันไพเราะของพระเอกและนางเอก (ทองคำ เพ็ง

ดี – จิววรรณ ดำเนิน) กลอนลำที่รื่นไหลมีความงามทางด้านวรรณศิลป์ และสะท้อนสภาพชีวิตของชาวอีสานสามารถสร้างความรู้สึกร่วมให้กับผู้ฟัง และท่วงทำนองหรือวาทลำที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวนั่นเอง

คณะหมอลำรังสิมันต์ได้ปิดวงเมื่อหมอลำจิววรรณตัดสินใจมาเป็นอาจารย์พิเศษให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เมื่อปี พ.ศ. 2522 ส่วนลูกวงที่ยังต้องการยึดอาชีพการแสดงอยู่ต่อไปได้ฝากให้เข้าวงนักร้องลูกทุ่ง เช่น สายัณห์ สัญญา ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ พุ่มพวง ดวงจันทร์

3.3.3 การสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

หมอลำจิววรรณ ไม่ได้บังคับให้นุตรธิดาเจริญรอยตามอาชีพของตน ปล่อยให้ตามความสนใจของลูก ประกอบกับยุคนี้เป็นยุคที่ความบันเทิงด้านอื่นมีมากขึ้นบทบาทของอาชีพหมอลำก็ลดความนิยมลง ในการสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำขณะอยู่ในคณะรังสิมันต์ ได้มีลูกศิษย์มากมายประมาณ 40-50 คน ส่วนหนึ่งเมื่อแต่งงานมีครอบครัวแล้วไปก็เลิก ส่วนที่โด่งดัง ได้แก่ “เดือนเพ็ญ จันทะวารา (เสียงดีหาคนเทียบยากแต่มีปัญหาครอบครัวเลยเลิก) สายฝน, สุมาลี บึงเขตร, พวงเพชร พรหมศรี” เป็นต้น ส่วนผู้มุ่งมั่นพัฒนาตนเองจนสามารถแยกตัวออกไปสร้างคณะขึ้นมาใหม่จนประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง ได้แก่ “บานเย็น รากแก่น, อรุณา สิงห์ศิริ, เย็นจิตร พรทวี, น้องนุช ดวงชีวัน, อังคณา คุณชัย” เป็นต้น และแต่ลำคนมีชื่อเสียงไม่แพ้อาจารย์ โดยเฉพาะ บานเย็น รากแก่น แยกตัวออกไปสร้าง คณะรังสิมันต์ 2 ก็ประสบความสำเร็จโด่งดังไม่แพ้กัน และแต่ละคนภายหลังได้หันไปร้องเพลงลูกทุ่งหมอลำจนได้รับความนิยมอย่างสูงเช่นเดียวกัน

การเป็นครูนาฏศิลป์ เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยกว่าการเป็นหมอลำ ในการหักเหชีวิตจากศิลปินหมอลำมาเป็นครูนาฏศิลป์ ในปีการศึกษา 2522 เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติให้จัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดขึ้น ที่บริเวณสะพาน ถนนกองพล 10 อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ในโครงการผลิตครูสาขาดนตรีและนาฏศิลป์ไทยส่วนภูมิภาค มีวัตถุประสงค์สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์เผยแพร่ พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนในสาขาดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ดังนั้นผู้บริหารวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดจึงได้จ้างศิลปินอีสาน ซึ่งมีความชำนาญในศิลปะพื้นบ้านอีสานจำนวน 2 สาขา คือ สาขามอลำ ได้แก่ “นายทองคำ เพ็งดี และนางจิววรรณ พันธุ์ สาขาดนตรี ได้แก่ นางทองคำ ไทยกล้า(แคน) และนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ (พิณ,โปงลาง)

หมอลำจิววรรณได้เข้ารับราชการในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราวอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2522 โดยได้รับมอบหมายให้ทำการสอนวิชาเลือกเสรี “ศิลปะพื้นบ้าน” สาขาการ

พ่อนการล่าในระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางและชั้นสูง ในตอนแรกลูกศิษย์ต้องใช้เวลาเรียนรู้จากครูอาจารย์ประจำ แม้ว่าหมอลำฉวีวรรณจะไม่เคยได้รับการศึกษาวิชาที่ครูมาก่อนเลย แต่ก็สามารถปรับปรุงพัฒนาตนเองเข้ากับครูอาจารย์ประจำการได้เป็นอย่างดี ในการสอนปฏิบัตินักศึกษา หมอลำฉวีวรรณต้องใช้ความอดทนในการถ่ายทอดความรู้เป็นอย่างสูง เพราะบางครั้งมีนักศึกษาที่แข็งกระด้างไม่ยอมปฏิบัติตามที่แนะนำ หมอลำฉวีวรรณต้องใช้ไม้ตายว่า "ถ้าเธอทำได้ ฉันไม่ยุ่งเกี่ยวกับเธอก็ได้ แต่ถ้าเธอทำไม่ได้ เธอต้องเป็นลูกศิษย์ฉัน"

ด้วยเป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน สนใจอ่านหนังสือทุกประเภท เป็นทั้งนักสังเกตทุกสิ่งรอบตัวเพื่อนำมาเป็นครูสอนตนเอง เช่น ได้สังเกตการสอนของอาจารย์ท่านอื่นๆเมื่อมีโอกาส ในวิชาด้านศิลปะ โขน ละคร วิชาภาษาไทย เป็นต้น มีความพยายามเรียนรู้ไปด้วยโดยมิได้ถือว่าตนเป็นครูเสมอท่านเหล่านั้นเลย บางโอกาสได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรในสถาบันราชภัฏ มหาวิทยาลัย ศูนย์วัฒนธรรม หรือสถาบันทางการศึกษาต่างๆ หมอลำฉวีวรรณก็ได้คิดว่าไปให้ความรู้สั่งสอนเขาแต่ไปแสวงหาความรู้จากผู้เรียนด้วยเช่นกัน ดังนั้น ทุกครั้งที่ได้รับเชิญก็จะให้ความร่วมมือหน่วยงานต่างๆด้วยความยินดีและเต็มใจเสมอ นอกจากนี้ หมอลำฉวีวรรณ เป็นผู้มีความถ่อมตนและมีวินัยตรงต่อเวลา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนเป็นที่รักและไว้วางใจของผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ และนักศึกษาอย่างสนิทใจ และสำคัญ "หมอลำฉวีวรรณามีวิญญาณของความเป็นครูที่เปี่ยมล้น เพราะไม่ต้องการเป็นครูเพราะเงินเดือน หรือการได้รับยกย่องมีเกียรติในสังคม แต่เกิดจากความภูมิใจที่มีโอกาสได้สืบสานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้ยั่งยืนวัฒนานั่นเอง"

ผลงานในระหว่างเป็นครูที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดนั้น มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และยอมรับของผู้บริหารและครูอาจารย์ตลอดจนนักศึกษาโดยทั่วไป เมื่อปี พ.ศ. 2524 ผู้อำนวยการนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดได้รับนโยบายจากกรมศิลปากร ให้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมศิลปวัฒนธรรมด้านการพอล่า เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านและเผยแพร่หมอลำ ได้คัดเลือกหมอลำฉวีวรรณเป็นคณะทำงานได้ร่วมกัน "ประดิษฐ์ชุดการสอน การแสดงชุดมโนราห์เล่นน้ำ" จากวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเรื่องท้าวสีทนมโนราห์ การแสดงชุดนี้ได้รับความนิยมชมชอบของผู้ชมเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารจึงได้สนับสนุนให้ทุนเพื่อศึกษาค้นคว้าผลิตชุดการสอนอีกหลายชุด เช่น "การพอล่าชุดเดี่ยวเดือน 5, การพอล่าเซียงซ้อง, การพอล่าทอสามเผ่า, การพอล่าสีทันดร, การพอล่าแมงต๊อบเต้า, การพอล่าสาวหลอก, การพอล่าสังข์ศิลป์ไชย, การพอล่าดั่งหวาย, การพอล่าดั่งครกดั่งสาก, การพอล่าคอนสะหวัน, การพอล่านางดั่ง, การพอล่าหมากกับกับลำเพลิน, การพอล่าเก็บขิด, การพอล่าเดี่ยวสามจังหวัด, การพอล่าเดี่ยวเกี่ยว โดยเฉพาะชุดล่าสุด คือ พอล่าสาละวัน" เป็นที่ยอมรับของกรมศิลปากรและได้นำออกแสดงต่อสาธารณชนอยู่เสมอๆ

หมอลำจิววรรณ ได้ทุ่มเททั้งชีวิตในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ครั้งก่อนชีวิตให้กับนักศึกษา 18 รุ่น (พ.ศ. 2522 - 2544) และยังเป็นตัวแทนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดนำผลงานออกไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสานออกสู่สาธารณชนทุกภูมิภาคทั่วประเทศ รวมทั้งระดับนานาชาติอีกหลายประเทศ เช่น "ลาว ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา" เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้อุทิศตนอุทิศเวลาในการเป็นวิทยากรรับเชิญไปให้ความรู้ ความคิด นำเสนอศิลปวัฒนธรรมด้านหมอลำในสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม โรงเรียนมัธยมต่าง ๆ เป็นต้น จนได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขา ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ) ในปี พ.ศ.2536 ขณะที่มีอายุ เพียง 48 ปี นับว่าเป็นศิลปินแห่งชาติที่อายุน้อยที่สุด จึงนับเป็นเกียรติสูงสุดในชีวิตความใฝ่ฝันในวัยเด็กที่อยากเป็นครู ในขณะที่บิดาต้องการให้เป็นหมอลำนั้นขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงแต่ในที่สุดหมอลำจิววรรณก็ได้พิสูจน์ตนเองให้ประจักษ์แล้วว่าเธอสามารถสร้างความสำเร็จได้ทั้งการเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นขวัญใจของมหาชน และบัดนี้เธอก็เป็นครูนาฏศิลป์ที่ประสบความสำเร็จสูงสุดอีกเช่นเดียวกัน ควรค่าแก่อนุชนจะได้นำไปศึกษาชีวประวัติและผลงานอย่างยิ่ง

3.3.4 ผลงานกลอนลำที่แต่งโดย หมอลำจิววรรณ ดำเนิน

1) กลอนลำที่ศิลปินแห่งชาติชื่นชอบ ประทับใจ

• กลอนที่ 1 กลอนสัมพันธ์ไทย-ลาว (ลำทางยาว)

(กลอนที่ลำแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ครั้งตามเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

โอ้ย โขงเอ๋ย โขงขวางคั่นปันแผ่นดินไว้คนบ่อน ดินฝั่งขวาคือบ้านอ้าย ดินฝั่งซ้ายคือบ้านน้อง เขาเที่ยวยื้อแย่งย่องยาม สวยงาม ๆ โอ้ยน้อง..นา

ขอสำบายกับอ้ายน้อง สองฟากฝั่งมาโฮมกัน เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีที่ไทยลาวน้อง ความปองดองมีกันมานานล้ำน่านักบ่เคยขาด เขาคือชาติพี่น้องพงศ์เชื้อเผ่าพันธุ์ แม่น้ำของว่านั้นคือสายเลือดลาวไทย มีแนวไต่ปันกันแบ่งหาหวนยื้อ ไทยกับลาวถือเป็นน้องตระกูลเดียวแต่พ่อแม่ยังอยู่ฟ้าแหล่ง ๆ ผู้ได้น้องสิท้อเฮา ความปากเว้าเรียกน้ำบ่าวอวอวอ ศาสนาจอมพุทธบ่อนพระไตรรักษาไว้ ประเพณีไทยลาวนั้นบ่ผิดกันแม้แต่หน่อย คิดเบิ่งแห่งงานกินดอง ออกพรรษาลาพระเจ้าเฮานั้นบ่ต่างกัน แม่นแม่น้ำของสิคั่นตันป่องแปวกระแส ใจบ่วนแวงเลาะห่างเหเจ้าเหม้าง บมีทางสิลิมได้ไทยกับลาวสองฟากฝั่ง ความฮักฝั่งผูกแน่นพอปานแป้นแผ่นกระดาน แน่นปานลิมตอกไว้ตะปูใส่ตีแถม สองตาแนมหากันบ่หวั่นไหวพอดี้ มีแต่หนักไปหน้าปานศิลาคอนุ่น แม่น้ำของเฮาสิขุนแต่น้ำใจอ้ายน้องใสแจ้งตั้งแวงแวง ฮักกันแน่นอิงตั้งปานลิมตอกเมืองลงกา ผินหน้ามา

จับมือใส่กันทั้งสองกำ ทำสนามการค้าหาแนวมาแปลกเปลี่ยน มีแนวได้ส่งให้สินค้าได้ส่งถึง ล้า
มะเหิงแล้วย้ายน้องสิขออวยลาลง ขอให้ไทยลาวมาชักกันทั้งสองกำ เอาศีลธรรมมาชูไว้ไทยกับ
ลาวเจริญชุม แม่น้ำโขงลัดคนสะพานนั้นเจ้าส่งถึง ทุกมือนี้ได้มีรถแล่นข้ามสะพานได้ไปหากัน เวี
ยงจันท์กับหนองคายโลดง่ายไวไปได้ สะพานไทยลาวนั้นไปหากันบได้หวัน เวียงจันท์บางกอก
นั้นเป็นแป้นแมนแผ่นเดียว เขาเที่ยวยื้อแมนย่องยาม เออ... เอ้อ... น้อ... นา ๘

● กลอนที่ 2 กลอนเขิน (ปริศนา) (กลอนแรกที่เริ่มฝึกเล่า แต่งโดยบิดา หมอลำชาลี
คำเนิน)

ไฉ่ ไฉ่ย ฟ้าเฮี้ยฟ้าฮ้องค้อยทางดอนแดง ฟ้าไฉ่ยเด้น้อฟ้าฮ้องแสงทางเมืองแก้ว สาวหมอล
ล่าอยากได้ย้ายบ่แพ้แหล้ว พ่อแม่ย้ายบ่พร้อมบ่ยอมให้อ้ายแต่งงาน อ้ายแต่งงาน ไฉ่ย..ละนาย

เออ, อันนี้ ละพ่อแม่เฮี้ย เหมิดแต่ลำทางสั้นหันลงมาเจ้าทางล่อง พอแต่ลำล่องแล้วอีนาง
หล่าสิว่ากลอน แล้วถึงเดือนห้าเดือนหกฝนตกฟ้าฮ้องเสียงไจ้กจิไจ้กจิ เวียดจ่านางอยโพนอิงบัก
แดงลงน้ำ ผุงหมุงจ้วควายหัวปูลาไชยงปีก เปิดไก่อ้นประสงค้เอื้อว่าใส่ฝน เมยมั่งม้าฟ้อนแอ่น
อระทวย เมขลายุอแยงแกว่งประกายดวงแก้ว แสงใสเหลือมปูลาไชยงปีก สาวบคิดฮอดชู้
ทนโทโลกทีโดย กบเขียดฮ้องเอบฮ้องเอเสียง ปูลาโนวังเวินเวินหวังน้ำ ขอนโนน้ำไหลไปลีเลิง
เหลียวเบ็งดูบเดื่องด้างกลางซีไปคีคีน ปูลาตีนหนีจากน้ำหนีไปลื้ออยู่หม้อแกง เจ้าผู้แั่งฮอนฟ้า
เซ็นหาซากควายตาย สายคอกควายอย่าฟ้าวไลลิ้มแั่ง สาวหมอลล่าว่าอยากแยงกระจกเค่ เหลียว
ไปใส่ฟ้อแต่แว่น ว่าอยากหาคู่ช้อนหาฟ้อแต่ผู้ชาย ไฉ่ยละนา

เอออันนี้ละที่หมอลล่า สาวหมอลล่าขึ้นไปเทิงภูผายเหลียวลงมาภูลุ่ม เห็นแต่ขอนแก่น
ตั้งบังหน้าลุ่มบเห็น ละเพิ่นว่าเจ้าผู้ตุ่มตุ่ม เจ้าผู้ชี่ควายเถิก บัดหน้าควายพาขึ้นโนนชันชันค้อยจิ่ง
ดิ่ง เจ้าผู้ตุ่มตุ่มด้อยกะเลยจับคู่บไว้ดิ่งควายกะบอยู่ เจ้าผู้ตุ่มตุ่มด้อยกะตกข้าลวงตอ คันโปงโปงเงขึ้น
เหลียวหากะให้ หรือเจ้าผู้ตุ่มตุ่มด้อยกะยีนให้อยู่หรือเสียง เหลียวหากควายบักเลเฒ่าเขาเล ๆ บเห็นอีก
เจ้าผู้ตุ่มตุ่มด้อยกะเดินต่อตอมด้อยไปหากควายอยู่ในป่า ทั้งมือเข็ดน้ำตาตาเดินไปซ้ำตกขุมปูล่มท่วน
คนกะแั่งผู้ฮอนยีนให้อยู่ฟ้าเพิน อยู่ฟ้าเพิน ไฉ่ย..ละนา ๘

● กลอนที่ 3 เจลยปัญหาธรรม 1 (ลำทางยาว)

ไฉ่ยละน้อ ลมเอยลมพานต้องตองแกดั่งวีวี กลายมาฮอดเดือนสี่ เมษายนแดดฮ้อน
ๆ สะออนเด่คูบมี คูบมี ๆ เอ้อ..ไฉ่ย..นอ

เออ, อันนี้ละพ่อแม่เอ๊ย เพื่อนว่ามีมือสืบมือหมุนเปลี่ยนเวียนกลับ มันบดบดดอกปีเดือน เปลี่ยนมาแทนไว้ อายุขัยเฮานี้จั่งไปเลยมิดจี้หลี ปีเดือนกินอยู่เรื่อยบ่คงมันพ่อแม่เอ๊ย ปัญหารวม เจลยไว้บ่ไกลเฮาเทียบเข้าใส่ ตั้งแต่บ่ฮอยฮอดใหญ่มันกะเปลี่ยนอยู่เรื่อย เห็นบ่, เฮาสูงแล้วส่งมากลับเป็นคนดำ ตามแท้แต่สิเป็น เฮาดำแล้วพี่น้องสังฆาเวได้กะช่างเป็น ตาของเฮาเห็นยาวแล้วผัด สั้นหดมาเหลือวากว่า ของที่เคยอยู่แน่นก็พลันล้มโค่นหาย คือกันกับพวกอ้ายเพื่อนเทียบใส่สังฆาเว การที่เฮาเป็นมาสู่คนกะคงพ้อ หลังบ่มีงอ้งมุดตอนเฮายังหนุ่ม บาดเทื่อแม่แก่แล้วหลังเจ้ากะหง่อมลง ผมของเฮาเคยดำเหลือมตอนเป็นสาวงามตั้งโหล่ แก่งไปผมหงอกหน้าเอาหยั่งแก้คิดเบ็งดู คิดเบ็งดู...เอ้อ...นอ

อีกอันหนึ่ง เพื่อนยังว่า นูตาเฮาแต่ยังบ่ฮอยมองไปไกลกะเห็นอยู่ นูฟังเสียงหมู่อื่นบ่เงิน ก่อได้รับฟัง สังฆาเวแก่แล้วแซวกะหล่อนพินชู้ นูตาเฮาเคยมองเห็นม่วนยิบแต่ยังบ่ฮอย บาดว่า เป็นคนแม่เฮาฟังหยั่งได้ยินบ่ แม่บ่ว่าลูกสิเอ็น "พ้อ" เอ็นว่า "พ้อ" เขาเด้อหมู่อื่นเจ้าเฮาแม่ละแก่ หลาย คันมีคนขายซื้อบ่เอามันไว้ดอก ขายให้เหม็ดบ่จั่งไว้เอาให้สงฮอดเฮือน ฉั้นขอเดือนพี่น้อง ให้เข้าวัดจำศีล ให้กินทานไปนำล่าได้ดำทานได้ แม่บ่ทานสิบหรือทานห้าตามศรัทธาบริจาค คือ ผากเงินไว้สู่มื้อ ศาสนาว่านั่นเป็นหลักใหญ่ประจำใจ ศาสนาไหนกะคือกันเพื่อนแนะแนวทางให้ พวกเฮาเป็นคนใช้ สิทำจริงหรือว่าบ่ ขอแต่เฮายึดหมั้นบ่หันซ้ายและขวา ตัวฉั้นล้าอยู่นี้กะคือตั้ง เดียวกัน บ่หันเหไปโลสิอยู่ไปกะตามแม่ สิขอแปะสิขอฮ้อยตามฮอยพระพุทธรูป องค์พระ ศาสดาองค์สิมมาเพื่อนว่าไว้ ไผคงฮ้อยอยู่สุคน อยู่สุคน เอ้อ เอยนอ โอ้ยละนา ☺

● กลอนที่ 4 เจลยปัญญาธรรม 2 (ลำทางยาว)

โอ้ย..... เดือนเอ๊ยเดือนสิบเอ็ดลมพานต้อง เดือนสิบสองน้ำออกฮั่ว สิขิว่น้ำนมออก ย้อยจิตสะอื่นแล้วอ่าวหา บุญมา...เอยนอ

เออ, อันนี้ละพ่อแม่เอ๊ย กันยายนกะจวนจ้อ ตุลาคมกะจวนหม่อ ธันวาคมอยู่จ้อจ้อ พ.ศ.สั้นเจ้าใส่กัน อายุคนนับมือจั้น หันหม่อตามไป นายห้างตั้งโต๊ะกั่ง แม่แก่ใหญ่ไปบ่อนเดียว ท่อนั้น บ่มีมัมชื่อว่าตาย ผิดแต่ว่าน้องอ้ายไผไปก่อนไผไปลุน เพื่อนว่าคนมีบุญไปที่หลังผู้บาปไป นำหน้า มีแต่ดินกับฟ้าของยีนยงอยู่คือเก่า ธรณีแม่เจ้าถมหน้าบาดเทื่อไป พวกหลาน ๆ นี้ได้ เกิดใหม่ลุนหลัง เคยได้ฟังคำสอนบ่อนที่หลานจำได้ จั่งได้ไซเป็นคำร้องหรือคำเตือนได้บอกชาว ชาวประชาพี่น้องอย่ามองข้ามเจ้าหน้าหนี่ ละ, เพื่อนจั่งว่าจั่งซี้ บุญ ๆ นี้บ่มีไผสิบั้นแจก บ่มีแหก ออกได้คือไม้เจ้าผากกลาง คือกับเฮากินข้าวเฮากินเฮากะอิม บ่แมนไปอิมห้องของท่านผู้บ่กิน หลานได้ยินคนเว้าเอาความจริงออกมว่า ปัญหารวมเพื่อนว่าไว้ไซซี้เจ้าสุโต เพื่อนว่า "อยากกิน

ข้าวให้ปลูกใส่พลาญหิน อยากรู้ศิลปะให้ฆ่าพ่อตีแม่ คันอยากมีผู้แ้วให้ฆ่าหมู่เดียวกัน คันอยากมีสี
สันให้นอนดินเกลือกฝุ่น คันแม่เฒ่าอยากอุ้มให้อาบน้ำยามหนาว อยากรินส้มปลาร้าให้แบก
ป็นขึ้นโคก อยากรินต้มไก่โองให้สักส้มลงหนอง” คลองปัญหาเฉลยไว้เป็นแนวทางคันป้อยหวาน
คันทำทานคันสู่มือคือได้สร้างจำส่วนดี บุญมี...นอ..เออ.

ข้อที่สอง,ว่านี่ “ให้ฆ่าแม่โมโห หรือโทษะ โมะหะ ทั้งความหลง ให้ปล่อยหนืออย่าเอาไว้ ไผ
ผู้เป็นแนวนี้ สิมศิริคักแน่ อยากรินหมู่มาแ้วให้ฆ่าความถี่หรือความเหนียว หมูสิเทียวมายามบาด
เมื่อเขาเป็นไต้ อยากรินสีสันเหลืองงามใสผ่อง ขอให้พวกพี่น้องรักษาไว้เรื่องศิลปะ ผู้ใดมีศิลปะ
ประจำใจใสสะอาด ปราศจากความชั่วร้ายบมีเศร้านม่นหมอง สีคือทองทาไว้ผิวพรรณเหลือง
อร่าม งามไปเหม็ดตลอดเกลี้ยงบมีพร้อยต่างดำ สีขอบอกอีกข้าสักส้มลงหนอง คลองที่เขา
เคยทำสิ่งดีให้เก็บไว้ สิ่งที่มีนเลวร้ายให้หนีไกลผีกห่าง ให้อย่างไปตามทางอย่าให้มันผีกเว้นคัน
หนามเน้นให้ค้อยทน เพ็นจั่งว่าทำความชั่วร้ายนั้นมันง่ายเหลือทน ยากแต่ทำความดีให้ค้อยอด
ทนกลั่น อุตสาห์ไปให้มันม้มคงคาแม่น้ำใหญ่ คันเขาไปฮอดแล้วความยุ่งแม่มบมี ผลสิหุ้มแม่ม
เมื่อลุน...เออเอียนอ....

● กลอนที่ 5 กลอนออกพรรษา (ลำทางยาว)

ไฉ้..โอย...ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้องหลายมาเสียดายชู้เก่า ชู้ใหม่มีบ่แพ้เพิ่นซังน้องบ่หล้า
คอย..

เอ้ออันนี้ละพ่อแม่เอ๋ย ออกพรรษาลาพระเจ้าสิบเอ็ดเพ็งลมหวนล่อง น้ำออกเหยหยาด
ย้อยเย็นจ้อยผ้าหม่นวม นกแจนแวนแจ ๆ ฮ้องยามอรุณพันพุง ยุงและอื่นกะเหม็ดสิ้นบมี ลมปี
น้อยพัดบับตีฟอง น้ำในหนองละลอกฟองเพียนฟุ้ง บัวบานบ้างในหนองเปียงบับ ผักกะหนองอี
แบ็บานกุ่มกะท้วหนอง มองไปหวนาพันข้าวดอมนวยกัมชอมชอ รอดแต่เกี่ยวสิเกี่ยวหลาวช้วนเข้าใส่
ลานเห็นกกตาลเทินเท่ออยู่หวนาควกคาก นกกระจิบกระจาบน้อยคอยเฝ้าส่องเบ็งฮวง กลางคืน
เดือนใสแจ้งนภาเพ็ญผุดผ่อง กลางเว็นบ่ผ่านผ้ายดาวดั่งบ่ส่องสี ผุ่งนารีกำลังขึ้นชายฮามกำลัง
หนุ่ม พวกกันถือดอกไม้ฮวงข้าวพร้อมเทียน รูปพร้าพร้อมสู่วัตบุชาไฟ ประเพณีไทยเขาแต่โบราณ
พัน บุญออกพรรษามาถึงแล้วสังโฆเดินเอนป่าว ตีกลองดั่งตัมตัมคณเฒ่าแม่มหลังโฮม...โอยละ
นา

วันนี้จัดแจ่งได้ของแจกเททาน หวังสวรรค์นิรพานสู่คนมวลพร้อม บัดนี้หันมาเว้าคนเฮา
กะฮ้าวขึ้น พวกกันตื่นตั้งแต่เช้าคนเฒ่ากะขึ้นบาน จานชาถิ่นโลศิลปะกบวชใหม่ ได้พรรษาหนึ่งแล้ว
อยากรินสิ่วล่องหนึ เหม็ดความเพียรศิลปะสร้างหันมาทางโลกละเพศ สังฆเจ้าสิมาเข้าสู่โยม ลม

หนาวมาซุนต้องบุญกฐินมัดมาซอด ทำบุญเททอดไว้บุญสิยู่ส่งนำ ยามกลางคืนฟังลำแล้วกลาง
คืนมัดดวงต่อ เกี่ยวข้าวดอกกะบได้นอนเล่นอยู่เตียง จุงควายตู่้นำคันทาปากเป่าปี ตักปลาแตกต
วง ๆ ตำส้มหมากกะกอ กลางวันน้อลำเตี้ยเสียงเลย ๆ คิดซอดบ่าว ใจผู้สาวสำน่อยกับแม่ฮ้างบ
ต่างกัน ปานใดเดสิเห็นหน้าจดหมายมาะไคไหน่ แฟนกลางคนบ่ออยู่ใกล้ปักษีได้ว่าอยู่ไกล ผู้กลาง
คนหาค้าไปทำงานมิดจีลี คอยจดหมายกะมิดจ้อยคอยแล้วได้แต่คอย ได้แต่คอย... โอ้ยละ นอ..

● กลอนที่ 6 กลอนกิลีสต์คน (ลำทางยาว)

โอ...บุญเฮ้อยบุญเคยสร้างมันสิเป็นหนทางให้พี่น้องได้คิดเบิ่ง ให้คิดไปเหิง ๆ ผล
กิทานท่อนั้นสินำห้อยแมนเมื่อลุน...แมนเมื่อลุน....

แล้วละพวกพี่น้องคิดเบิ่งให้มันคัก ยามเมื่อเฮ็ดเวียกได้พันไฮ่ซุดดิน การหากินไววาสู
แนวบมีหย่าน หน้อยละสังขารเจ้าชราการพยาธาผา อนิจจาบเที่ยงแท้ตายจ้อยเจ้ามิ่งมรณ โเอไฟ
เผากะบฮ้อนคือซอนไฮ่ยามตายไป เอาไปฟังในดินกะบตึงคิงได้ เอาหยังไปนำได้เงินทองของนุ่น
เฮือนซานเปิดไก่อ่านฮัวเจ้าไฮ่สวน ล้วนตั้งแต่บได้พอมืดกำมือ คันสิถือเอาไปนำมัดบตึงคิงได้
แนวได้นอเอาไปได้มีศีลธรรมท่อนั้นตัว เอาติดตัวพวกหมู่เจ้าทำไว้แต่หลัง แนวเขาให้กะดั่งกับ
กะตาอันมันเพ โอสองอันครกหินเขาให้ คันว่าด้วยสามใบดอกเก่า ๆ ซินซาด ๆ ให้เจ้าหมอนซ้า
เจ้ากำดำ พร้าฮีเปิดวงเก่าเป็นสนิม เงินสามเหรียญใส่มือถือไว้ บาดไฟเผาเหม็ดแล้วยามเขาเก็บ
กระตูก พวกลูกหลานเขาจะเขี่ยค้อยเอาจ้อยแมนบหยัง แล้วกะคิดเบิ่งแนสาดกะสาดก้อม ๆ กับ
เกี่ยวเหล็กไฟปัก คันหญิงตายกะบอกปุนเขาทานให้ ยังเอาไปบได้กะเก็บคินของเก่า เอามาแลก
ข้าวต้มขนมพร้อมได้หล่อโปง คันว่าโรงทานให้มีกระดานสีแผ่น ฟากไม้ไผ่สับใส่ให้หามเข้าปानी
บได้อยู่ดี ๆ เฮือนใหญ่เฮาเฮ็ด ลูกบตีเขาขายกินแลกเหม็ดไปจ้อย อยาคอยเอาหลายถ่อนมุลมัง
สังขญาติ สาดกับเสื้อคู่ฮ้างเขาสิให้อแม่เฮ้อย แล้วละพ่อแม่เฮ้อยละสาเด้อความไก่อแม่มวกองกิลีส
ตันทหาความอยากได้เหลือล้ำเจ้าแผ่นไตร เอาอันใดกะบได้อย่าสิว่าของโต องค์พุทโธโคดมเทศนา
สอนไว้ จิววรรณลำให้พอเป็นเจ้าเค้าเงื่อน นางขอเตือนพี่น้องให้จำไว้อย่าสูสิม อย่าสูสิม...เฮ้อย...

2) กลอนลำที่ผู้ฟังชื่นชอบ ประทับใจ

● กลอนที่ 1 ทาน (ลำทางยาว)

บุญเฮ้อยบุญเฮาสร้างขอจงเป็นหนทางเอามาไว้ทำเทียวไต จงมาเป็นบันไดไต่ขึ้นไปชั้น
ฟ้าวิมานแก้วแมนแท่นทอง อิม..วิมานแก้วแมนแท่นทอง..เฮ้อย..น้อ..นา

ทานังเม ปาวิสุทฺธัง นิพพานัง ปรมังสุขัง จังได้จำไว้ ทานนี้เป็นการให้ของเขาแก่คนอื่น ใม่บั้งอาจสิ้นธรรมวิพากษ์ซึ่งมีไว้เจ้าแน่นอน เพ็นจังได้รวบทอนแบ่งออกเป็น 6 สิกขมาสาธกให้ค้อยฟังจำไว้ ทำจิตใจสงบข้างเสมอฟังธรรมเทศน์ ขอให้สังเกตไว้พอให้จื่อจำ ธรรมหมวดสามจัดไว้เป็นสองหมวดพอดี คือบุญกิริยาวัตถุ 3 สัปปุริสวัตถุ 3 ด้วย สังคหวัตถุนั้นเป็นทางฆราวาส นอกหน้านั้นเป็นหมวด 10 ส่วน ๆ มีทานร่วมเจ้าอยู่ 3 คือบุญกิริยาวัตถุ 10 พร้อมบารมี 10 อีก ทศพิธราชธรรมอีกซ้ำ ธรรมพระเจ้าแม่อยู่ในตัวหมวดทั้ง 6 ล้วนแบ่งออกเป็น 6 ยกให้เห็นกับตาว่าทานสำคัญยิ่ง สังคหวัตถุนั้นเป็นทานต่างหมู่ คือการสงเคราะห์ให้คนไ้้อยู่สบาย ทานเพ็นผู้ทุกข์ยากไ้แล้วค้อยแจกทานของ ผู้เพ็นมีเงินทองเพ็งพาตัวได้ กะบสมควรให้เป็นการสงเคราะห์อีก ทานเพ็นผู้ชั่วขาดแลง ทานเพ็นผู้แกงขาดหม้อแวนั้นให้แบ่งปัน หรือว่านอกจากนั้นสงเคราะห์ญาติตัวเอง เช่นบิดามารดาผู้เพ็นมีคุณล้น กับคนทำคุณให้เขามาตั้งแต่ก่อน เช่นครูบาอาจารย์มิตรสหายรอบข้างแวนั้นให้แบ่งปัน ทานทั้งหลายนี้ให้คนเกิดเมตตาจิต บ่ว่ามิตรหรือศัตรูแก่กรุณาได้ ชักจูงไปทำสร้างกองบุญหนุนสง จุดประสงค์เพือให้เลิกเจียดช่องอป้อยด่ากัน โลกจังถึงชั้นบั้นปอนตอนสุข ทุก ๆ แนวนทำทานแต่บ่ปานอภัยทานแท้ แม่แล้วสัพพัญญูเจ้าจังแจงไซ้บ่บอก อภัยทานเลิศล้ำทำทานด้วยเจ้าสิ่งของ ขอให้พวกที่น้องตรงเบ็งพระโพธิสัตว์เอาเดื่อ บำเพ็ญทานบารมี อุปปารมัตถาบารมีสู้อันมาแล้ว ทานในบารมีนั้นชาติเวลาสามพรามณต์ปรากฏอยู่ คิดเบ็งแน้ครั้งพระศรีวิลาสควักนัยน์ตาออกสู่ทานแท้เจ้าแน่นอน ปารมัตถาบารมีทอนทานทอดชีวิต ชาติสละบัณชิตโดดกองไฟตายม้อย ปรรณาทาทางขึ้นให้คนขอผู้หิวหอด เพ็นออยากทานบารมีเป็นข้อต้นผจญสู้หมู่มาร โพธิสัตว์กะจึงได้กล่าวด้านจาตอปฐิติ ว่าดูก่อนธรรณีเออยจังค้อยฟังเฮาด้าน คือเดียนี่วัสสวัตติมารฮ้ายได้มาชิงยาดแยง บัลลังก์ที่นั้งนี้ทางเจ้าว่าจังได้เอาตมาบได้มีผู้เป็นพยาน หากผลทานเฮามีจังช้อยเป็นพยานด้วย ธรรณีให้ไ้ไ้ยินคำอีนางยังกะบ่อยู่ เลยเล่าผุดโผลขึ้นจาด้านกล่าวชาน อันผลทานผู้เป็นเจ้าของได้ทรงเอาน้ำหยาด หดฮาดหัวผู้เข้ามาแล้วนับบ่ไหว มหาสมุทรใหญ่กว้างทั้งโลกโลกา แม่นสิมวลมาหมดกะบ่ปวนปานได้ นางบอกว่าข้าจักขอฮีดให้อุทกั้งล้นหลัง ออกจากผมผู้ช้วันนี้แม่นบ่บาน พอแต่นางกล่าวด้านจึงเหยเหยียดมายมือ จับมวยผมฮีดลงเป็นน้ำ เกิดเป็นอุทกั้งท่วมวาริ์ฟองฟาด พญามารใหญ่น้อยจังไหลน้ำ แม่นล่องหนี คิริเมฆราชข้างชวนเซียงบ่อยู่ เครื่องสูงสัตว์ธวัชข้างมารม้างมุนหลาย วัสสวัตติมารฮ้ายจนใจอบอัศจรรย์ บันดาลจิตพิศวงเล้ากล้วเกรงหย่าน ปฐุทีพื้นดินหันบั้นปวน ปานแทนบั้นของหม้อแทนหมุน ผลบุญนี้มีอยู่ในปฐมสมโพธิปริเฉจ 9 ฟังเว้าแล้วฮ้ายฮอน ถ้าเป็นอุทาหรณ์ให้เิมมาฟังจำจื่อ เขาถือธรรมพระเจ้าเฮาสีได้แม่นอยู่ยีน น้อ...นอ...นา. ☸

● กลอนที่ 2 แก้วหน้าม้าอ่านสารพระปิ่นทอง (ทำนองลำเพลิน)

พอแต่เปิดม่านกึ่งละสอดส่องละมองไป สาวหนองไหลมาหาบ่าวพี่ชายอย่าตาม
ม่าน บ่าวพี่ชายอย่าตามม่าน อย่าตามม่าน ๆ

มาจกกล่าวถึงอีแก้วคำล้านลูกศิษย์ท่านพระฤๅษี อีนางมีความสุขอยู่สบายปมีฮ้อน
ยามเมื่อนอนเล่นแลเห็นยังว่าว อันอีแก้วคำล้านไปยืนเยียมผ่อคอย ยืนอยู่ชานมนน้อยงอยชา
นมนเหลียวเบิ่ง ว่าวมาลงสู่พื้นเด้อเฮือนอีแก้วแม่บ่บาน น้อ..นอ แล้วบ่ทันนางเลยเหลียว
ไปพ้อจอมหยิบมาอ่าน “ว่าโอนอ...สารนี้เขียนจากบ้านเลขที่ 24 ตำบลรักละคำเอ้ย คัน
อำเภอสัมครใจใฝ่ถนอมเอาน้อง จังหวัดตรงคูถ้วนประมวลลงโค้งเข้าใใส วันที่หมายมัก
น้องถ่มองเท่าชั่วชีวิต เดือนที่หวังใจไว้พ้อศตายุคอบอุ้น แสนพิชुरย์คำล้านสถานห้อง
ที่ไกล พอแต่เขียนเสร็จสิ้นเพิ่นเอาซองมาสอดใใส สลักหลังลงบอกไ้วนามชั้นพระปิ่นทอง
เนาอยู่ห้องเมืองใหญ่มิถิลลา คันแม่ตกเมืองใโตให้ข่าวมาแน้เด้อน้อง”

ไ้ย้นอนาย จังว่าพ้อควแล้วสิเดินดงชมป่า พ้อควแล้วสิเดินดงชมป่า หอมมาลา
ดอกไม้คันบานบ้างจ้อจี้ จีจ้ออำผากิงไบดก สักกุนาแวนกใโตเดินโดนเดิน หมี่เหมยเม่นกะเส้น
เดินเดินใใส หมี่เหมยเม่นกะเส้นเดินเดินใใส ะนี่แขนงำไม้ปลายค้อมง่าคอม ใโตด้อมด้อมตามง่าสัก
ขา จักว่ากาเววอนหยอนเสียงมันฮ้อง มองไปหน้าผาชั้นเป็นหลั่น มองไปหน้าผาชั้นเป็นหลั่น มี
ทั้งจักจันฮ้องมองแล้วห่างไกล ไกลแสนไกลจากบ้านเมืองมา ไ้วว่าโศกโศกาน้ำตาไหลนอง
มองเมิลไม้แสนไกลอีนางย่าง ตัวอีนางล่ำสิ่งหลังไม้ต่างตา สะพากหญ้าเขียวก้อคอยงู บางพ่องมี
ดิ..สงต่างกันเป็นชั้น ต่างกันเป็นชั้น เป็นชั้น ๆ ☺

● กลอนที่ 3 มโนราห์เล่นน้ำ (ทำนองลำเพลิน)

พอแต่สั่งพ้อแม่แล้ว นางพ้อปีกกางหาง ส่วนมโนราห์นางสิเส้นเลยอยู่เทิงฟ้า

พอแต่ว่าท่อนี้ สิลงล่องเจ้าในหนอง เหลียวเห็นพ่องมันไหล สิล่กันน้ำลึล้าย จังว่า
มาเด้ออ้าย มาเด้อพวกพื่อน้องมาลงเล่นให้ม่วนยิน เอ็นเอาบ่าวต่างบ้านมาลอยล่องนำกัน มาเล่น
พลันกินหุมมาเล่นบักกิงหางใไลอีนางอยู่ในน้ำ ใไลอีนางอยู่ในน้ำ

ตีกลองน้ำคันดงมาตุ้มเต็น (ซ้ำ) ตุ่มแล้วเดินวังเวินแล้วเดิน คันตุ้มแล้วต้ำมสน้ำใใสใโต
ตุ้มน้องแน้สิแหล่นกกระเต็น ตุ้มน้องแน้สิแหล่นกกระทา คันตุ้มน้องไวกี้สิให้ฮุ่นโดน ตีกลองน้ำ
ดงมาตุ้มเต็น ตีบาดยาว ๆ ตีคราวเย็น ๆ ตีเอ็นหมู่มา ตีซ้ำ ๆ เอ็นบ่าวไทยไกล ใใสเป็นแพนนาง
ล่องลอยมาพี่ ขี้เอือมาเด้ออ้าย...เด้ออ้าย ๆ

ตีกลองน้ำคันสาวนางลอยล่อง สาวพะนางนาถน้อยสิล่งเล่นล่องลอย ตัวพี่กำลังล่อง
ลอย ตัวน้องกำลังลอยเล่น เย็น ๆ ลอยเล่นบนนที ตีกลองน้ำสาวนางลอยล่อง สาวพะนาง

ขนาดน้อยลงเล่นล่องลอย น้ำพัดพองลมส่งมาพัด (ข้า) สลัดแขนนวนายล่องลอยอยู่ในน้ำ ล่องลอยอยู่ในน้ำ ในน้ำ ๆ

● กลอนที่ 4 ชีวิตชวาวนา 1 – 2 (ลำทางยาว)

แต่งโดย อาจารย์นุ่ม ใจเย็น (รับราชการครู) ชัดเกล้าโดยหมอลำชาลี ดำเนิน

(เกริ่น) โอ้..โอ้ย...ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้องบึง ข้ามเขาพิงไปเชียงใหม่ ตกมาชอตคลองไผ่

ฟ้าเป็นสีครามคราม หัวใจน้อง...ห่วงแต่แฟน...ห่วงแต่แฟน...เออ..โอละนา..

เอ้อ..อันนี้ละพ่อแม่เอ๋ย เมษายนกลายเป็นแล้วพฤษภาผัดมาต่อ ฝนตกลงจ้ำจกจกจก
ใบหญ้ากะปะงมา พวกชวาวนากะเตรียมไว้ทั้งโตกับคราด ผั้นเชือกไว้สิไถดินละสุดนา ฟังเสียงจา
คนเฒ่าสูเอี้ยชอดมืออื่น พ่อเฒ่าจ้ำบอกลูกบ้านสิพาเลี้ยงเจ้าปู่ตา ให้สูหาเตรียมไว้เฮียนละโตเอา
เต๋อไก่ เบ็งคางไกคั้นมันชั้นที่สี่ปีสี่ปี คั้นปีได้คางไกโค้งยาว ๆ คือเกี่ยว พ่อเฒ่าจ้ำบอกไว้ปีนั้น
จั่งสิตี มาเติมที่ตั้งแต่ผู้นาไกลบ้านผัวเมียเดียวเลี้ยงลูกอ่อน ตื่นขึ้นมาผัวไปก่อน ไปไถนาคราดไว้
ท่าพอได้เจ้าเค็งงาน แม่บักห้าอยู่บ้าน กะฟ้าวตื่นคือกัน เตรียมเอาพินมาดงไฟเป่าพู่หังพู่ เสียงวี
ไฟควันกลุ่มในครัวลุกฮ้อมฮ้อม กะบองก้อมเขี้ยวไถเอาน้ำว่าใส่มวย น้ำฮวดแล้วเอาข้าวหม่ามาชาว
สองมือจับหวดมาสูบหม้อ เสียงลูกออกอให้ไถไถววยลูกแห่น พอลูกหลับแม่ผัดฟ้าหวาดด้วยผอง
จอง ตักปลาแดกใส่ถ้วยเกลือต้มแถมน้ำ สิได้ไปนาเซพอบักห้าไปแล้ว เสียงเฮือนใกล้แหวแหวกะ
ฟ้าวตื่น เอ็นใส่กันผองเว้า ละทั้งเฒ่าผองอะแฮม ผองอะแฮม...เออ...เอี้ยละนา..

อันนี้ละ พอดาวขึ้นสิมายมายพอมุมผู้ บ่าก็หาบตาได้ทั้งฟ้าวกะผองเดิน มือหนึ่งขุ่มลูก
น้อยฟ้าวเร่งลงนา ผัวกะผัวทั้งโตกะเล่าคอยกินข้าว เสร็จดีแล้วลงดำเจ้าไวไว แขนวอู่ลูกน้อยไว้
เสียงให้กะช่างมัน มือหนึ่งคั้นนมอยู่ในนา สวดยมายมายแดดเฒ่าทั้งฮ้อน คอบอยากมีน้ำบ้านชา
วนาหน้ากำ หน้าดำดำแมนชวาวนาเฮ็ดเลี้ยงพวกพี่น้องคนเฒ่าจั่งเจริญ เพ็นจั่งเอ็นว่า “กระตุกสัน
หลัง” คั้นปีมีชวาวนาบได้เป็นเมืองบ้าน พอว่าเสร็จดำแล้วตาเว็นเจ้าคล้อยคำ พ่อบักห้าขึ้นเกาะ
เจ้าให้หลกกกล้าแมนแห่นเต๋อ แมนแห่นเต๋อ...เออ..เอ้อ โอ้ยละนา.. ๘ (จบกลอนที่ 1)

โอ้ย...ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้องค้อย เสียงโยน ๆ ดังไกล เป็นหยั่งเต๋ข้างบไปฮ้องใกล้หัวขันไตพอ
ให้น้องได้นอนฮ่า เสียงฟ้าฮ้องตุ้มตุ้ม สาวหมอลำคิดฮอดฮู้ได้หลงโอ้โอ้บ่เขา อ้อ..เอ้อ..โอ้ยละนา

เอ้อ, อันนี้ ต่อจากนี้สิได้ลำต่อกลอนสอง สองผัวเมียทำนาชอยกันกะจนแล้ว พอจาก
เสร็จดำแล้ว ตาเว็นค้ายคำ พ่อบักห้าขึ้นเกาะเจ้าหลกกกล้าแมนแห่นเต๋อ “ผัวว่าเอ้อเมื่อก่อนชาติ
ช้อยสิหลกคนเดียวแม่ฮีนางเมื่อบ้าน” พอจาแล้วเตรียมเอาถ้วยบ่วง หาบกะตาตองต้อนกับทั้งขุ่ม
ลูกนำ เสียงฟ้าฮ้องตุ้มตุ้มฟ้าอย่างมาเฮือน เสียงฝนมามีดมัวเม่าฟ้า นำคั้นนาเมื่อบ้านเขียดจ่านา

อึ้งอ้อบอ้อบ เหลี้ยววอกแวกเบิ่งน้ำลึเป็นคลื่นจั่งทะเล มองมาบ้านเห็นโนนตาลมีดจุ่มกุ่ม เห็น
แต่กอไผ่บ้านล่ายซ้ายไบหุ่มละหอนำ ฟ้าวอย่างจ้ำเข้าป่าสอนลอน เสียงวอนวอนเรไรส่งเสียงแมง
ง่วง เห็นเป็นพวงต้นหน้าทางนกยูงเหลืองอู่หุ่ย เสียงคนคุยสิเข้าบ้านเย็นแล้วลิตาวเมื่อ อุ่มลูก
เต้าจูงหมู้งวควาย ฝนตกฮ่าแรงไวไวเข้า ไว ๆ จ้าวเสียงฮือเชือกฟาด ควายบักเลฟองตุ้เด็กน้อยละ
ซี้หลัง เสียงมะลิ่งตั้งตั้งฝนไล่มาทัน ฝนตกลงเปียกปอนเต็มเป็อน พอถึงเฮือนมือน้ำคันไค้งบ
แงบ คันแม่ม่วงดำไว้ลิตเตรียมขึ้นแม่เปลี่ยนแทน แม่เปลี่ยนแทน ๆ เอือ... เอือ...เอ้ย โอ้ย..
ละนา

อันนี้, ผูกควายแม่หล้าอย่าลืให้มันหลุด ผักกะตุตีไลใส่กลอนให้มันแน่น แม่ลิตังไฟท่า
เอาปลามาต้มป็น คันพ้อใหญ่ผู้อยู่บ้านเอามือป้องผัดพองตาม น้ำท่วมบ้อฮึล้าไหใหญ่กก
สะแบง ดินแข็งบ้อฮึนางไฮเค็มโพนัน เสียงตามกันเต็มบ้านกลับจากนามีดพุ่มฟู ถึงยามนอนพา
กันขดคิคุ้มอนแล้วกะบติง อันจั้งซี้เพิ่นจั้งว่าชวาวา ถึงเวลาสมควรลิตาวลาเด้อค่า "หวิ" ลีลาเด้อ
ค่าลิตขอลาไปก่อน พวกพ้อเฒ่าแม่ลูกอ่อนหลานลิตขอลาแล้วคุณป้ากะพองอา จักหนอยหนีลิตได้
อย่างคอมมอมม ไปคอมมอมมดั่งกะปอมงอยไม้ หลานลิตไผ่เมื่อบ้านหนองไหลค้ำมีดจุ่มกุ่ม เห็นแต่กอ
ไผ่หุ่มลิตเมื่อบ้านแม่ก่อนเด้อ ลีลาแล้ว คู่สูคน คู่สูคน เอือ โอ้ยละนา... (จบ)

● กลอนที่ 5 อ่ำลาทุ่งรวงทอง (ลำทางยาว)

โอ้ย...โอ้ย...ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้องค้อยทางตอนแดง ฟ้าเอ๋ยฟ้าฮ้องแสงทางขอนแก่น คัน
ฟ้าฮ้องแล่นพุ้นแล่นพีจิวรรณคิตฮอดชู้ยามลิตเข้าบ่อนนอน...แม่บ่อนนอน...โอละนาย...

เอ๋ยอันนี้, ละพ้อแม่เอ๋ย...อวสานสุดสิ้นการลาลิตได้ตัว ลำทางยาวบัดลิตมีวันชวนเจ้าให้
ฮ้ายอน อวสานสุดสิ้นการลาลิตได้จาก พรากพ้อแม่พีน้องลุงป้าคู่สูคน นาฬิกาตีห้าถึงเวลาแจ้ง
สว่าง ท้องฟ้าสว่างไก่อะโจกแจกใจคนเฒ่ากะตื่นมา มือค้วหาของเคี้ยวมาตำโบกหมาก ค้วกค้ำก
พ้อใหญ่หาแอบฮ้างมือค้วใส่กอกยา แสงไฟมาแยงเม้าควันเป็นเลาสูบฮวดฮวด ไฟไหม้หนวดบู้สู
เอ๋ยตื่นละแม่ เสียงแอแอลูกไผ่ให้เอาไวไวกินนมแทน แม่มันยังบู้สูเม่าง่วงหงวแต่นอน เด็ก
อนซอนเสียงควายตุ้ดูเสาเฮือนดั่งฮืดฮาด ไก่อะจาดจาดใจนโตนตุ้มเขี่ยซี้ดิน ผักตำนินใบพวม
เหลื่อมแสงทองพันสอง โบกกล้วยเป็องเป็นปลิ้นจวนแจ่งสว่างมา ดั่งไฟสาเด้อหล้าถึงเวลาลิตัก
บาตร เสียงฮือสาดควกคากตั้งตีแป้นกะต๋อยตำ หมอลัจวนลงฮ้านวันดีศรีสอง เด็กน้อยนอน
หล่องหงองให้ปลุกน้องเจ้าเกียเมื่อ ปลุกกันสาเด้อหล้าวันดีศรีสว่าง ทั้งศรีทาลูกหาเฮ็ดฮ้อมต้ม
ข้าวหนมพร้อมทั้งหวาน อันนี้ละหลานขอลาเด้อค่าจิวรรณขอลาไปก่อน ยามตาเวณฮ้อนฮ้อนลิตไป
ยีนที่ลิตเอามือซี้ใส่ผู้ได้ จิวรรณนางมาเสียใจตั้งแต่บ้านห่างบ้านอยู่คนที่ตำบล ช่างบ่วนเวียนมา

อยู่นานนี้ อันฉวีวรรณน้องบ่อยากไกลไลห่าง แต่หลานรอบไ้ได้งานหน้ากะจันมา ปีนหน้าพันสิโค้ง
อ่วยมาหา ขอให้ศรัทธาเฮ็ดแต่งบุญหนุนไว้ คั้นแม่นไปหาหล่าฉวีวรรณก่อนหมู่ หลานสิมาไ้ร้อง
ฉลองให้ค่าบ่แพง มื้อนี้ศรัทธาเจ้าทำบุญแจกจ่าย ตะวันสายส่องแจ่มมาแล้วลีห่างหนี บ่อยาก
พลัดพรากเว้นเวรมาจ๋องจำไป บ่อยากไกลสายคอฟ่อเวรหากพาเว้น จำเป็นแล้วเวลากะมาไ้ ขอ
ไลพวกพี่น้องสิลาท่าน ท่านผู้ฟังเอ๋ย...โอ๊ย...ละนา

3.3.5 ความสำเร็จ เกียรติยศในชีวิต

หมอลำฉวีวรรณ มีความปลาบปลื้มภาคภูมิใจและซาบซึ้งอย่างหาที่สุดมิได้ก็คือ
การได้ลำถวายหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ๗ หลายครั้ง และที่
สำคัญพระองค์ทรงมีรับสั่งกับพระอาจารย์ที่ถวายการสอนระนาดเอกคือ นายศิริชัยชาญ พัก
จำรูญ (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมศิลปากร) ว่าต้องการเรียนลำเพื่อนำไปใช้ในโอกาสที่
เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยพระประสงค์นี้หมอลำฉวีวรรณมี
ความปลาบปลื้มและรู้สึกเป็นเกียรติต่อตนเองและครอบครัวอย่างยิ่ง แต่ไม่ทันมีโอกาสได้ถวายการ
สอนก็เกิดหloedเสียงบวมซึ่งเป็นมาหลายปีต้องเข้ารับการผ่าตัด จึงได้แต่ถวายตำราการฝึกลำและ
เทปคาสเซ็ทเท่านั้น ครั้งหลังสุดได้ลำถวายหน้าพระที่นั่งในงานเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
จังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งนั้นทรงมีรับสั่งถามถึงอาการที่ผ่าตัดหloedเสียง และรับสั่งว่าระดับเสียงต่ำลง
การรับสั่งเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยในสุขภาพของหมอลำฉวีวรรณ อันหาที่สุดมิได้แล้ว

ปัจจุบัน(พ.ศ. 2545) หมอลำฉวีวรรณยังรับราชการในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราวปฏิบัติหน้าที่
ที่สอนวิชาเลือกเสรีให้กับวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดอยู่เหมือนเดิม และเป็นวิทยากรรับเชิญให้การ
อบรมแก่หน่วยงาน และสถานศึกษาต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอเรื่อยมา

ปี 2502	-นักจัดรายการวิทยุของนครเวียงจันทน์ว่าจ้างให้ลำออกอากาศทางสถานีวิทยุ
กระจายเสียงแห่งราชอาณาจักรลาว
ปี 2506	-สร้างสรรค์वादทำนองลำขึ้นใหม่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเรียกว่า "वादอุบล"
และ ลำ 2 คน "ลำเรื่องต๋อกลอน"
ปี 2507	-บริษัทลิเวอรับราเธอร์ ประเทศไทย ทำสัญญาว่าจ้างให้ลำออกอากาศตามสถานี
วิทยุทั่วประเทศ ผู้ฟังตั้งชื่อหมอลำคณะว่า "รังสิมันต์"
ปี 2508-2509	-บันทึกแผ่นเสียงครั้งแรก ในบริษัทแผ่นเสียงทองคำเสียงสยาม ที่ห้องบันทึกเสียง
กมลสุโกศล
-ได้รับโล่ทองคำฝั่งเพชรจากกรมประชาสัมพันธ์ ที่วีของ 11 ได้รับชานานนามจาก
สื่อมวลชนและมหาชนว่า "ราชินีหมอลำ"

- ปี 2514 -ชนะเลิศการประกวดหมอลำงานเจ้าพ่อพระยาแล จังหวัดชัยภูมิ
- ปี 2522 -ได้รับโล่เกียรตินิยม การประกวดหมอลำงานทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุดรธานี
- ปี 2523 -สอนวิชาเลือกเสรี (ศิลปะพื้นบ้าน) สาขาการฟ้อนและการลำในระดับนาฏศิลป์
ชั้นกลางและชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
- ปี 2524 -ผลิตสื่อการแสดง ชุดการสอน วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน
- ปี 2526 -ร้องเพลงรำวงสาละวันถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถและเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ ณ พระตำหนักภูพาน
ราชินีเวศน์ เมืองโนวโรกาสเสด็จแปรพระราชฐาน
- ปี 2527 -เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานทั่วประเทศญี่ปุ่น เป็นเวลา 1 เดือน
-ได้รับเกียรติบัตรจากศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น ชุดรำแม่บทอีสาน 48 ท่า
- ปี 2528 -ได้รับโล่ศิลปินดีเด่นของภาคอีสาน จาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี
-เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ในงานวันชาติที่สหรัฐอเมริกาในนามตัวแทนคนไทย
ภาคอีสาน
- ปี 2529 -การแสดงภาพยนตร์ไทยเรื่อง "ราชินีดอกหญ้า" ของบริษัทศรีบุญเรืองฟิล์ม ซึ่ง
สร้างจากชีวิตจริงของหมอลำฉวีวรรณ นางเอกในเรื่องเปลี่ยนแปลงชื่อเป็น
วรรณวี ลีลา แสดงโดย จารุณี สุขสวัสดิ์ และประสบความสำเร็จได้รับรางวัล
ดีเด่นในการประกวดภาพยนตร์ไทย
-ได้รับโล่เกียรตินิยมจากคณะกรรมการส่งเสริมประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
รางวัลดีเด่นในการผลิตสื่อดีเด่นเพื่อเยาวชนประเภทสื่อพื้นบ้าน
- ปี 2530 -ร้องเพลงรำวงร่วมกับวงดุริยางค์ทหารถวายเจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ ทอด
พระเนตร ณ พระตำหนักภูพานราชินีเวศน์
- ปี 2530-2531 -การแสดงในงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวง ที่ดอยตุง จังหวัดเชียงใหม่
- ปี 2531 -ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เชิญเป็นตัวแทนประเทศไทยไปแสดงเผยแพร่
ดนตรีนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ตามเมืองต่างๆ ณ ประเทศเยอรมันและเนเธอร์แลนด์
เป็นเวลา 1 เดือน
-การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เชิญเป็นตัวแทนประเทศไทย ไปแสดงเผยแพร่ดนตรี
นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ณ ประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นเวลา 15 วัน
- ปี 2532 -เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสานร่วมกับคณะครูนักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
ในประเทศ ประเทศเยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สิงคโปร์ ออสเตรเลีย และ นิวซีแลนด์

- กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย เชิญไปแสดงเพื่อปลอบขวัญแรงงานไทยในประเทศสิงคโปร์ เป็นเวลา 1 สัปดาห์
- การแสดงในงานไหว้สาแม่ฟ้าหลวงที่ปราสาทหินเขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์
- ล้าถวายน้าพระที่นั่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ที่จังหวัดสุโขทัย
- สัมมนาโครงการควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ ของกรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุขในหัวข้อ"สื่อมวลชนท้องถิ่นกับการควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ และการรณรงค์อีสานไม่กินปลาดิบ"
- วิทยากร อบรมมัคคุเทศน์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่อง "การแสดงพื้นบ้านอีสาน" จัดโดย มหาวิทยาลัยขอนแก่นร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- สัมมนาทางวิชาการเรื่อง "วัฒนธรรมพื้นบ้าน กรณีอีสานกับคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ"
- วิทยากร "วาดพ่อน-วาดล้าเมืองอุบล" จัดโดยสถาบันวิจัยศิลปะวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทร หารศาสรคาม ร่วมกับจังหวัดอุบลราชธานี
- จัดแสดงศิลปดนตรี วัฒนธรรมพื้นบ้านครั้งที่ 2 เรื่อง "อุซารส" ณ อุทยานประวัติศาสตร์ เขาพนมรุ้ง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
- การแสดงพื้นบ้านอีสาน เพื่อเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- วิทยากร อบรมครูศิลปศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ในหัวข้อเรื่อง "ประสบการณ์ในการประกอบวิชาชีพ"
- กระทรวงสาธารณสุข เชิญร่วมรณรงค์โครงการอีสานไม่กินปลาดิบ
- ตามเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เพื่อแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ณ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ล้าถวายน้าพระที่นั่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ณ พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ เนื่องในวโรกาสเสด็จแปรพระราชฐาน
- วิทยากร โครงการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดทำพจนานุกรมภาษาถิ่น ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- วิทยากร โครงการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การอ่านทำนองร้อยกรองของสี่ภาค" ร่วมกับคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปี 2533

- ปี 2534
- การแสดงในงานศิลปวัฒนธรรมแม่ฟ้าหลวง ของมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เจริญพระชนมายุครบ 90 พรรษา
 - ลัทธิวาทหน้าพระที่นั่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ในงานแสดงนิทรรศการศิลปะของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
 - การแสดงหมอลำ วันสิ่งแวดล้อมโลก โครงการมหกรรมเพลงพื้นบ้านเพื่อพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม
 - ร่วมถ่ายทำสารคดี"จากที่ราบสูง" ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5
 - วิทยากร เรื่อง "บทบาทของสื่อมวลชนและศิลปินท้องถิ่น" ในการสนับสนุนงานควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับ จัดโดยสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด
- ปี 2535
- ประเทศญี่ปุ่น เชิญให้เข้าร่วมแสดงงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านเอเชีย ครั้งที่ 3 ที่ประเทศญี่ปุ่น
 - ลัทธิวาทหน้าพระที่นั่ง สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ณ เขื่อนสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี
 - แสดงหมอลำงานฉลอง 200 ปี จังหวัดอุบลราชธานี
 - อ่านทำนองร้อยกรองอีสานถวาย หน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี สืบวงละครแห่งชาติ
 - ร่วมแสดงในพิธีมอบรางวัล "พฤษภา" สื่อสร้างสรรค์และการแสดงพื้นบ้านกับประชาธิปไตย จัดโดยมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์
- ปี 2536
- ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
 - ร่วมกับคณะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ นายอดิศร เพียงเกษ ไปประสานสัมพันธ์พี่น้องไทยลาว ณ เมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 - อ่านทำนองร้อยกรองภาคอีสานชุด"พระลักษมณ์พระราม" จัดโดยกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
 - วิทยากร สัมมนาเชิงวิชาการในหัวข้อเรื่อง "ภาษาหมอลำสื่อพื้นบ้านอีสาน" จัดโดยวิทยาลัยครู

- วิทยากร รายการโทรทัศน์เพื่อการบริการสังคมของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
 - วิทยากร เรื่อง "ภูมิปัญญาด้านการแสดงหมอลำ" จัดโดยมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม
 - คณะทำงานศึกษาค้นคว้าจัดเตรียมข้อมูลจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดร้อยเอ็ด
 - ประชุมสัมมนาศิลปินพื้นบ้าน (หมอลำ) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ โรงแรมของแก่นไฮเต็ล อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
 - วิทยากร งานวันอนุรักษ์วันมรดกไทย ณ อาคารพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วิทยาลัยครูเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย
- ปี 2537
- คณะละครญี่ปุ่น เชิญเพื่อแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม การแสดงละครบนเวที ณ ประเทศญี่ปุ่น
 - วิทยากร การสัมมนาเรื่อง "แนวทางส่งเสริมและพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน" จัดโดยมูลนิธิพัฒนาอีสาน
 - วิทยากร เรื่อง "ศิลปินกับวิชาชีพครู" จากสำนักงานคณะกรรมการคุรุสภาอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
 - วิทยากร เรื่อง "ภัยเอตส์ต่างมุมมอง" โครงการรณรงค์เพื่อป้องกันโรคเอตส์ จัดโดยวิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม
 - วิทยากร เพื่อเผยแพร่อุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ในหัวข้อเรื่อง "วัฒนธรรมและชนบประเพณีที่มีต่อการพัฒนา"
 - วิทยากร โครงการรุกรับกับเอตส์ สาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด ในหัวข้อเรื่อง "การนำสื่อพื้นบ้านมาใช้ถ่ายทอดความรู้เรื่องเอตส์"
- ปี 2538
- ร่วมแสดงหมอลำกลอนในงานสัปดาห์ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี
 - วิทยากร โครงการอนุรักษ์มรดกไทยเพื่อส่งเสริมและสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดโดยวิทยาลัยการอาชีพจังหวัดร้อยเอ็ด
 - วิทยากร เรื่อง "การเผยแพร่ความรู้ของศิลปินหมอลำยุคโลกาภิวัตน์ บทบาทศิลปินท้องถิ่นอีสาน" สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด

- ที่ปรึกษาในโครงการจัดงานแสดงงานเกษตรและอุตสาหกรรมโลก 38 กรมศิลปากร
- สัมมนาสื่อมวลชนและศิลปินท้องถิ่นจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด
- วิทยากรบรรยายในงานอนุรักษ์มรดกไทย ครั้งที่ 3 ในหัวข้อเรื่อง "มรดกอีสาน ประเพณี : ฮีตสิบสอง" จัดโดยวิทยาลัยเซนต์จอห์น
- วิทยากรจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน
- การแสดงในงานวิชาติของสหรัฐอเมริกา โดยเป็นตัวแทนศิลปินบ้านอีสาน ร่วมกับสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ
- ปี 2539 -วัดลาวพุทธวงศ์ กรุงวอชิงตัน เชิญเพื่อแสดงหม่อล่าให้กับประชาชนลาวในอเมริกาชม ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 1 เดือน
- การแสดงในงานเฉลิมฉลองในพระราชพิธีกาญจนาภิเษกครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ณ บริเวณถนนราชดำเนินตลอดสาย โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- ร่วมถ่ายทำสารคดีความเป็นอยู่ของคนภาคอีสานกับบริษัทยูเทคฟิล์มแอนด์โปรดักชั่น จำกัด ณ ปราสาทเขาพนมรุ้ง
- ร่วมแสดงในรายการ "รวมใจถวายชัย ๘ ครอบไทย 50 ปี" ชุดศิลปวัฒนธรรมร่วมถ่ายทอดทางโทรทัศน์ทั่วประเทศร่วมกับสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
- การแสดง โครงการของพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- การแสดง เฉลิมฉลองสมโภชเกลือไอโอดีนพระราชทานตามโครงการรณรงค์จัดโรคขาดสารไอโอดีนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เถลิงสิริราชสมบัติครบ 50 ปี กระทรวงสาธารณสุข
- การแสดง "มหกรรมวิจิตรแพรวา ราชินีแห่งใหม่" จัดโดยจังหวัดกาฬสินธุ์
- การแสดงในงานครบรอบวันสถาปนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จัดโดยสำนักเทคโนโลยีการศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วิทยากร เรื่อง "การสาธิตหม่อล่าสมัยกลาง" จัดโดย ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น

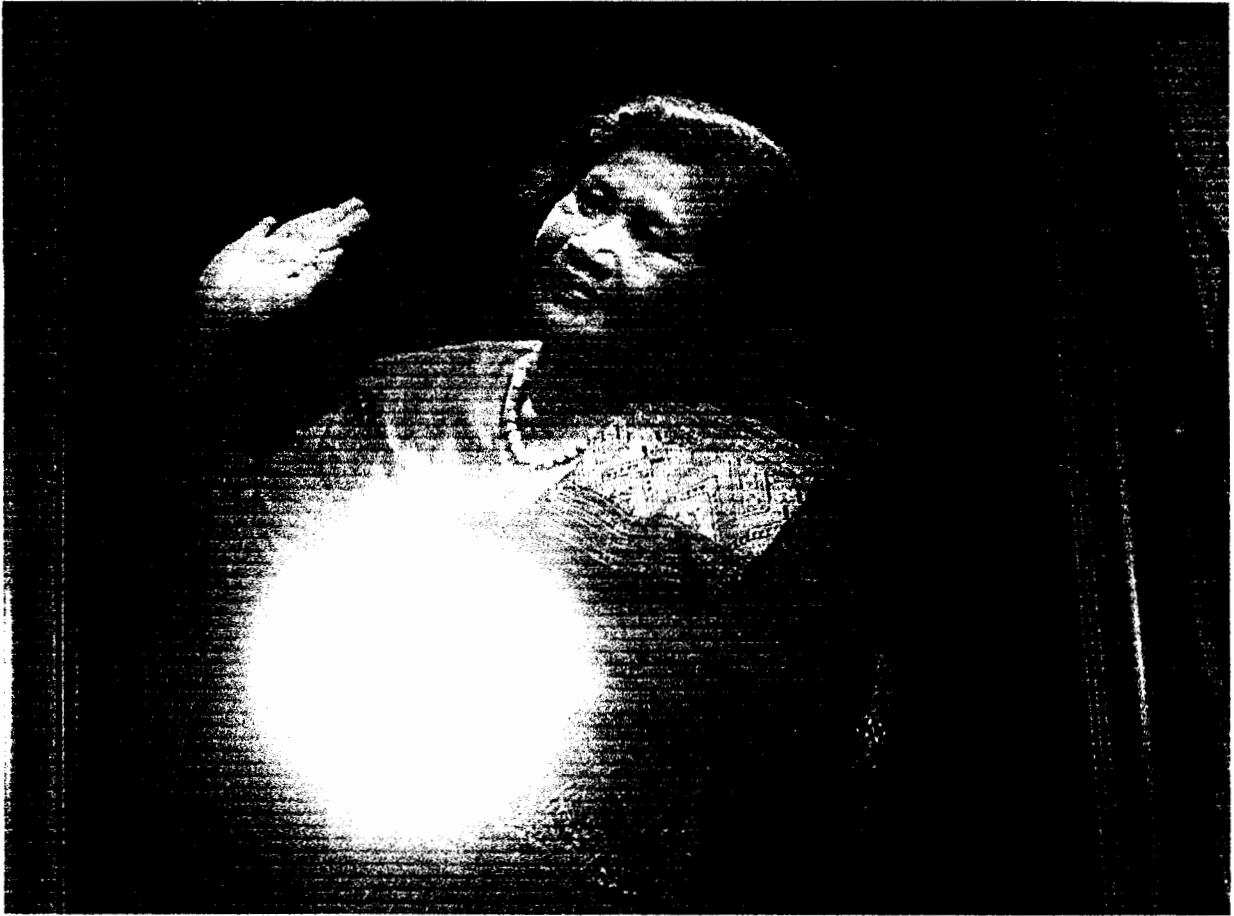
- วิทยากร เรื่อง "การเล่านิทานในอนาคตกาลและในปัจจุบัน" ในงานเทศกาลนิทานแห่งโลกสำหรับครอบครัว
 - วิทยากร เรื่อง "การร้องหมอลำจากสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด" ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเสริมทักษะการสอนภาษาไทยแนวคืดวรรณกรรม
 - วิทยากร นิทรรศการ "5 ธันวาคมกาญจนาภิเษก และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น" จัดโดย วิทยาลัยการอาชีพ จังหวัดร้อยเอ็ด
 - วิทยากร เรื่อง "บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โครงการรณรงค์ให้วัคซีนโปลิโอ" จัดโดยสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 7 จังหวัดอุบลราชธานี
 - คณะกรรมการ การตัดสินการประกวดหมอลำเพื่ออนุรักษ์ป่า เพื่อรับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ กับจังหวัดกาฬสินธุ์
 - คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ของนิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 - คณะกรรมการคัดเลือกคำขวัญ ประจำจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับคณะกรรมการจังหวัดร้อยเอ็ด
 - คณะกรรมการในโครงการพิจารณาคัดเลือกพันธุ์ไม้ประจำจังหวัดร้อยเอ็ด
 - วิทยากรโครงการ สืบทอดทำนองไทยอีสาน จัดโดย สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
 - ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการวินิจฉัยข้อมูลศิลปิน สาขาศิลปะการแสดงด้านการแสดงพื้นบ้านอีสาน เพื่อเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- ปี 2541 -ได้รับเชิญจากวัดลาวพุทธวงศ์ กรุงวอชิงตัน เพื่อแสดงหมอลำให้กับประชาชนลาวในอเมริกา ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 1 เดือน

3.3.6 ข้อคิดและความต้องการในการสนับสนุนจากศิลปินแห่งชาติ

"กลุ่มศิลปินเก่า ใหม่ ควรได้ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ไม่ฉาบฉวย เพื่อจะได้เป็นแบบแผนที่ถูกต้องงดงามให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบทอดต่อไป"

ควรมีการสนับสนุนศิลปวัฒนธรรมหมอลำ ดังนี้

- หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนในเรื่องของศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่สืบไป
- นักวิชาการควรให้ความสำคัญกับคณะ กลุ่มหมอลำอื่นๆโดยทั่วไป ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้กิจกรรมวิชาการ การวิจัย เพื่อเป็นการพัฒนาหมอลำ

หมอลำ บุญเพ็ง ไฝฉิวชัย
ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ)
ปี พ.ศ. 2540

3.4 กรณีศึกษา : หมอลำบุญเพ็ง ฝៃผิวชัย

- ชื่อ นางบุญเพ็ง ฝៃผิวชัย
- ชื่อในการแสดง หมอลำนางบุญเพ็ง ฝៃผิวชัย
- ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2537
- ที่อยู่ในปัจจุบัน 528/155 หมู่บ้านแก่นทองธานี ซอย 3 ถ.มลิวัลย์ ต.บ้านเปิด อ.เมือง จ.ขอนแก่น รหัสไปรษณีย์ 40000 โทรศัพท์ 043 - 344484

3.4.1 ชีวิตครอบครัว การศึกษา การเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

หมอลำบุญเพ็ง ฝៃผิวชัย เกิดเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2475 ที่ อำเภอพิบูลมังสาหารจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบัน อายุ 70 ปี เมื่อยังเยาว์ มีโอกาสได้รับการศึกษาสูงสุด เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ความปรารถนาสูงสุด ต้องการเป็นครู ซึ่งเป็นอาชีพที่หนุ่มสาวในยุคนั้นใฝ่ฝัน แต่ไม่ได้มีโอกาสเรียนต่อเนื่องจากเรียนไม่เก่ง และฐานะทางบ้านยากจน และเป็นบุตรคนโตของครอบครัว มีน้องอีก 10 คน ต้องมีภาระในการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว คือการทำนาซึ่งเป็นงานหลัก ในช่วงนั้นได้มีเพื่อนๆ ในหมู่บ้านนิยมชวนกันไปเรียนหมอลำกันมากมายหลายคน และทั้งมีความรักชอบหมอลำเป็นทุนเดิม ถือว่ามีพื้นอยู่บ้างแล้ว ซึ่งมีคนในตระกูลคือ คุณยายทวดเคยเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักในแคว้น หมอลำบุญเพ็งชอบฟังเสียงคุณยายทวดซึ่งลำได้เพราะจับใจ จึงมีความคิดว่าถ้ามีความมานะพยายามคงจะประสบความสำเร็จในการเรียนหมอลำเป็นอาชีพ เพื่อจะได้มีรายได้ช่วยแบ่งเบาภาระของพ่อแม่

ในสมัยนั้นทางเลือกประกอบอาชีพไม่มีอาชีพหลากหลายเช่นปัจจุบัน และอาชีพหมอลำเป็นที่ได้รับการยอมรับในชุมชนและสังคมยุคนั้น สังคมของชาวบ้านในชุมชน มีความยึดมั่นศรัทธาในการปฏิบัติศาสนากิจในพุทธศาสนา มีการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆอย่างเหนียวแน่น ในด้านการดำเนินชีวิตทั่วไป ผู้คนมีศีลธรรม สื่อต่างๆ ยังไม่มีบทบาท มีเพียงสื่อท้องถิ่นที่เป็นที่ยอมรับนิยมมากคือ หมอลำ

คุณสมบัติของบุคคลที่จะเรียนหมอลำ ควรจะคัดเลือกจากลูกศิษย์คนที่มีเสียงดี บุคลิกหน้าตาดีหรือพอใช้ เป็นบุคคลที่มีความรักความเอาใจใส่ในการเรียนและการฝึกฝน มีความอดทน พากเพียรพยายาม มีปฏิภาณไหวพริบ การเตรียมตัวก่อนเรียนการสอนหมอลำ พ่อกับแม่ต้องพาลูกมาฝากฝังและรับรองกับครู และให้ครูพิจารณาตัดสินใจรับ เมื่อครูตกลงรับศิษย์จึงจะกลับไปเตรียมเสื้อผ้ามาอยู่ด้วย ส่วนคนที่อยู่ใกล้บ้านครูอย่างหมอลำบุญเพ็งก็จะเรียนแบบไปกลับ

เมื่อครูตกใจแล้ว จะมีการจัดพิธีกรรมสำคัญ พิธีไหว้ครู ชั้นที่ 1 ในขณะที่จะเริ่มเรียนและการฝึกเบื้องต้น มีการแต่งขันธ 5 เข้าพิธีกรรม หลังจากเรียนไปแล้ว จะมีพิธีไหว้ครูชั้น 2 เมื่อทดลองออกแสดงไประยะหนึ่งจนมั่นใจว่าจะเป็นหมอลำได้เต็มตัว ครูจะให้รับ "กาย้อ" "

การใช้ชีวิตระหว่างเรียน เนื่องจากไม่มีค่าเรียนให้ครู หมอลำบุญเพ็งและเพื่อนๆ จึงได้ทำงานรับใช้ครูทุกอย่าง การเรียนในยุคนั้น ศิษย์ส่วนหนึ่งจะมาพักอยู่และทุกคนต้องทำงาน เช่น ทำนา งานในบ้านช่วยครูทุกอย่างเหมือนดังชีวิตประจำวันที่บ้านตนเอง เมื่อว่างเว้นจากภารกิจดังกล่าว ครูจะตอกลอนให้ตามลำดับของกลอนที่ใช้จริงในการแสดง เช่น กลอนไหว้ครู กลอนประกาศศรัทธา ในขณะเดียวกันก็ฝึกทักษะอื่นๆ ที่จำเป็น เช่น การใช้เสียง ท่ารำ ท่าทางบุคลิก เริ่มจากการฝึกเดี่ยวๆ โดยท่องจนขึ้นใจ ทั้งคำร้องและทำนองลำ เมื่อจดจำได้แล้วจะทดลองลำให้ครูฟัง ถ้าไม่ถูกต้องครูจะติและให้แก้ไขทันที ระยะเวลาจะตอกลอน "ตามข่าว" โดยเริ่มฝึกเป็นคู่กับศิษย์ชาย ครูจะฟังและตรวจสอบแก้ไข จนเป็นที่พอใจ และเรียนไปตามลำดับจนจบกลอนสุดท้าย ฝึกท่ารำ ท่าพ้อนแม่บท ครูเป็นผู้ชายจะให้ข้อแนะนำและบอกท่าทางที่เหมาะสมให้ และสอนการวางตัว พร้อมทั้งมีการปรับปรุงพัฒนาในระหว่างเรียนไปเรื่อยๆ รวมระยะเวลาในการเรียน 1 ปี

ระหว่างการเรียน ครูมีการประเมินหรือทดสอบโดยการฟังเสียงร้อง ทำนอง การลำให้ดู ทั้งลำเดี่ยว ลำเข้าคู่ เมื่อคิดว่ามีความมั่นใจพอ ครูจะเปิดโอกาสให้ไปลำกับครูด้วย เริ่มจากงานเล็กๆ ในละแวกบ้าน เพื่อฝึกฝนบนเวทีจริง หมอลำบุญเพ็งและได้ติดตามไปลำในที่ต่างๆ จนผู้ชมเริ่มรู้จักมากขึ้น พออายุ 14 ปี เริ่มรับงานเองบ้าง ผลงานแสดงแต่ละครั้งสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักไปทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จนอายุ 23 ปี เป็นยุคแรกที่มีชื่อเสียง เนื่องจากมีงานแสดงทั้งกลางวัน กลางคืน กลอนลำแต่ละกลอนให้คิดสอใจ น้ำเสียงท่วงทำนองและจังหวะการร้องลำสนุกสนานเร้าใจผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง

3.4.2 ประสบการณ์ในการทำงานหมอลำ และ อื่น ๆ

หมอลำบุญเพ็ง ได้รับการยกย่องจากผู้ชมว่า เป็นนักแสดงหมอลำฝ่ายหญิงที่มีความสามารถ ในการมีปฏิภาณไหวพริบมากในการโต้ตอบกับหมอลำฝ่ายชาย จนหมอลำชายบางคนไม่กล้าที่จะปะฝีปากด้วย เพราะไม่มีความสามารถเพียงพอ (การชมศิลปะพื้นบ้าน หมอลำกลอนของชาวอีสานให้สนุก คือ การได้ชมได้ฟังการโต้ตอบกันระหว่างหมอลำฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยเฉพาะการดันกลอนสดที่ขับเคียงกันด้านปฏิภาณไหวพริบเชิงรุก เชิงรับทั้งการร้องลำและรำร่า เพื่อแสดงความเก่งกล้า เจ้าคารม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การเลือกเฟ้นกลอนที่สามารถโต้ตอบกับคู่ลำได้ทันท่วงที และเหนือกว่าเพื่อให้อีกฝ่ายหมดหนทางโต้ตอบ) ซึ่งหมอลำบุญเพ็งได้

ชื่อว่าเป็นผู้มีความสามารถในด้านนี้ จนได้รับความนิยมจากประชาชน ทำให้บริษัทกมลสุโกศล ติดต่อบันทึกเสียงลงแผ่น เป็นหมอลำหญิงคนเดียวที่ได้อัดแผ่นเสียง เมื่อ ปี พ.ศ. 2498 ผลงานการลำของนางบุญเพ็ง จึงแพร่หลายมากขึ้น ความนิยมของประชาชนในระยะนั้นสูงมากเป็นพิเศษ จนกล่าวได้ว่า หากงานบุญบ้านใดไม่ได้ยินแผ่นเสียงของนางบุญเพ็งแล้ว หมู่บ้านนั้นนับว่าล้าสมัยมาก เพราะกลอนลำต่างๆ ของนางบุญเพ็งชาวบ้านจดจำได้และจะขอฟังเมื่อมีการเปิดเครื่องขยายเสียงทุกงานบุญ

ความนิยมนี้มีได้เพียงการเปิดแผ่นเสียงหรือการขอฟังแผ่นเสียงเท่านั้น ค่าจ้างการแสดงยังสูงขึ้นอีกด้วย การได้บันทึกแผ่นเสียงจำนวนมาก ทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ พร้อมทั้งได้รับการดูแลอย่างดีจากบริษัทกมลสุโกศล ทำให้มีคุณภาพชีวิตอย่างดี และที่สำคัญยังได้เป็นครูสอนตามเจตนา “แต่เป็นครูของคนในอาชีพหมอลำ”

ประสบการณ์ในการทำงานหมอลำ 56 ปี กิจกรรมที่สำคัญได้แก่ เป็นครูสอนหมอลำ เป็นวิทยากรรับเชิญ ถ่ายทอดความรู้ด้านหมอลำแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ร่วมกับสถาบันรัฐและเอกชน ในการใช้สื่อหมอลำรณรงค์ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การรณรงค์ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน การรณรงค์ด้านสุขภาพ การรณรงค์ด้านวิถีชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตจนได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขากการแสดงหมอลำ ปี พ.ศ. 2540 นอกจากนั้นยังได้มีโอกาสไปต่างประเทศเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทย

3.4.3 การสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

สำหรับหมอลำบุญเพ็งเมื่อเป็นครูสอนหมอลำ ในการเลือกลูกศิษย์ของครู จะเปิดโอกาสให้ลูกศิษย์ทุกคนที่มีใจรักหมอลำ แม้จะขาดคุณสมบัติ บางประการดังเช่น อาจรูปไม่งาม หรือเสียงไม่อยู่ในขั้นที่ดีมาก ก็เปิดโอกาสให้ได้ลองเรียนรู้และพัฒนาตนจนถึงที่สุด ซึ่งก็เป็นธรรมดาที่ลูกศิษย์แต่ละคนมีความสามารถและความเพียรต่างกัน ไม่สามารถรับความรู้ได้เท่าเทียมกัน หมอลำบุญเพ็งสอนการปฏิบัติตนแก่ศิษย์ตามแบบอย่างที่เราเรียนรู้มาจากครูของตน เมื่อสอนศิษย์ คือ กำหนดคุณสมบัติส่วนตัวของคนที่ผ่านมาเกณฑ์ ออกแสดงได้นั้นต้อง พร้อมตามเกณฑ์ มีการปฏิบัติตามคำรับรองที่ให้ไว้กับครู ตอนรับ “กายอ้อ” และมีความกตัญญูต่อครูอาจารย์

ปัญหาของการรับลูกศิษย์มาเรียนอยู่ที่บ้าน ซึ่งอยู่รวมกันหลายคน และมีทั้งศิษย์หญิงชาย เป็นปัญหาที่ครูทุกคนพบ คือ การเกิดความรักระหว่างลูกศิษย์และลักลอบได้เสียกัน ทำให้การเรียนไม่สำเร็จและไม่สามารถปกครองตนจนจบหลักสูตรไปประกอบอาชีพหมอลำได้ ส่วนใหญ่นั้นก็ตัดสินใจออกเรือนไปมีครอบครัวและทิ้งอาชีพหมอลำ เนื่องจากมีปัญหาตั้งครกไว้ในระหว่างเรียน

อันเป็นภาระที่ต้องหันไปหาอาชีพอื่นเพื่อเลี้ยงตัวและครอบครัวให้รอด บางคูใจรักจึงก็อดทนเรียนจนจบและยึดอาชีพหมอลำเลี้ยงลูกเรื่อยมา

หมอลำบุญเพ็งหยุดการรับสอนลูกศิษย์ในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นช่วงที่ย้ายมาอยู่จังหวัดขอนแก่น แต่ก็ไม่ได้ถือว่าขาดจากการสอนโดยสิ้นเชิง เนื่องจากยังมีลูกศิษย์มารับความรู้โดยวิธีอื่น เช่น มาขอต่อกลอนลำ มาขอเทปไปสำเนาฝึกซ้อม และที่สำคัญ การสอนในรูปของการรับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษ

3.4.4 ผลงานกลอนลำที่แต่งโดย หมอลำบุญเพ็ง ใฝ่ผิวชัย

จากปีที่เริ่มทำงานอาชีพหมอลำ เมื่อ พ.ศ. 2489 หมอลำบุญเพ็งไม่ถนัดในการเขียนกลอนเอง ครูหมอลำทองมี สายพิณ ผู้แต่งกลอนให้เป็นส่วนใหญ่ และนอกจากนั้น หมอลำสุบรรณ พลเสสุรย์ ช่วยแต่งบ้าง ส่วนในช่วงหลังๆ หลังจากครูสิ้นชีวิตมี หมอลำเคน ดาเหลา เป็นผู้แต่งให้ หมอลำบุญเพ็งจะเป็นผู้จะบอกแนวคิด ประเด็นสำคัญ เนื้อหากลอนลำที่ต้องการสื่อสาร ให้ครูหรือผู้ที่เขียนให้ ส่วนในการสอนลูกศิษย์อันเป็นบทเรียนที่มีเนื้อหาเฉพาะรายบุคคล เช่น เนื้อหาที่เป็นกลอนลำเพื่อแนะนำตนเองนั้น หมอลำบุญเพ็งจะแต่งให้กับลูกศิษย์เอง

ผลงานกลอนลำ หมอลำบุญเพ็ง ชอบในการทำงานกลอนลำเกี่ยวกับด้านศาสนาและความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี กลอนที่เป็นพงศาวดาร กลอนที่กล่าวถึงวิถีชีวิต เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะ วรรณกรรมพื้นบ้านที่ให้เกิดคติสอนใจ เช่น ขุนเทืองขุนทิง (ไม่สามารถหาต้นฉบับได้) เนื่องจากเรื่องราวในวรรณกรรมให้ข้อคิดสอนใจและมีทั้งความสนุกสนาน นอกจากนั้นก็เป็นกลอนสอนหญิงในสถานการณณ์และวัยต่างๆ ซึ่งได้รับความนิยมมาก ไม่ว่าจะเป็น กลอนเกี่ยวกับ สาววัยรุ่น แม่หม้าย หญิงดี กลอนผู้เฒ่า เนื้อหาที่เน้นให้หญิงตระหนักในบทบาทของแม่บ้านแม่เรือน บทบาทของหญิงในฐานะเป็นช้างเท้าหลังโดยไม่มีข้อบกพร่อง เช่น ไปไผ่โวกวิโว หญิงหม้าย กลอนเตือนหนุ่มสาว แต่ทั้งนี้ก็ไม่ยอมที่จะให้ชายเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของหญิง อันมีตัวอย่างผลงานชิ้นสำคัญที่โดดเด่น ที่ตนและประชาชนชื่นชอบ ดังนี้

1) กลอนลำที่ศิลปินแห่งชาติชื่นชอบ ประทับใจ

● กลอนลำที่ 1 นี้ละผู้ชาย (ไปไผ่โวกวิโว)

(เกริ่น) โอ...โอ...โอ...โอ้ย...นอ... ฟ้าเอื้อฟ้าย้องส่วยคงชิววยดอกคราวหนึ่ง คั้นสายแนนบ่
คาดฮ้าง ชิดิ่งถิ่นแม่จ๋องมา แม่จ๋องมา เออ....

ฟังเสียงครื้นๆ ก้องลอบล่องเมฆมา ลมโชยพัดควยฤดูใหญ่ ไบตองชูเงินแห่งตองสะแบง
แน่นิ่งนอน ฟังเสียงลมพัดต้องไปไฟไว้วีไว ลมพานต้องตองโพธิ์ไว้วีไว โฉกเจกน้ำลันต้อน
ปลายกั้งลิเกลิอนวัง พอปานกันกับอ้ายชายหลายใจเข้าชู้ปล่อย ความปากหวานตั้งอ้อยใจนั้นแมน
เล่าขมลมหลายกลายเป็นแล้งฝนตกแห้งดินผัดไ้ เห็นใหม่ผัดมักหน้าลิมน้องผู้ยู่ค้อย ขึ้นไปโคก
ค้อยๆ หอมดอกฮังบาน เดือนสามมาดอกขยอมบานช้อน นกกาเหว่ามันฮ้องหัวใจนางหลดขาด
ต่อง คองมือนั้นมือนี่เย็นจ้อยแมนบมา (ซ้ำ) เออ....

น้ำตานางไหลโง้งรินลงปานน้ำแก้ง ของแพงสุดแต่ชู้ทำให้ปวงละเมอ ความใดเออเออ
เกลี้ยงผีกินอ้ายก็ว่า หากินอ้ายก็อ้ออ้อได้แมนสูแนว มันพอปานหัวแห้วเห็นแนวข้าวต้มห่อขอจับ
มือบายนิ้วก็อ้อยน้ำตายอ้อยใส่ผู้หญิง ความจริงชายลวงล่อต่อมาร้อยพันสอง มือย่องตาทำทำให้
หลายเรื่องแมนเพิ่นลวง ชวงมือมาจับก็อ้อยถอยหนีพันหยับใส่ บัดมันได้แตกแล้วมีม้าอยากขึ้นหนี
บุญมี เออ...

สัจจาผู้ชายนี้มีทางลิเชื่อ พายแต่บั้งน้ำอ้อยไปเรื่อยสูยาม ตามผู้สาวไปไสหล่ามาแต่ไส
แล้วคุณหม่อม ตั๊วะเป็นจอมเพิ่นหลอกล่อขอช้วนหน่วยหมากนาว เห็นผู้สาวปานเห็นแห้วแสงตา
แววเข้ามาไส เฒ่าแก่หัวหงอกหน้าหาเว้แต่บ่อนเดียว เพราะว่าตั้นหาكُمْกามคุณนำผูก ถูกนิทาน
แต่ครั้งผัวใช้ป่วยเป็น ลิมกินข้าวกายไซโตกะจ้อย ฝนฮ้วยอ้อยทางหญ้ากะเล่าเพ เมียเลยไปหยุด
หญ้าปะโตอยู่เทิงพ่วน ผัวเลยบอกให้เมียของเจ้าแม่อีนาง เมียผัดว่า "จักสิเมียเน แพงไว้ ให้ผู้ได้"
"เจ้ากะเขา กินข้าว" มันสิเป็นของเพิ่น คั้นเจ้าเว้าจั้งชั้นเอามาเบ็งจักคำ ผัวกะมีแวงมาบตาย
คราวนั้น เพราะว่าตั้นหาكُمْถยาชุมกะบ่ขอ เอาชีวิตไว้ได้หลดไผเว้า อย่าหุ่มห่อ (ซ้ำ) เออ....

กลอนเดือนหนุ่มสาว

เด็กพอรাত্রีค้อยลมมาสิวอ้อยๆ ค้อยๆ เหยียงๆ เด็กมาใกล้สิเที่ยงดวงดาวคลาดเคลื่อนสิ
เดือนด้านสังสอน ตอนนี้ได้สมัยใหม่ทวนทบ เอาประกบกับกลอนสังสอนเดือนด้านพอเป็นหลัก
ฐานให้ สาวจิบ่าวจ้าว เจ้ากำลังเป็นสาวความประพฤติให้เรียบร้อยรักษาไว้บ่อนดิเรื่องนี้อย่าให้
เสื่อมเสียหาย รักษากายวาจาทำทางให้ดีไว้ ให้มีใจหนักแน่นแผนการติดต่อ อย่าฟังความหลอก
ล่อผู้ชายให้เสื่อมเสีย เจ้าผู้่น้อยต่ำเตี้ยอย่าให้เหยยลิมหลง อย่าได้งงอนหลายบ่อดีกตาชาวบ้าน
การงานเจ้าไปมามิระเบียบ อย่าเอาเปรียบพวกเพื่อนแนวนั้นบตี ทางสติให้มันหมั่นจนวนหัวม่วน
ผู้บ่าวชวนเข้าห้องอย่าหันฟ่าวเชื้อเขา ตกสมัยอุดเข้าเผาจีให้คนเสีย ผู้มีผัวมีเมียอย่าฝั่งเพื่อน
เดือนด้าน เปรียบคือเฮล่อมฮั้วจวัชเข้าหย่าของ จำไว้เด้อพีน้องน้อยหนุ่มเป็นสาว เรื่องนี้เป็น
ความจริงพวกผู้หญิงเขาแท้ เวลาแลหลังเยี่ยมไปมาให้ค้อยหล่า ให้ทำความเรียบร้อยหัวฮีมอ่อน
ละมัย รักษาไว้เรียบร้อยฮีตปุครองตา...

● กลอนลำที่ 2 ลำทางสันชมก้อนขี้ฟ้า และชมธรรมชาติ

โอ้...โอละนอ... แก้มเอ๋ย แก้มป่าหล่า แก้มเจ้าป่าหล่า วาสนานางพลอย น้องก็จั่งได้
วอย มาทางพี่.... โอโย.....นอ.....นวลเอ๋ย.....

แม่นว่า เตียวนี้ ชมแนวโด เขากะชมไปแล้ว แนวโดทุกท่า ลิขมเมฆขี้ฝ้าย ลอยเล่นแผ่น
ผาย เห็นแต่ก้อนเมฆย้าย ลอยล่องเทิงบน คีนโพนคือภู อยู่เทิงบนฟ้า เป็นคือกาคือแฉ้ง
คอมมอมหลังค่อม ซอมเบ็งตี้แล้วอ้าย เทิงฟ้าสว่างาม คือก้อนน้ำเป็นโง่นลมตี ไหลบมียาม
หยุด อยู่บนคนท้วง คือกวางคือช้าง เป็นหางยาบย่าง

ก่อนนั้นคือรูปช้าง เป็นหางยาบย่าง ก่อนนั้นคือรูปช้าง เทิงที่เบ็งเอา เป็นคือเฮาแปลงไว้
เป็นอ้ายทวน ๆ เหลียวเบ่งควันเท้าฟ้า เป็นเส้นช่อสาย เขือบินกรายมาเข้า เป็นเงาเป็น
หลั่น เขือบินบังขี้ฟ้าเย็นจ้อยบเห็น ยามกลางเวินเหลียวขึ้น แลดูจิมคีม มีแต่ก้อนอ้อมคร้ม
ลมญ่าวญ่าวตี เบ็งก่อนนั้น แล้วมัดเบ็งก่อนนี้ มีแต่นอชาย ก่อนนั้นมีลาย ๆ อยู่ทาง
แถวนั้น บัจจคำจักแหล่แลดูเพลินแน่ ก่อนนั้นคือรูปแบ้ แลดูเพลินแน่น มันไหลวนไหลปั่น
ลมตีปั่น ชมไหลวนไหลปั่น ลมตีปั่น ชมไปตนแ่งซึ้ง พาให้สง่าตา นี้หละชมขี้ฟ้า เป็น
ช่อไหลกราย เว้าไปหลายมันหลาย บ่ทนทานเว้า คือเขาเจ็ดชั้น เลียนกันเป็นหลั่น

เหลียวเบ็งพุ่นเด้นั้น ครันเจ้าบ่เห็น ก่อนนั้นสีเด้น ๆ คือรูปลิงกัง หลังเป็นสิงอ ๆ ต่อ
มาทางนี้ เหลียวเบ็งดูดีที่ เหลียวดูเกินค่อง เกินคือลิงเกี้ยน้อง ต๊ะหลงให้ฮอดผัว เป็นตาหัวหรือให้
ยายกันถ้วนถี้ คือพี่และน้อง ยืนให้ต่อกัน

แม่นว่าเดื่อนาย เว้าท่อนี้ พอสูกันพั้ง พอคราวแล้ว เดินกลอนใหม่ สาวอีนางสิ
ได้พาอ้ายดุงเดิน พอคราวแล้ว สิดินดงชมพา ในด้าวด่านดง ดงด่านด้าว ก้าวหลั่นพระลาน
เดิน เมินมองเห็น หมูคณาแนวไม้ จันไดคู่ จันแดงพวงพี ดอกราตรีกาบอ้า ผะแย้ม
แจ่มสี ดอกไม้นี้ มีอยู่ในดง มีกาหลงกาเลา แคะเขาแคค่อม จอมใจน้องมอดเดินเพลินขึ้น ขึ้น
โคกหอมดอกไม้ เพลงร้องกล่อมใจ *ยามเมื่อไกล น้องคิดถึงพี่ยา แสนโคกโคกา ขึ้นอุราเพลิน
มอง ลมพานต่อง ตีตองชญาว ชาวหมู่อสัตว์ตื่นตื่น โตนเหล่นไล่กัน ดงที่นั่นฮ้อย หลั่นพระลาน
เขา ดงเลาแกมดงปอ ป่าส้มมอแกมแต่ ฉันแลแล้ว เดินไปชี้ควย มีหมูกล้วยและฮ้อย
นาวส้มเหว่หวาน ออกจากบ้าน เดินป่าพนาสนธ์

วันลุนมา เล้าไปดอยกว้าง เห็นหมูกวางฟานเดิน ลิงแลนเดินแล่น อยู่ตามแดนป่าไม้
ไพรกว้างหนองหนา สัตว์แก่กล้า ผูกหมู่วกระทิง เดินไปมา ไล่กันเทิงเกี้ยว ฉันเหลียวจ้อง เดิน
มองแล้วส่อง มองเบ็งสัตว์ใหญ่ น้อยเทิงเกี้ยวค่องกัน สัตว์หนึ่งนั้น เรียกชื่อชะนีโพน โดเดียว

มันปมีผ้าซิ่น เดินจรซ้อง โดดเดี่ยวพราวกู้ ยากคอบเวรแต่ก็ นำใช้ส่งถึง เวรแต่ก็ เจ้า
ได้พราวกู้รัก

ไปเห็นใจหลงมัก เล่าลื้มผั่งเค้า พาใจรฆ่า ผัวตายกลางป่า เวรจึงมาส่งให้ ผัวซิ่นบ่
มี เรื่องหมู่นี้ เทียบไสนิทาน นางได้เดินดงเห็น หมู่ซิ่นมีมันซ้อง มองดูแล้ว เดินไปไกลถิ่น เห็น
แต่ลมพักปิ่น ไบไม้หล่นชู แดกอุ้ๆ มาแต่เทิงดอย เห็นฮอยเสื่อ แดกแลนม้าง

เห็นฮอยซ้าง ตามทางซี้ควย ควายกระทิงและม้า หนีพร้อมพว้าอง ซ้องปิปโป้ง ตามป่า
จวบมา ตามภูผา ลำเนียงเสียงก้อง ตามองสิ่งหลังดูเลียบหล้า จักว่าน่าปากกว้าง เพลงร้อง
กล่อมขวัญ *ดอกลำดวน ย้วยวนหัวใจ หอมดอกอะไร หอมมาแต่ไกล กรานไปหน้า ดง
दानหินदान เป็นพระลานฮาบกว้าง เหงห้วยฮ่อมเดิน สีนานวล ม้วนไว้สาก่อน

ท่อนี้.....

● กลอนลำที่ 3 อนิจจาสังขาร

ฟังเสียฟ้าฮ้องยาวๆ ยามหนาว คราวฤดูเหมันต์เปลี่ยนเป็นยามฮ้อน สังขารค่อนฮอนลง
ไว้ดำ ธรรมพระองค์กล่าวทอนสอนไว้ให้หมู่เฮา ใผผู้มีฮูเข้าอย่าหลงลื้มฮูเกิด เป็นกำเนิดเบื้องต้น
คนนั้นอย่าหลง องค์พระพุทเจ้าเทศน์เล่าสังขาร มันบ่เป็นของเฮาสวนหนึ่งหรือเนื้อ ตาก็มัวฟาง
ซ้าหัวขาวแหว่หล่อน หลังก้อมมือไม้เท้าอาศัยจั่งชวยแแสง หนึ่งเหนียวแห้งเนื้อหยอนหัวคอน จัด
เป็นกลอนสังขารเกิดน่านตายซ้า ตาบใสแจ้งหางหูหนักหนวก ให้พวกพี่น้องเตรียมตั้งแต่งทาน
เฮือนและบ้านทุกส่วนนาสวน เงินหรือค้ำสวนนายหาได้ ให้ได้กินทานสร้างหาทางสิได้เพ็ง ให้พา
กันคิดเบ็งธรรมพุทเจ้าสอนไว้บ่กาย จึงได้หมายครบไว้ธรรมพระองค์อันเลิศ มีเกิดต้องมีตายมี
นายต้องมีแลง มีแข็งมีก่อนมีบ่อนฮอนบ่อนปล้าประจำไว้ฮูคน ในเบื้องต้นพวกหมู่ฮูฮุดดาหมู่หมา
แมวไก่กา คะนั้นหุ้ง ยุงหรือแั้งแมลงบินตอมดอก บ่มีแนวหลักพันตายกลิ้งฮูฮอน โลกแต่งตั้งให้
มีเสื่อมีฮูญ เปรียบคือบาปกับคุณคุณมากับโทษ พวกกันทำประโยชน์พวกบ่ทันตาย ให้ถึงจุดที่
หมายนิพพานล้ำล่วง อย่ามีทางเป็นห่วงวิญสงสาร ให้บอกลูกสอนหลานจิตใจผ่องแผ้ว ให้มัน
เป็นหน่อแก้วของนรชน คนเฮ้ยคนฮ้าฮอนตอนต้น เพราะว่าสังขารคั้นของคนมันบ่เที่ยง มีแต่
เจียงแต่ค้อยคอยทำปวยเป็น โภยพยาธิบ่เว้นจำจงจำมัด จัดเป็นกลอนสงสารดูกเอ็น หนึ่งเนื้อ
ย้อยยังเหลือได้หัวขาวแหว่หล่อน คอกะฮ่อนแ่แฮลล์ยามเฒ่าแก่การ คิดต่อหลาน ลูกเต้าเขาก็อยู่
เฮือนเขา คราวชรามาถึงเฮือแสบแ่งได้ ทำให้จิตใจแหล่วบ่มีแนวคิดต่อ คันสิคิดต่อพ้อผัดเล่น
แม่โตสา คิดสิคิดต่ออ้าผัดเล่นอ้าวโตซ้า คิดต่อซ้าวและน้ำของอยู่ในนา หน้อยกะน้ำท่วมมาบางที่
กะแล้ง คิดต่อเบงค์ของอยู่ในถางบางที่ขึ้นบางที่ลงหายไปบับเวบ มีแต่แนวสิแจบเวบบับดับฮูญ

เอาหละหนอพ่อคุณสิใจจะกลอนไว้ก่อน ใจจะบทบันลงลำไว้ก่อน คั้นว่าตอนหน้านั้นจึงฟังบั้นต่อไป
สินานวลช้วนน้องไว้แน แนเลขอ้าย.

สอนแม่ลูกอ่อน

ฟังเด้อหล้าสายตาแม่ลูกอ่อน ให้ถนอมคู่ช้อน เพียรกุ่มพางเพาการปากเว้าอย่าป้อยแสง
แรงกาย อธิบายคำสอนบ่อนดีให้จำไว้ ไผผู้มีผิวแล้วหลายแนวคิดยาก อุปการแต่งตุ้มประสงค์ใต
องต่อการกลางคีนันยามนอนให้ปุ่นบ่อน ให้ผวนอนอยู่ถ้าหาเมี้ยนสิ่งของ จังถึกต้องฮึดฮ่อม
ทำเนียมเทียมดังจิวเนรพระแต่งตามนำต่อนอย่าสินอนเวินให้ผิวโตสิแห่งหน้าย เฮ็ดอันใดอย่า
คร้านพลันฟ้าวแต่งแปลงอย่าได้แกล้งลอบลักใจผวกลัวสิมีเวรทุกซ์ ต่อไปเมื่อหน้าให้เจ้าพากัน
สร้างไววาเปลืองปิ่น อย่าสิสันโดดตันหาได้สงเอา เงินค่าแก้วแพงเพียรตั้งตุ้มตอม อย่าสิเซอะจ่าย
จ้างจาซื้อใหญ่สูง เวลายุ่งหรือจวนจำเหตุ จังค้อยจิกค้อยซื้อโตได้ถ่ายถอน คราวเดือดร้อนหรือ
ป่วยเป็นหนัก ขอลอย่ามีใจลักให้ปิ่นปัวคัวตัน จังเป็นผิวเมียมมันนำกันแก้วก้อ ขอให้เป็นดังนี้เสมอ
เว้าว่ามา คั้นเกิงถ้าผัวตายไปก่อน กะบ่อทุกซ์เดือดร้อน หาได้จ่ายตาย เป็นแม่หม้ายใครกว่าผัว
ปะ ให้พิจารณาคักฮ้อฮอนตอนนี้คิดเบ็งตีแนวฮ้าง ฟังเอาตั้งแต่ซื้อ คั้นของดีมันบ่อฮอนสิฮ้างของ
แก้จั้งเพ ชาติซี้ตะเร่ แนวด่าบ่อพอไพร เขาจั้งล้วยวางป้าว่าเป็นแนวฮ้าง แม่นสิพามันสร้างบ่อมีดี
จักอย่าง คิดเบ็งเฮือนฮ้างๆ ผาแหม่มแม่มบุง ไผสะดุงให้คิดฮ้อคำสอน บ่อแม่ถนกลอนลำไหลแต่ง
แปลงเป็นเรื่อง อย่าสิเคื่องเด้อฮ้างผัววางปะปอย โดหากได้แต่ป้อยผิซัวหากิน บ่อจักผิบอบทั้น
พากแก่เป็นลิด หลดบ่อมียามผิดหากินกะโพนกัน ผัวบ่อทนทานได้ ป้าฮูโตเนเว็งผิปตหนองดิงปลา
ชีวบ่อนตื่นห้าเหลี่ยมปากก้าเป็นป้าผักอืทก มีแต่เครื่องเขาก้าไปป่านไม่ยุ่ง หยังกะรุงรังยุ่งป่านฮัง
ระฮอกดวน ผัวบ่อมีอยู่ช้อนชอนกันแห่งยาว ฟังเสียงห้าวเสียงห้าวจาเสียงปาก เหลียวเบ็งตากเพิน
เด่นเฮินกันเพินดิง สิงสิงเด่นเมื่อเฮือนหาลูก หูกบ่อทันได้กู่ผินสิ้นเกาหมัง กางปะไว้เตอเยอค่างดี
มีแต่ไปเลาะบ้าน

หาเบียมหม้ายผัว

3.4.5 ความสำเร็จ เกียรติยศในชีวิต

จากการเรียนรู้หมอลำ จนใช้ประกอบเป็นอาชีพ ได้ช่วยสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของหมอลำ
ลำบุญเพ็งให้ดีขึ้น เนื่องจากรู้จักเก็บออมเพื่อซื้อที่นา และช่วยแบ่งเบาภาระทางบ้าน ส่งเสีย
น้องๆ อีกหลายชีวิต ใช้หมอลำเป็นสื่อสอนชีวิตแก่ผู้คน และให้ความบันเทิง ให้ความรู้ตลอด
จนให้กำลังใจ ปลุกฝังและกระตุ้นสำนึกแก่ผู้คน ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย โดยเฉพาะ
กลอนลำของหมอลำบุญเพ็งจะเน้นในเรื่อง การใช้ชีวิต จาริตประเพณี การปฏิบัติตนที่เหมาะสม

ของหญิงทั้งวัยรุ่น ทั้งออกเรือน หญิงหม้าย วัยกลางคน และวัยชรา มีเกล็ดชีวิตสอดแทรกให้รู้จักการดำรงตนในบทบาทของผู้หญิงในสังคมยุคนั้น ซึ่งอยู่ในฐานะข้างเท้าหลัง แต่ก็ไม่ละเลยในเรื่องของการสื่อถึงการเรียกร้องสิทธิ และความเป็นธรรมให้แก่หญิงในสังคมที่ได้รับ
ความอยู่ดีธรรมด้วย

ประสบการณ์ในการทำงานหมอลำ 56 ปี หมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย ได้สร้างผลงานไว้มากมายเป็นที่รู้จักในฉายา “ราชินีหมอลำกลอน” ทั้งยังได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์เป็นจำนวนมาก ศิษย์ที่มีชื่อเสียง เช่น หมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ หมอลำอำพัน และหมอลำผมหอม เป็นต้น

1. เป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม จังหวัดขอนแก่น ประจำปี ๒๕๓๓
2. ได้รับเกียรติจากศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น เชิญไปแสดงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ระหว่างวันที่ ๑๔-๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ ณ ประเทศญี่ปุ่น
3. ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ประจำปี ๒๕๓๗ จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ปัจจุบันหมอลำบุญเพ็ง ใช้ชีวิตคู่กับหมอลำเคน ดาเหลา และยังร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ ณ บ้านพักที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งถือเป็นแหล่งความรู้ที่อนุชนรุ่นหลังทุกระดับการศึกษาแวะเวียนไปสืบค้น เสาะหาความรู้และขอเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตหมอลำอย่างไม่ว่างเว้น ความเป็นอยู่ของหมอลำบุญเพ็งปัจจุบันได้รับรายได้ประจำ เดือนละ 26,000 บาท นอกนั้นก็เป็งานแสดงที่เลือกเฉพาะผู้ที่สนิทสนมคุ้นเคย และอยู่ในเส้นทางที่ไม่ทุรกันดารจนเกินไป เนื่องจากมีอายุมากและสุขภาพไม่ดี

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดการสร้างสรรค์งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติในภาคอีสาน สรุปผลการศึกษา ดังนี้

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1. แรงจูงใจของศิลปินแห่งชาติในการสร้างสรรค์งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

จากการสัมภาษณ์ชีวิตประวัติส่วนบุคคลในอดีต และการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในปัจจุบัน ได้สรุปภาพรวมของแรงจูงใจที่มีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติทั้ง 4 ท่าน ดังนี้

1) แรงจูงใจส่วนบุคคล

- พื้นฐานของศิลปินแห่งชาติทุกท่านเป็นบุคคลที่มีจิตใจรัก ชอบหมอลำ ชอบการร้องหมอลำมาตั้งแต่วัยเด็ก
- สนใจการแสดงศิลปะการแสดงพื้นเมืองอีสาน และอื่นๆ เช่น ลิเก หนังประโมไทยอีสาน (หนังตะลุง)
- มีปณิธาน แรงบรรดาลใจ แน่วแน่ที่จะเป็น หมอลำ หมอแคน
- สติปัญญาดีเลิศ ความจำแม่นยำ
- เป็นนักออกกำลังกาย นักกีฬาของโรงเรียน
- การไม่มีงานทำ ต้องการมีรายได้ และ อาชีพหมอลำเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีและเป็นอาชีพที่สุจริต
- ต้องการนำเสนอเนื้อหา เพื่อให้ข้อคิด หรือ โน้มน้าวใจในเรื่องต่างๆแก่ผู้ฟัง เช่น คำสอนในพระพุทธศาสนา รณรงค์เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ
- ต้องการส่งเสริมศิลปะการแสดงหมอลำของภาคอีสานให้สืบทอดคงอยู่ต่อไป
- มีปณิธานตั้งมั่น มีความมานะพยายาม มีความเพียรที่จะแสวงหาความก้าวหน้า
- เป็นบุคคลที่ชอบอ่านหนังสือทุกประเภท
- มีความรักและชอบอ่านหนังสือ ภาษากวี วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมพื้นบ้าน นิทานชาดก นิทานปรัมปรา
- ชื่นชอบ ศรัทธา หมอลำที่เป็นเครือญาติ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ ครู หมอลำรุ่นพี่
- ต้องการสร้างเนื้อหากลอนลำใหม่ๆไม่ให้เกิดความซ้ำซากเหมือนกับหมอลำอื่นๆ
- ต้องการให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมได้คล้อยตามเนื้อหาสาระ

- ได้แสดงออกซึ่งความสามารถในการกวี
- ต้องการเขียนถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้าน เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ชีวิตของชาวนา การหยอกล้อของชายหญิง เป็นต้น
- ต้องการเอาใจเจ้าภาพผู้ว่าจ้าง โดยแต่งกลอนลำเฉพาะให้กับเจ้าภาพในงานบุญ เพื่อที่จะชื่นชมแสดงความซาบซึ้งใจ ขอบคุณ
- ต้องการความยอมรับจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ จึงได้แสดงภูมิปัญญา ความสามารถให้วงการอื่นๆยอมรับ และให้ความสำคัญกับอาชีพหมอลำ

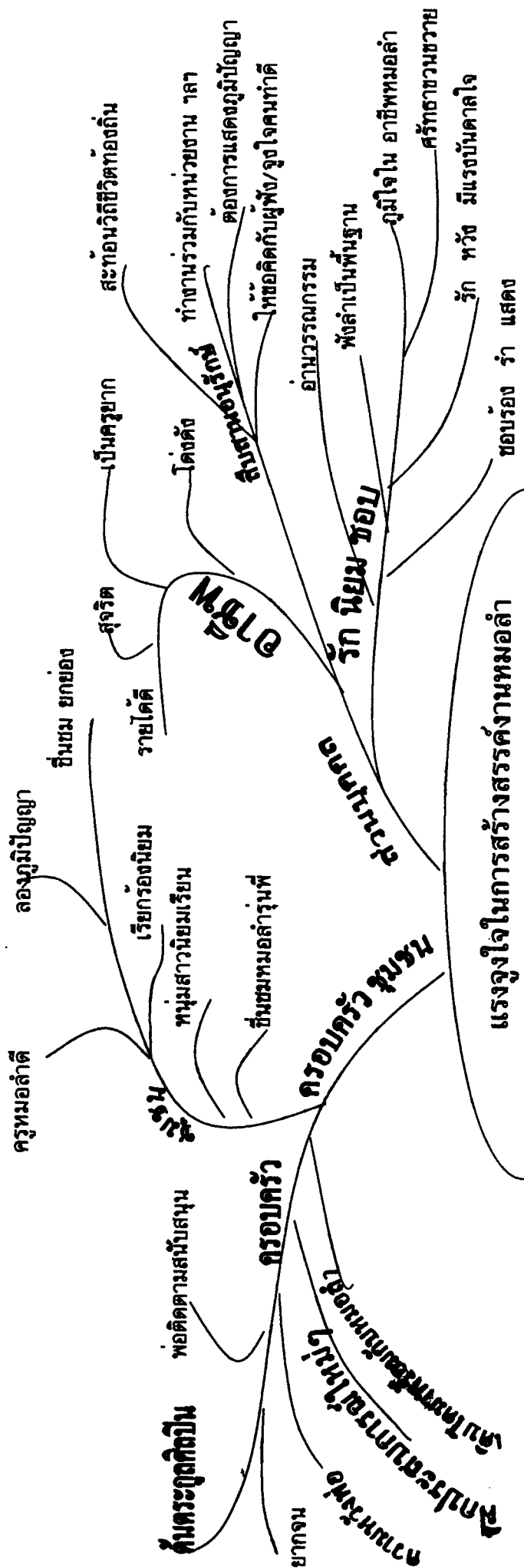
2) สภาพแวดล้อมในครอบครัว และ ชุมชน

- สภาพของครอบครัวยากจน อาชีพหลักทำนา ต้องการมีรายได้เพื่อช่วยเหลือพ่อแม่พี่น้อง
- เคยเป็นผู้ช่วยครู สอนแทนครูให้กับเพื่อนๆ
- สมาชิกคนในครอบครัวให้การสนับสนุนการเป็นหมอลำ
- พื้นฐานต้นตระกูล ยายทวด ลุง พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ครอบครัว เป็นหมอลำมาหลายชั่วอายุคน และเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียง
- ความคาดหวังอย่างแรงกล้าของพ่อและคนในครอบครัวที่ต้องการให้เป็นหมอลำที่ประสบความสำเร็จ
- การเลี้ยงดูในวัยเด็ก ได้พบได้เห็นการร้องการลำหมอลำมาตลอดมา
- การติดตามสนับสนุน ให้คำแนะนำ จากผู้เป็นพ่อตลอดเวลา
- การมีประสบการณ์การทำงานร่วมกับพี่สาว
- คนในหมู่บ้านและผู้ฟังนิยมชื่นชมยกย่องหมอลำว่าเป็นผู้มีเกียรติ มีปัญญา ทำให้เกิดศรัทธาชื่นใจจึงชวนช่วยศึกษาเรียนรู้และหากกลอนลำเพิ่มขึ้น
- พี่น้องหนุ่มสาวในหมู่บ้านนิยมไปเรียนหมอลำกันมากมายหลายคน
- ผู้ฟังเรียกร้อง ขอฟังเนื้อหากลอนลำเรื่องในที่ชอบ หรือ ลองภูมิปัญญาในเรื่องกลอนลำใหม่ๆ หรือ ให้ลำในลักษณะต่างๆ
- ชาวบ้าน ชุมชนในสมัยนั้นมีความชื่นชม ชื่นชอบยกย่องหมอลำ ว่าเป็นผู้มีเกียรติ

3) สภาพแวดล้อมภายนอกชุมชน

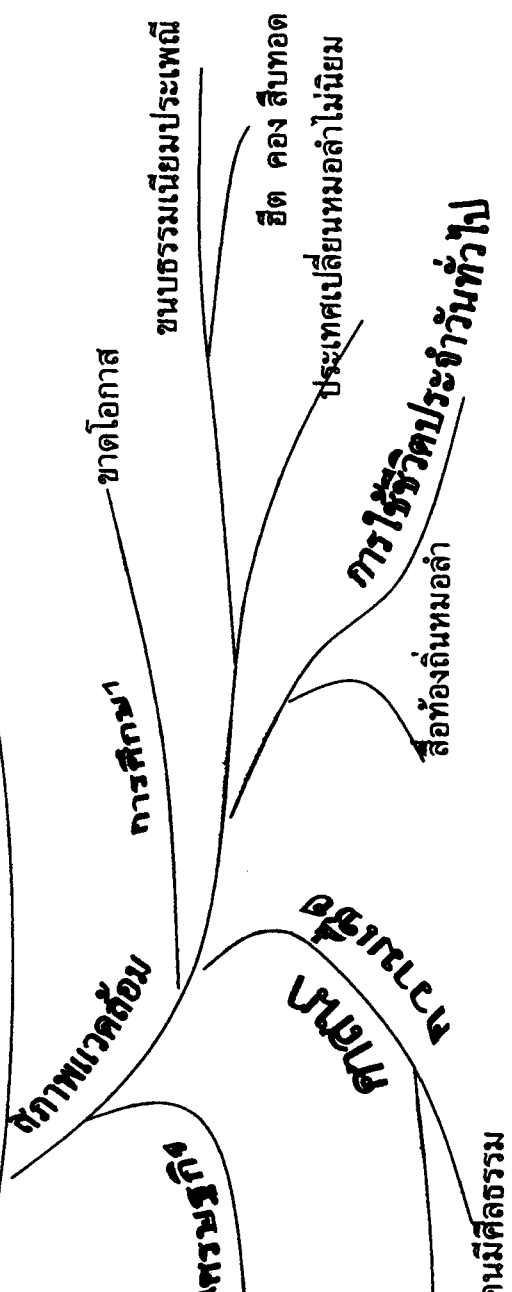
- สภาพเศรษฐกิจในช่วงนั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังมีสภาพครอบครัวยากจน มีปัญหาด้านเศรษฐกิจทางเลือกในการประกอบอาชีพยังไม่หลากหลายนัก หมอลำยังเป็นทางเลือกอาชีพหนึ่งที่มีรายได้ที่น่าสนใจ และยังคงได้รับการว่าจ้างสนับสนุนอยู่เรื่อยๆ

- วัฒนธรรมและค่านิยมของชาวบ้านในชุมชนมีความชื่นชอบฟังหมอลำ เพราะศิลปะพื้นบ้านที่สร้างความสุขความบันเทิงแก่ผู้ฟัง ทั้งยังมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ผู้ฟังยกย่องให้เกียรติงานหมอลำ
- ชาวบ้านในชุมชนมีความยึดมั่นศรัทธาและปฏิบัติศาสนากิจในพุทธพระศาสนา มีศีลธรรม มีการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆอย่างเหนียวแน่น
- สื่อต่างๆยังไม่มีหลากหลายเหมือนปัจจุบัน หมอลำจึงเป็นสื่อท้องถิ่นที่เป็นที่ยอมรับนิยมมาก
- ในการพัฒนาประเทศแม้จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง แต่ศิลปะวัฒนธรรมหมอลำยังคงสามารถปรับตัวและคงอยู่และดำเนินการต่อไปได้

แผนภาพที่ 3 แรงจูงใจของศิลปินแห่งชาติ

แรงจูงใจในการสร้างสรรค้งานหมอลำ
ของศิลปินแห่งชาติหมอลำ

การใช้ชีวิตประจำวันทั่วไป

คนมีศีลธรรม

4.1.2 รูปแบบการเรียนรู้และสืบทอดงานศิลปวัฒนธรรมหมอลำของปิ่นแห่งชาติ

1) รูปแบบการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมหมอลำ

ตารางที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมหมอลำของศิลปปิ่นแห่งชาติ

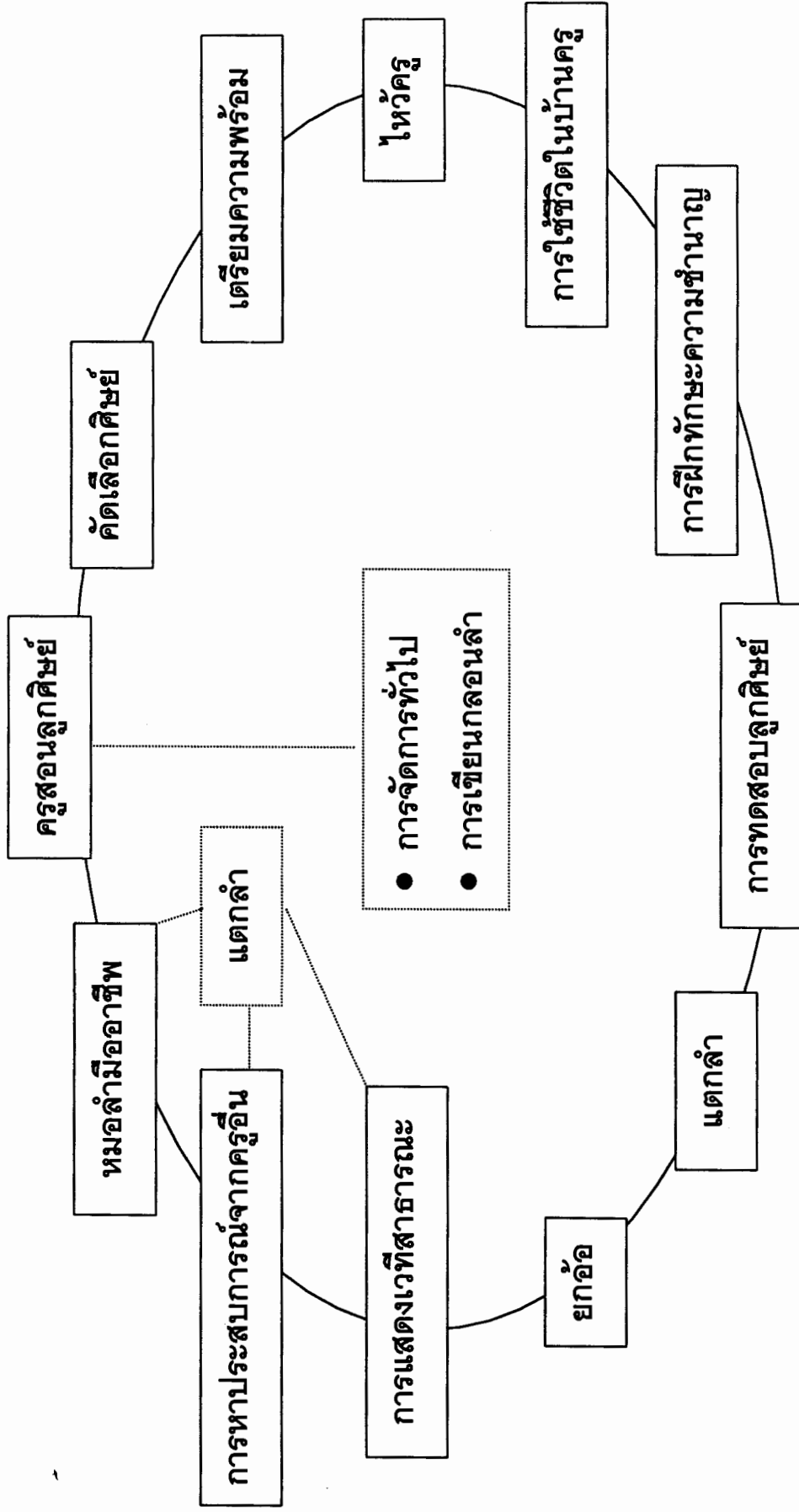
กระบวนการเรียนรู้	หมอลำทองมาก จันทร์ลือ	หมอลำเคน คำเหลา	หมอลำจิวรรณ คำเงิน	หมอลำบุญเพ็ง ไม้ผิววัย
การคัดเลือกศิษย์	- ฟังเสียงร้อง เป็นสำคัญ - ดูรูปร่างหน้าตา - สอบถามประวัติส่วนตัวและความสนใจ - ตั้งใจในการเรียนหมอลำจากพ่อแม่และ ลูกศิษย์	- เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ ไม่การคัด เลือกลูกศิษย์ - ศึกษามารยาท บุคลิกภาพ มารยาทดี - ทดสอบเสียง หัด โอ...	- ฟังเสียงของลูกศิษย์ - ดูรูปร่างหน้าตาดี - รักและชอบหมอลำ	- เสียงดี - บุคลิกหน้าตาใช้ได้ - รักเรียนและการฝึกฝน อดทน - มีปฏิภาณไหวพริบ
การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้	- พ่อแม่นำมาฝากฝังให้เป็นศิษย์กับพระ ครูหมอลำ เพื่อให้ตั้งสอนอบรมเป็น ลูกหลาน - ไม่มีการจ่ายค่าเรียนให้กับครูพระ แต่กับ ครูบางคนตอบแทนโดยทำนาให้ 3 แปลง - ชักถางประสภารถหรือรำ - อบรมกิริยามารยาท และบทบาทการเป็น หมอลำ - เตรียมภักดอนที่เหมาะสมให้ลูกศิษย์	- อบรมเพื่อแจ้งเงื่อนไขและระเบียบใน ระหว่างเรียน	- พ่อแม่ นำลูกมาฝากฝังให้เป็นศิษย์ เป็นลูกหลาน กับครูหมอลำ - จ่ายค่าเรียนกับครูบางคน - สอนบาปบุญคุณโทษ กาว่าครูคุณพ่อแม่ ครูอาจารย์	- พ่อแม่ นำลูกมาฝากฝังให้เป็นศิษย์ เป็นลูกหลานกับครูหมอลำ และให้ครู พิจารณาตัดสินใจ - จัดเก็บเสื้อผ้ามาอยู่กับครู คนอยู่ใกล้ จะไปกลับ

กระบวนการเรียนรู้	หมอลำทองมาก จันทร์ลือ	หมอลำเคน คำเหล่า	หมอลำจิวรรณ คำเป็น	หมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย
ไหว้ครู	-ไหว้ครู มีการแต่งขันน้ 5 ที่ประกอบด้วยดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ มีการสวมขอมขันน้ไหว้พระ และรับเข้าเป็นศิษย์ -มีการแหวนหาครูใหม่ๆ เรียนรู้เพิ่มเติมทักษะด้านกาพย์กลอนลำ แสดงท่าทาง	-มีพิธีการไหว้ครู -มีการถือเคล็ด ปฏิบัติหลายประการ หมอลำ เช่น การงดเว้นจากลอดราว (ตากผ้า ปลีกกล้วย งดเว้นการกินมังสวิสัย) อย่างตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา (เว้นจากการกินผัก ฟัง และอาหารที่ บ้านงานศพคนตาย)	-ทำพิธีครอบครู ในวันอังคารข้างขึ้น 5 คู่ -ทำพิธีครอบครู ในวันอังคารข้างขึ้น 5 คู่ -ที่ประกอบด้วย ดอกไม้ 5 คู่ -ขันน้ 5 คู่ -ขันน้ 2 ไหว้เมื่อจะออกเป็นหมอลำได้ ครูจะให้รับคยาข้อ	-ไหว้ครู ขัน 1 เมื่อเริ่มเรียน และในกาพย์กลอนลำ โดยมีการแต่งขันน้ 5
การใช้ชีวิตในบ้านครู	-ช่วงกลางวันไปทำนา ทำไร่ ของตนเอง -ช่วยทำไร่ ทำนา เลี้ยงม้า วัวควาย หนาดักปลา ให้กับครู -ทำงานไปของกลอนลำ ร้องลำไปด้วย -บางครั้งนั่งอนวัต	-ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครูในระยะเวลายาวนาน	-ทำงานบ้าน เช่น ทำความสะอาดบ้าน เรือน ซักผ้า -ช่วยเลี้ยงดูลูกของครู -ช่วยจัดและเตรียมสิ่งของเพื่อไปทำการแสดงหมอลำในที่ต่างๆ	-ทำการเกษตร ทำนา -ทำงานบ้านต่างๆ รับใช้ครู
การฝึกทักษะความชำนาญ	-เรียนสอนในช่วงเวลาเย็นที่วัด -พระแต่งกลอนลำให้ไปฝึกฝนท่องจำ เนื้อหาพุทธประวัติ คำสอนพระพุทธเจ้า คติโลกคดียุติธรรม -ฟังเสียงนกเอี้ยงร้อง ศาลานกเอี้ยงโงม -เน้นการสื่อความหมายและอารมณ์ตาม	-ให้เวลาช่วงเช้าพรรษาไปเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆทั้งทางโลกและธรรมกับ พระและครูต่างๆ -มีการซ้อมใหญ่ประจำสัปดาห์ โดยมี การลำประกอบแคน ลำเข้าคู่ โดยมี การสังเกตการณ์จากชาวบ้านในชุมชน	-ฝึกร้องเสียงนก ไก่ สุนัข แมว ดำน้ำ ตะโกนในน้ำ -ฝึกเขียนอ่านตามแบบฉบับพระเนร -ทำความเข้าใจกับบทกลอนลำ -ฝึกท่องจำให้แม่นยำจนขึ้นใจ -ฝึกกับคณะหมอลำเพิลินที่บ้าน เป็น	-เน้นการฝึกท่องจำกลอนลำมากเป็นพิเศษ -ท่องให้ครูฟังและมีการแก้ไขข้อผิดพลาดทันที และต่อกลอนใหม่ให้ -ต่อกลอนเข้ากับบทตรงข้าม -ฝึกแสดงในเวทีจริง โดยเริ่มจากงาน

กระบวนการเรียนรู้	หมอลำท่าของมาก จันทะลือ	หมอลำเคน คำเหล่า	หมอลำจิวิวรรณ คำเป็น	หมอลำบุญเพ็ง ใฝ่วิชัย
	บทกลอนลำผู้ฟัง (ตีบทให้แตก) -มีการซ้อมใหญ่ประจำสัปดาห์ โดยมีการลำประกอบแคน ลำเข้าสู่ โดยมีการสังเกตการณ์จากชาวบ้านในชุมชน -ศาลานกเอี้ยงโม่ง โดยการไปนั่งฟังเสียงภาษานกเอี้ยงโม่ง		ตัวนางเอกเด็ก -การไปดูการแสดง ดูงาน -การทดลองแสดงในเวทีจริง -การออกอากาศสดในสถานีวิทยุ	เลิกๆในชุมชน -มีการซ้อมใหญ่ประจำสัปดาห์ โดยมี การลำประกอบแคน ลำเข้าสู่ โดยมี การสังเกตการณ์จากชาวบ้านในชุมชน
การทดสอบลูกศิษย์	-ให้ร้องลำ แสดงลีลาท่าทางประกอบการแสดง -ทดสอบให้ลำในงานบุญแจกข้าว -ให้พรรณานาบรรยายกาศคนทำบุญในตอนเช้าบนศาลาวัดแบบสตาๆ -นำลูกศิษย์ไปแสดงเวทีต่างๆ	ฝึกฝนด้วยตนเอง -ประเมินจากเสียงตอบรับของผู้ชมการจริง	-การนำลูกศิษย์ไปแสดงหมอลำในเวทีจริง -พอใช้ประสบการณ์การเป็นหมอลำในติดตามให้คำติชมตลอดเวลาในการเรียนรู้และการแสดง -ทดลองแสดงจากตัวละครที่งายไปหายาก	-พังน้ำเสียง ทำนองร้องลำ -ลำเข้าสู่ช้าๆ ดูความมั่นใจ -แสดงให้ครูผู้สอนดู พร้อมทั้งรับฟัง คำชี้แนะเพื่อแก้ไขปรับปรุง
แตกลำ	-สามารถลำกลอนสด ค้นสดจากเหตุการณ์ปัจจุบัน และประยุกต์ใช้ได้	-สอนลูกศิษย์มากจนเกิดความชำนาญเมื่ออายุ 16 ปี -มีงานแสดงมาก	-การทำวงหมอลำหมู่ "รังสีมินต์" ทำให้เกิดความชำนาญทั้งการร้องและการแต่ง และเรียบเรียงบทการแสดง	-เกิดความชำนาญเมื่ออายุ 19-20 ปี
ยกช้อ	-ยกช้อกับครูทุกคนที่ให้ควมรู้และประสบการณ์ -มีเครื่องไหว้ 5 ชิ้น 8 เงินหกลสิ่ง ผ้าขาว 1 วา เหล้ากล้อง ไช้หน่วย	-ยกช้อกับครูทุกคนที่ให้ควมรู้และประสบการณ์ -ลูกศิษย์พอออกงานได้ จึงให้ยกช้อกับครู มีเครื่องไหว้ค้ายช้อ มีการให้ถือคะ	-ยกช้อ ให้ครูทุกคนซึ่งที่มีการแสดง	-ยกช้อ มีค้ายช้อประกอบการไหว้

กระบวนการเรียนรู้	หมอลำทองมาก จันทะลือ	หมอลำเคน คำเหล่า	หมอลำจิ๋ววรรณ คำเป็น	หมอลำบุญเพ็ง ฝั้ววชัย
	- ลูกศิษย์แต่ละคนได้รับคาถาไม่เหมือนกัน เช่น คาถาหมากินความคิดทอง รักยม	- พากษ์หนึ่งประเทศไทย - ลำกลอน	- ลำกลอน - ลำเรื่องต่อกลอน	- ลำกลอน
การแสดงในเวทีสาธารณะ	- ลำพื้น (แสดงคนเดียวหลายบทบาท) - ลำกลอน	- เครื่องญาติ เช่นลุง พี่ชาย - ครูหมอลำต่างๆ - พระ	- พ่อชาติ ข้าวชอบ เป็นครูต้นแบบ - พี่สาวนางทองดี คำเป็น - อาจารย์ทองดีอ แสนทวีสุข - หมอลำคำภา ฤทธิฤทธิ์ - หมอลำบุญเพ็ง ฝั้ววชัย	- หมอลำทองมี สายพิน เป็นครูต้นแบบ และแต่งกลอนลำให้ - หมอลำสุพรรณ พละสุรีย์ - หมอลำเคน คำเหล่า
การหาประสบการณ์จากครูอื่น	- หมอลำจวงวย เจริญสุข เป็นครูคนแรก - หมอลำคำผาย บ้านหนองไฮ ต.โพนแพ็ก อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่นเป็นครู - พระอ่อน ซึ่งชำนาญในการเทศน์ใจทย - หมอลำคำอ้าย (น้องชายพระอ่อน) - ชำนาญด้านภาษาวรรณศิลป์	- มุ่งงานแสดงมาก - ตั้งโรงเรียนสอนหมอลำ - อัดแผ่นเสียง	- มุ่งงานเข้ามาว่าจ้างเพื่อการแสดงมาก - ตั้งลำหมู่ และลำกลอน	- มุ่งงานแสดงมาก - มุ่งงานเข้ามามาก - อัดแผ่นเสียง
หมอลำมีอาชีพ	- มุ่งงานแสดงมาก - ตั้งโรงเรียนสอนหมอลำ - จัดรายการวิทยุ "บ้านพี่มใจ" - มีฉายา "หมอลำฤทธิ" (โสดสภา)	- มุ่งงานแสดงมาก - ตั้งโรงเรียนสอนหมอลำ - อัดแผ่นเสียง	- มุ่งงานเข้ามาว่าจ้างเพื่อการแสดงมาก - ตั้งลำหมู่ และลำกลอน	- มุ่งงานแสดงมาก - มุ่งงานเข้ามามาก - อัดแผ่นเสียง
ครูสอนลูกศิษย์	เป็นครู	เป็นครู	เป็นครู	เป็นครู

แผนภาพที่ 4 รูปแบบการเรียนรู้คิดประเด็นรวมของคิดเป็นแห่งชาติในภาคอีสาน

2) รูปแบบการสืบทอดคิดประวัติวัฒนธรรมหมอลำ

ตารางที่ 2 กระบวนการสืบทอดคิดประวัติวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติ (ในระยะแรก)

กระบวนการสืบทอด	หมอลำทองมาก จันทะลือ	หมอลำเคน คำเทศา	หมอลำวิวัฒน คำเป็น	หมอลำบุญเพ็ง ไผ่ผิวชัย
การคัดเลือกศิษย์	- ฟังเสียงร้อง เป็นสำคัญ - ดูรูปร่างหน้าตา - สอบถามประวัติส่วนตัวและความสนใจ ตั้งใจในการเรียนหมอลำจากพ่อแม่และพี่ ลูกศิษย์	- เสียงดี โดยกาทรทดสอบเสียง หัด โอ... - หน้าตาดี บุคลิกดี มีมารยาท - มีใจรักชอบ สนใจ กระตือรือร้น ขยันอด ทน	- ฟังเสียงของลูกศิษย์ - ดูรูปร่างหน้าตาดี - รักและชอบหมอลำ	- เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ แม้จะ ขาดคุณสมบัติ เช่น รูปร่างไม่ ได้ถึงขั้นดีมาก
การเตรียมความพร้อมใน การสืบทอด	- พ่อแม่ นำลูกมาฝากฝังให้เป็นศิษย์ ลูกหลาน กับครูหมอลำ - ไม่ได้จ่ายค่าเรียน - ชักถามประสบการณ์ร้องรำ - อบรมกิริยามารยาท และบทบาทการเป็น หมอลำ - เตรียมกลอนที่เหมาะสมให้ลูกศิษย์	- แจ้งเงื่อนไขและระเบียบในระหว่างเรียน ให้ทั้งศิษย์และพ่อแม่ทราบ - อบรมกิริยามารยาท ข้อห้ามทางผู้สาว - มอบหมายงานบ้าน - มีบทลงโทษโดยการไล่ออกและยึดเงิน เรียน	- มีระเบียบ เงื่อนไขในการอยู่ร่วมกับ คนหมู่มาก	-- พ่อแม่ นำลูกมาฝากฝังให้เป็นศิษย์ เป็นลูกหลานกับครูหมอลำ และให้ครู พิจารณาตัดสินใจ - สอนกฎเกณฑ์ การปฏิบัติตน
ไหว้ครู	- ไหว้ครู มีการแต่งขันธ 5 ที่ประกอบด้วย ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ มีการสวดมนต์ไหว้ พระ และรับเข้าเป็นศิษย์	- มีพิธีการไหว้ครู ผู้มีพระคุณสูงสุด ด้วย ขันธ 5 - มีการถือเคล็ด	- มีพิธีไหว้ครู สำนักบุญคุณครูผู้มีพระ คุณ ทุกครั้งที่มีการแสดง	- ไหว้ครูตั้งที่เคยเรียนมาในอดีต 2 ขัน - เน้นเรื่องความกตัญญูต่อครู อาจารย์

กระบวนการสืบพยาน	หมอล้ำทงมาก จันทะลือ	หมอล้ำคน คำเหล่า	หมอล้ำจิววรรณ คำเป็น	หมอล้ำบุญเพ็ง ไข่มิวชัย
การใช้ชีวิตในบ้านครู สำนักงานหมอล้ำ	-ทำงานแสดงจริงไปด้วย เรียนหมอล้ำไปด้วย ด้วย	-ทำงานแสดงจริงไปด้วย เรียนหมอล้ำไปด้วย ด้วย	-ทำงานแสดงจริงไปด้วย เรียนหมอล้ำไปด้วย ด้วย	-ทำงานแสดงจริงไปด้วย เรียนหมอล้ำไปด้วย ด้วย -ทำงานบ้านรับใช้ครูทั่วไป
การฝึกทักษะความ ชำนาญ	-การฝึกท่วงท่ากลอนลำ -มีการซ้อมใหญ่ประจำสัปดาห์ โดยมีครู ลำประกอบแคน ลำเข้าคู่ โดยมีครู สังเกตการณ์จากชาวบ้านในชุมชน	-ให้ทำความเข้าใจกับบทกลอนลำ -ฝึกท่วงท่าให้แม่นยำ -ฝึกหัดแสดงตีบทให้แตก ใส่อารมณ์ ตามกลอนลำที่เขียนให้รับบท	-ฝึกท่องจำให้แม่นยำ -ฝึกหัดแสดงตีบทให้แตก ใส่อารมณ์ ตามกลอนลำที่เขียนให้รับบท	-ท่องกลอนลำ -ต่อกลอนลำ ฝึกเดี่ยว -เข้าคู่การแสดง -ฝึกพ็อนรำ แสดงท่าทาง
การทดสอบลูกศิษย์	-ให้ร้องลำ แสดงลีลาท่าทางประกอบการ แสดง -นำลูกศิษย์ไปแสดงเวทีต่างๆ	-ซ้อมใหญ่ประจำสัปดาห์ มีเครื่องดนตรี ประกอบ ให้ชาวบ้านมาดูการฝึกซ้อม ซึ่ง จะคล้ายบรรยากาศการแสดงจริง -ออกลำจริงในหมู่บ้านใกล้เคียง -ประเมินจากเสียงตอบรับของผู้ชมการ แสดง	-ซ้อมใหญ่ประจำสัปดาห์ มีเครื่อง ดนตรีประกอบ	-ลำเข้าคู่ ดูความมั่นใจ
แตกลำ	-แสดงหมอลำได้ระดับหนึ่ง	-แสดงหมอลำได้ระดับหนึ่ง	-แสดงหมอลำได้ระดับหนึ่ง	-แสดงหมอลำได้ระดับหนึ่ง
ยกข้อ	-ยกข้อกับครูทุกคนที่ให้ความรู้และ ประสบการณ์มีค่ายกข้อ -ลูกศิษย์แต่ละคนได้รับคาถาไม่เหมือนกัน	-ลูกศิษย์ยกข้อยกงานได้ จึงยกข้อกับ ครู มีเครื่องไหว้ค้ายกข้อ มีการให้ถือคະ คั	-ลูกศิษย์ยกข้อยกงานได้ จึงยกข้อ	-ลูกศิษย์ยกข้อยกงานได้ จึงยกข้อ

กระบวนการสืบพทอด	หมอลำทองมาก จันทะลือ	หมอลำเคน คำเหล่า	หมอลำจิวรรณ คำเป็น	หมอลำบุญเพ็ง ใฝ่วิรัชย์
การแสดงในเวที สาธารณะ	-ลำพั้น (แสดงคนเดียวหลายบทบาท) -ลำกลอน -บทบาทของลูกศิษย์ไม่เด่นชัด	-ลำกลอน -บทบาทของลูกศิษย์ไม่เด่นชัด	-ลำกลอน -ลำเรื่องต่อกลอน -บทบาทของลูกศิษย์ไม่เด่นชัด	-ลำกลอน -บทบาทของลูกศิษย์ไม่เด่นชัด
การหาประสบการณ์จาก ครูอื่น	-มีงานแสดงมาก	-มีงานแสดงมาก -อัดแผ่นเสียง	-มีงานแสดงมาก -อัดแผ่นเสียง	-มีงานแสดงมาก
ครูสอนลูกศิษย์	-เลิกสอนลูกศิษย์ใน(ระยะแรก) ปี 2520 -ลูกศิษย์ที่จะเป็นครูต่อยังไม่เด่นชัด	-เลิกสอนลูกศิษย์ใน(ระยะแรก) ปี 2528 -ลูกศิษย์ที่จะเป็นครูต่อยังไม่เด่นชัด	-เลิกสอนลูกศิษย์(ระยะแรก) ปี 2522 -ลูกศิษย์ที่จะเป็นครูต่อยังไม่เด่นชัด	-เลิกสอนลูกศิษย์(ระยะแรก) ปี 2528 -ลูกศิษย์ที่จะเป็นครูต่อยังไม่เด่นชัด

กระบวนการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำของศิลปินแห่งชาติ (ในระยะหลัง) ได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากอายุและสุขภาพศิลปินแห่งชาติทั้ง 4 ท่านมากขึ้น ที่สำคัญวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้และสืบทอดหมอลำได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากเดิมได้เรียนรู้เพื่อเป็นหมอลำมืออาชีพ แต่ในปัจจุบันเป็นการเรียนรู้เพื่อเป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาาระบบปัจจุบัน เช่น การเป็นวิชาหนึ่ง การสัมมนาเสริมความรู้ การแนะแนวแนะนำอาชีพ หรืออื่นๆ ในสถาบันราชภัฏ วิทยาลัยนาฏศิลป์ โรงเรียนในกรมสามัญ หรืออื่นๆตามแต่จะเห็นความสำคัญ

ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดจึงได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งรูปแบบ ขั้นตอน วิธีการสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ยิ่งในสภาพแวดล้อมของการถูกครอบงำด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ การครอบงำทางวัฒนธรรมตะวันตกด้วยสื่อรูปแบบต่างๆ จนอาจกล่าวได้ว่าศิลปินแห่งชาติทั้ง 4 ท่านนี้เป็นสมบัติอันล้ำค่ายุคสุดท้ายปลายวัฒนธรรม

ในส่วนตัวของศิลปินแห่งชาติแต่ละท่าน ยังได้ให้ข้อมูลความรู้ เป็นวิทยากร ที่ปรึกษาให้วิทยาทานกลอนลำ แลกเปลี่ยนข้อมูลกลอนลำ แก่หมอลำรุ่นหลังๆ และผู้สนใจทั่วไปอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นรูปแบบการสืบทอดเท่าที่จะกระทำได้ในยุคปัจจุบัน

4.1.3 ผลงานกลอนลำของศิลปินแห่งชาติ

1) หมอลำทองมาก จันทะลือ

กลอนลำที่หมอลำทองมาก ชื่นชอบ ประทับใจ เป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระที่สอนให้คน ได้พิจารณาในเรื่องของการใช้ชีวิตในแต่ละช่วงเวลาอย่างมีสติ มีคุณค่า เช่น กลอนพระคุณแม่ 1 ลำถึงการให้กำเนิด การเลี้ยงดู กลอนพระคุณแม่ 2 ลำถึงชีวิตในวัยเรียน กลอนพระคุณแม่ ตอนวัย มีครอบครัว กลอนทานบ่เสมอกัน ลำถึงการทำบุญการให้ และกลอนลำประชาธิปไตย ลำให้กำจัด การซื้อสิทธิขายเสียง

ส่วนกลอนลำที่ผู้ฟัง ชื่นชอบประทับใจ เป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระหลากหลาย ขึ้นอยู่กับ กลุ่มเป้าหมายผู้ฟัง และบางกลอนลำหมอลำทองมากไม่ได้แต่งเอง เช่น กลอนสารพัดบ้า ลำถึงความเชื่อ ความชอบ พฤติกรรมการใช้ชีวิตที่มุ่งเสพสุข กลอนคนดีกัน ลำถึงการนิพนธ์ว่าผู้อื่น กลอนลำพระเวสสันดรตอนมัสสรีผืน กลอนรณรงค์ไม่กินปลาดิบ 1-2 กลอนลำประโยชน์ของมือ และ ล่องยาวสุขภาพบัญญัติ 6 ประการ

2) หมอลำเคน ดาเหลา

หมอลำเคน ชื่นชอบ ประทับใจ เป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระ มีความเป็นอมตะ เพราะ ต้องใช้ข้อมูลผสมผสานกับภูมิปัญญาเพื่อสร้างสรรค์กลอนลำ ในเรื่องของวัฒนธรรมอีสาน ขนบ ธรรมเนียมประเพณี เช่น กลอนพุทธศาสนา ลำถึงความสำคัญของศาสนา กลอนลำประวัติ ศาสตร์ไทยเดิม ลำถึงประวัติศาสตร์ชาติไทย กลอนลำฮีตสิบสอง ลำถึงประเพณีการปฏิบัติประจำ เดือน กลอนลำต่อต้านโรคเอดส์ ลำถึงปัญหาและการป้องกัน กลอนลำต่อต้านยาเสพติด ลำถึงยา เสพติดประเภทต่างๆและโทษภัย

ส่วนกลอนลำที่ผู้ฟัง ชื่นชอบประทับใจ เป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระสนุกสนาน สองแง่ สามแง่ม ได้วาทะ เช่น กลอนลำแดงสังหารสาว แต่งเลงเตง หาฮากยา หลิงดีชายชั่ว ไร่ไหย่น ๆ สาวโยนยานเอ๋ย ตุ่มอ้ายแน่สาวตุ้มอ้ายแน่

3) หมอลำจิววรรณ พันธุ์

หมอลำจิววรรณ ชื่นชอบ ประทับใจ เป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระและได้มีโอกาสแสดงบทบาทการเป็นทูตวัฒนธรรมสัมพันธ์ไมตรี เช่น กลอนสัมพันธ์ไทยลาว ลำถึงการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี ระหว่างประเทศ กลอนเงิน ลำถึงความรู้สึกหนุ่มสาวคิดถึงกัน กลอนเฉลยปัญหาธรรม ลำถึงการ อธิบายความธรรมะคำสอน กลอนออกพรรษา ลำถึงประเพณีงานบุญในชุมชนช่วงเข้าพรรษา กลอนกิลเลศตันทาคคน ลำถึงความอยากมีอยากได้ที่ไม่สามารถนำติดตัวไปได้

ส่วนกลอนลำที่ผู้ฟัง ชื่นชอบประทับใจ เป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระหลากหลาย ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายผู้ฟัง เช่น ให้ทาน เพราะเป็นกลอนลำเพื่อสอนให้คนมีความเมตตา รู้จักให้ และเสียสละ

กลอนแก้วหน้าม้าอ่านสารพระปิ่นทอง กลอนมโนราห์เล่นน้ำ กลอนชีวิตชาวนา เพราะได้บรรยายถึงวิถีชีวิตของครอบครัวเกษตรกรในการทำนา กลอนอำลาทุ่งรวงทอง

4) หมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย

หมอลำบุญเพ็ง ขึ้นขอบ ประทับใจ เป็นกลอนลำที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี พงศาวดาร เช่น กลอนนี้ละผู้ชาย ลำถึงพฤติกรรมการปฏิบัติตัวของผู้ชาย กลอนชมก้นซ้าฟ้าและชมธรรมชาติ ลำถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลอนอนิจจังสังขาร ลำถึงสภาพการเกิดดับ

4.1.4 ข้อคิดและความต้องการในการสนับสนุนจากศิลปินแห่งชาติ

- ในด้านแนวคิดและคุณค่า ต้องการให้กลุ่มศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ ศิลปินทั้งรุ่นเก่าและใหม่ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของศิลปะวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ไม่ควรกระทำไปด้วยความฉาบฉวย ควรรักษาแบบแผนที่ถูกต้องดีงามไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบทอดต่อไป
- ในการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ อยากรู้จักให้คนรุ่นหลังได้อนุรักษ์ ฝึกฝน ถ่ายทอด งานหมอลำไว้ไม่ให้สูญหาย
- ผู้ฟังหมอลำในแบบแม่บทเก่าๆกำลังจะหมดไป เนื่องจากหมอลำในปัจจุบันท่องกลอนได้ 5-10 กลอน ก็ออกลำได้ จากนั้นใช้วิธีการสอดแทรกเพลงลูกทุ่งไปเพื่อให้หมดเวลา หรือ ดัดแปลงหมอลำไปเป็นหมอลำซึ่ง
- งานกลอนลำมีอยู่มากมาย ในส่วนที่ติดก็เก็บไว้ในห้องสมุด ในงานวิจัย หรือพิพิธภัณฑ์ ควรมีการนำออกมาเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เพื่อใช้ประโยชน์การเรียนการสอนหมอลำ
- รัฐบาลควรสนับสนุนวงหมอลำต่างๆมารณรงค์ต่อต้านยาเสพติด โรคเอดส์ หรืออื่นๆ ซึ่งหมอลำจะได้มีโอกาสมีบทบาทในการช่วยเหลือสังคม
- หน่วยงานของภาคเอกชนควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนในเรื่องของศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น หมอลำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่สืบไป
- นักวิชาการควรให้ความสำคัญกับคณะ กลุ่มหมอลำอื่นๆโดยทั่วไป ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้กิจกรรมวิชาการ การวิจัย เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับหมอลำ
- ศิลปินแห่งชาติยังต้องการทำคุณประโยชน์แก่สังคม ด้วยการช่วยอนุรักษ์ศิลปการแสดงหมอลำให้คงอยู่สืบไป

4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

- รัฐบาล รัฐสภา กระทรวง ทบวง กรม ฯลฯ ควรใช้สื่อวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาให้มากขึ้น เช่น กรณีศิลปะวัฒนธรรมหมอลำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ เผยแพร่ โน้มน้าวใจ ให้ประชาชนในวง

กว้างโดยเฉพาะในภาคอีสาน ให้ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาตลอดจนความร่วมมือด้านต่างๆ

-กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรพิจารณาปรับปรุงรูปแบบการจัดการศึกษา เช่น การจัดการเรียนการสอนในสภาพแวดล้อมต่างๆ การเรียนรู้แบบชาวบ้าน การใช้ประสบการณ์ หรือหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาในชุมชน

-สถาบันวัฒนธรรม และ สถาบันการศึกษาด้านวัฒนธรรม ควรศึกษาวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้และสืบทอดศิลปะวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน และเงื่อนไขปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

-สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรมีการพัฒนาองค์ความรู้จากวิจัยชิ้นนี้เป็น ดัชนีตัวชี้วัด ในการพิจารณาคุณสมบัติของบุคคลที่จะได้รับรางวัลศิลปินแห่งชาติ และขยายผลสู่สาขาอื่นๆเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาติไม่ให้สูญหาย

-คณะหมอลำ ลูกศิษย์อนุชนรุ่นหลัง ควรได้ศึกษาเรียนรู้รูปแบบการเรียนรู้และสืบทอด และเนื้อหา ลากลอนที่สำคัญโดดเด่นของศิลปินแห่งชาติ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ และสั่งสอนสืบทอดให้กับลูกศิษย์และผู้ใกล้ชิดที่ควรแก่การเรียนรู้ โดยประยุกต์ใช้ทั้งแบบการเรียนรู้และสืบทอดแบบเก่าในอดีต และแบบใหม่ในสถานศึกษาตามความเหมาะสม

-บริษัทธุรกิจเอกชนห้องบันทึกเสียง บริษัทจัดจำหน่ายผลงานของศิลปินแห่งชาติ ควรทำสำเนาหรือมอบผลงานชุดต่างๆของศิลปินแห่งชาติบันทึกเสียงไว้ มาเป็นสมบัติสาธารณะของชาติในหอวัฒนธรรม หรือ สถานที่ในการแสดงและเรียนรู้สืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ

4.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

-การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำ : กรณีศึกษาในสถาบันการศึกษาแบบปัจจุบัน

-รูปแบบที่เหมาะสมในการสืบทอดงานศิลปะวัฒนธรรมหมอลำในยุคปัจจุบัน

-การศึกษาสภาพการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดในสภาวะการแข่งขันของสื่อและวัฒนธรรมข้ามชาติ : กรณีศึกษาอาชีพหมอลำ

-การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหากลอนลำเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในการพัฒนา

-การศึกษาข้อมูลเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนา ประชาสัมพันธ์ : กรณีศึกษาเพื่อเป็นทางการเขียนกลอนลำ

-การศึกษาสภาพการปรับตัวของอาชีพศิลปินหมอลำในสภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ

-จัดทำฐานข้อมูลศิลปินหมอลำ และ การรวบรวมเรียบเรียงกลอนลำของศิลปินแห่งชาติ

บรรณานุกรม

- คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการวิจัยเรื่องระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน , 2543
- เคน ดาเหลา. การสัมภาษณ์ , 2545
- ฉวีวรรณ ดำเนิน. การสัมภาษณ์ , 2545
- จารุวรรณ ธรรมวัตร รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม 2528.
- ทองมาก จันทะลือ. การสัมภาษณ์ , 2545
- นันทวี ชันผง. ลำซึ่ง: ลำกลอนแนวใหม่ของอีสาน. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. 2537.
- บัณฑิตวงศ์ ทองกลม. ชีวิตและผลงานของหมอลำทองมาก จันทะลือ (หมอลำอุทา) , วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (มนุษยศาสตร์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
2539 (อัดสำเนา)
- บุญเพ็ง ฝ้ายชัย. การสัมภาษณ์ , 2545
- ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม , กรุงเทพ ,
2541, หน้า 3-7
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา , กรุงเทพ ,
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย , 2543
- เยาวภา คำเนตร. วิถีชีวิตของชาวอีสานจากกลอนลำทางยาวของลำกลอน. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. 2536.
- วารสารสภาวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น. ปีที่ 3 ฉบับที่ 14 มีนาคม – เมษายน 2544
- เสงี่ยม บึงไสย์. บทบาทหมอลำกลอนในด้านการเมือง. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. 2533.
- สงวน ศรีระพิมพ์ ลำผญาออยหัวดอนตาล. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒมหาสารคาม. 2534.
- สุดใจ สุนทรส. ลำเต้ย. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
2535.
- สมอาจ ปรีดาสันต์, พ.อ. และคณะ. ทำไมพ่ออุทาถึงได้เป็น ส.ส. , รายงานวิชา รศ 601 (ระบบ
สังคมและการเมืองไทย) , หลักสูตรปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันราชภัฏ

อุบลราชธานี , 2534. (อัดสำเนา)

สุรียา สมุทคุปต์ และคณะ. คนชิงอีสาน : ร่างกาย กามารมณ์ อัตลักษณ์ และเสียงสะท้อนของคนทุกชนในหมอลำชิงอีสาน , วิจัย , สำนักเทคโนโลยีสังคม , มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี นครราชสีมา , 2544

สหพันธ์สมาคมหมอลำแห่งประเทศไทย. อนุสรณ์สหพันธ์สมาคมหมอลำ(แห่งประเทศไทย) , ไม่ทราบสถานที่พิมพ์ , 2519.

สำนักงานสาธารณสุขอุบลราชธานี. ประวัติและผลงานสมาคมหมอลำอุทาบบริการ,ไม่ระบุปีที่พิมพ์ , (อัดสำเนา)

ไอสด บุตรमारศรี. ภาพสะท้อนของสังคมอีสานจากกลอนลำของหมอลำเคน ดาเหลา ปริญญา นิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. 2538.